

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΒΟΡΕΙΩΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

Πτυχιακή Εργασία

ΕΛΕΝΗ ΟΡΝΙΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΠΟΥΡΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΥΡΓΙΩΤΑΚΗΣ

ΒΟΛΟΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2011

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 9572/1
Ημερ. Εισ.: 21-06-2011
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΔΕ
2011
ΟΡΝ

**Στους γονείς μου και στην οικογένειά μου,
που πάντα με στηρίζουνε, είναι στο πλευρό μου
και με γεμίζουνε κουράγιο να συνεχίσω...**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε από την φοιτήτρια Ορνιθοπούλου Ελένη του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας το ακαδημαϊκό έτος 2010-2011. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να δώσω στον καθηγητή μου κύριο Μπούρα Αντώνιο που με εμπιστεύτηκε και μου προσέφερε μια άψογη συνεργασία και καθοδήγηση.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από την αρχή σχεδόν της ύπαρξής του ο άνθρωπος διακατέχεται από την δίψα για γνώση. Γνώση για τον κόσμο γύρω του, για το περιβάλλον που τον περιτριγυρίζει, για τους νόμους της φύσης και τον συνάνθρωπο του. Όταν αυτή η γνώση συστηματοποιηθεί και καταστεί αδύνατη η σποραδική μετάδοσή της, δημιουργούνται τα εκπαιδευτικά συστήματα. Το εκπαιδευτικό σύστημα όπως το γνωρίζουμε σήμερα, με την μορφή των σχολείων δηλαδή, γεννήθηκε μέσα στον 19^ο αιώνα. Μέχρι τότε η εκπαίδευση και η παιδεία ήταν ιδιωτική υπόθεση και παρέχονταν ατομικά στα σπίτια, των πλουσίων, από δασκάλους και γκουβερνάντες. Με την ίδρυση των πρώτων σχολείων, όμως τέθηκαν οι βάσεις για την συστηματοποίηση της εκπαίδευσης και την οργάνωσή της.

Οι παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται το εκπαιδευτικό σύστημα είναι το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται. Με αυτό τον τρόπο, λοιπόν, δεν αποτελεί μια ουδέτερη επιλογή αλλά είναι προϊόν μιας συγκεκριμένης εκπαιδευτικής πολιτικής που εκφράζει συγκεκριμένες κοινωνικές ανάγκες και ομάδες. Έτσι γίνεται σαφές πως το εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι ανεξάρτητο, αλλά αντίθετα εξαρτάται από τις αποφάσεις του εκάστοτε πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού συστήματος. Και καθώς τα δεδομένα σε μια χώρα αλλάζουν, ανάλογα αλλάζει και το σύστημα που εξετάζουμε.

Στην παρούσα εργασία θα εξεταστούν τα εκπαιδευτικά συστήματα τεσσάρων χωρών, της Ελλάδας, της Αγγλίας, της Γερμανίας και της Φινλανδίας. Το κάθε ένα από αυτά είναι ξεχωριστό γιατί αντανακλά μια διαφορετική πραγματικότητα, την πραγματικότητα της χώρας στην οποία είναι θεμελιωμένο. Για την οριστικοποίησή του έχουν γίνει και συνεχίζουν να γίνονται πολλές μεταρρυθμίσεις σε όλες τις χώρες. Όσο θα αυξάνονται οι απαιτήσεις της κοινωνίας, τόσο θα αυξάνεται και η ανάγκη για περαιτέρω αλλαγές στην εκπαίδευση

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.	8
1.1. Βαθμίδες και Δομή	8
1.2. Αναλυτικό Πρόγραμμα.....	14
1.3. Νομοθεσία.- Χρηματοδότηση	17
1.4. Κατάρτιση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών	19
1.5. Αξιολόγηση	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΦΙΝΛΑΝΔΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.	24
2.1. Βαθμίδες και Δομή	24
2.2. Αναλυτικό Πρόγραμμα.....	28
2.3. Νομοθεσία- Χρηματοδότηση	29
2.4. Κατάρτιση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών	31
2.5. Αξιολόγηση	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	37
3.1. Βαθμίδες και Δομή	37
3.2. Αναλυτικό Πρόγραμμα.....	47
3.3. Νομοθεσία- Χρηματοδότηση	49
3.4. Κατάρτιση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών	50
3.5. Αξιολόγηση	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Αγγλικό-Ουαλικό εκπαιδευτικό σύστημα	58
4.1. Βαθμίδες και Δομή	58
4.2. Αναλυτικό Πρόγραμμα.....	61
4.3. Νομοθεσία- Χρηματοδότηση	67
4.4. Κατάρτιση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών	68
4.5. Αξιολόγηση	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Σύγκριση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Εκσυγχρονισμός ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.....	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: Συνεργασία ευρωπαϊκών χωρών για εκπαιδευτικά ζητήματα.....	89
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	95

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία ασχολείται με την σύγκριση των εκπαιδευτικών συστημάτων τριών βόρειων Ευρωπαϊκών χωρών, της Φινλανδίας, της Γερμανίας, της Αγγλίας και της Ελλάδας. Σκοπός της είναι να συγκεντρώσει και να συγκρίνει αυτά τα τέσσερα εκπαιδευτικά συστήματα, για τα οποία γίνονται πολλές εκτενείς αναφορές σε εργασίες και βιβλία αλλά όχι με συγκεντρωτική μορφή. Στόχος, λοιπόν, της εργασίας είναι να περιγράψει τα βασικά συστατικά στοιχεία των εκπαιδευτικών συστημάτων κάθε χώρας και να καταδείξει τον τρόπο που λειτουργεί η εκπαίδευση σε καθεμιά από τις χώρες αυτές, συγκρίνοντας ομοιότητες και διαφορές τους. Οι χώρες αυτές επιλέχθηκαν με βάση το εκπαιδευτικό τους σύστημα που έχει διαμορφωθεί στο πέρασμα των χρόνων αλλά και την τωρινή τους κατεύθυνση. Είναι χώρες με διαφορετικά συστήματα εκπαίδευσης, τα οποία αντικατοπτρίζουν και τη διαφορετικότητα κάθε χώρας και κοινωνίας.

Τα στοιχεία του εκπαιδευτικού συστήματος που περιγράφονται και συγκρίνονται είναι οι βαθμίδες και η δομή του, το αναλυτικό πρόγραμμα, η νομοθεσία και ο τρόπος χρηματοδότησης, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και ο τρόπος αξιολόγησης. Οι θεματικοί άξονες αυτοί επιλέχθηκαν γιατί καλύπτουν τα βασικότερα σημεία ενός σχολικού συστήματος εκπαίδευσης και αποτελούν τα σημεία αναφοράς του. Επίσης, γίνεται μια μικρή περιγραφή της προσπάθειας εκσυγχρονισμού του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και της συνεργασίας των Ευρωπαϊκών χωρών σε θέματα εκπαίδευσης. Να σημειωθεί πως μεγαλύτερη βαρύτητα δίνεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, χωρίς όμως να παραγκωνίζονται και οι υπόλοιπες βαθμίδες.

Οι μεθοδολογικές αρχές που ακολουθήθηκαν στη συγκεκριμένη εργασία είναι η βιβλιογραφική έρευνα και κυρίως η χρησιμοποίηση ιστοσελίδων από το διαδίκτυο. Ο λόγος της χρήσης ιστοσελίδων είναι η έλλειψη επαρκών στοιχείων, κυρίως για τα τρία ξένα εκπαιδευτικά συστήματα στην ελληνική βιβλιογραφία. Τα ελληνικά συγγράμματα που χρησιμοποιήθηκαν είναι η σειρά "Συγκριτική Παιδαγωγική" του Σήφη Μπουζάκη, η οποία χρονολογείται στη δεκαετία του 1990. Καθώς, λοιπόν, η εργασία χρειαζότανε περισσότερα και πιο σύγχρονα στοιχεία βασίστηκε σε ένα μεγάλο τμήμα της σε αναγνωρισμένες ιστοσελίδες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Υπουργείων Παιδείας κάθε χώρας και του δικτύου Ευρυδίκη το οποίο είναι το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης για την Εκπαίδευση. Τέλος, να σημειωθεί πως η μετάφραση έγινε από τη συγγραφέα της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 Βαθμίδες και Δομή

Από τις αρχές του 19ου αιώνα με διάφορες νομοθετικές ρυθμίσεις καθορίστηκε το πλαίσιο λειτουργίας της στοιχειώδους εκπαίδευσης. Η υποχρεωτική και δωρεάν στοιχειώδης εκπαίδευση κατοχυρώνεται συνταγματικά το 1911. Το 1927 ορίζεται ότι τα έτη της υποχρεωτικής φοίτησης στη στοιχειώδη εκπαίδευση δεν μπορούν να είναι λιγότερα από έξι. Το 1976, καθιερώθηκε η εννιαετής δωρεάν εκπαίδευση για όλα τα Ελληνόπουλα, ηλικίας έξι (6) έως δεκαπέντε (15) ετών καθώς και η δημοτική γλώσσα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα, εν έτη 2011, διαρθρώνεται σε τρεις διαδοχικές βαθμίδες: την Πρωτοβάθμια, τη Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά ηλικίας 6-15 ετών, δηλαδή περιλαμβάνει την Πρωτοβάθμια (Δημοτικό) και την κατώτερη Δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο) Εκπαίδευση. Η σχολική ζωή των μαθητών μπορεί να ξεκινήσει από την ηλικία των 2,5 ετών (προσχολική εκπαίδευση) σε ιδρύματα (ιδιωτικά και δημόσια) που ονομάζονται Βρεφονηπιακοί Παιδικοί Σταθμοί. Ορισμένοι Παιδικοί Σταθμοί διαθέτουν και Νηπιακά Τμήματα που λειτουργούν παράλληλα με τα Νηπιαγωγεία.

Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση παρέχεται στα Δημοτικά Σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά. Δημόσια δημοτικά σχολεία υπάρχουν σε όλη την Ελλάδα ακόμα και στις πιο απομακρυσμένες περιοχές. Σε αυτά η φοίτηση και τα βιβλία είναι δωρεάν. Το Δημοτικό Σχολείο ανήκει στην υποχρεωτική εκπαίδευση και στόχο έχει την ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη πνευματική και σωματική ανάπτυξη των μαθητών. Η φοίτηση στο Δημοτικό διαρκεί έξι χρόνια (που αντιστοιχούν σε έξι τάξεις), από την ηλικία των 6 μέχρι 12 ετών. Επίσης λειτουργούν Ολοήμερα Δημοτικά Σχολεία με διευρυμένο ωράριο λειτουργίας και εμπλουτισμένο αναλυτικό πρόγραμμα. Παράλληλα λειτουργούν Ειδικά Σχολεία και Τάξεις Ένταξης για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών αναγκών ομάδων με κοινωνικές, πολιτισμικές ή θρησκευτικές ιδιαιτερότητες. Η φοίτηση στο δημοτικό ολοκληρώνεται με το πέρας της έκτης τάξης, οπότε και εκδίδεται τίτλος σπουδών, ο οποίος διαβιβάζεται υπηρεσιακά σε γυμνάσιο

της περιοχής, προκειμένου οι μαθητές να συνεχίσουν εκεί τη φοίτησή τους (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Σύμφωνα με τον Νόμο Πλαίσιο (1985), σκοπός της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά. Το πρόγραμμα σπουδών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης βασίζεται στις εξής γενικές αρχές:

- *Την παροχή της γενικής παιδείας*
- *Την ανάδειξη των ενδιαφερόντων του μαθητή και την καλλιέργεια δεξιοτήτων*
- *Την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών μάθησης για όλους τους μαθητές*
- *Την ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας*
- *Την προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας*
- *Την προαγωγή της φυσικής, ψυχικής και κοινωνικής υγείας και*
- *Την ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και την υιοθέτηση νέων προτύπων συμπεριφοράς.*

Στην Α' τάξη του Δημοτικού Σχολείου, λοιπόν, εγγράφονται μαθητές που συμπληρώνουν την 31η Δεκεμβρίου, του έτους εγγραφής, ηλικία έξι (6) ετών. Η δυνατότητα φοίτησης σε συγκεκριμένο δημόσιο σχολείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης εξαρτάται από την περιοχή κατοικίας του μαθητή. Κάθε σχολείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ανήκει σε ορισμένη σχολική περιφέρεια τα όρια της οποίας καθορίζονται από τον Προϊστάμενο του Γραφείου Εκπαίδευσης. Τα Πειραματικά Σχολεία Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης δεν έχουν σχολική περιφέρεια και η εγγραφή των μαθητών γίνεται κατόπιν κλήρωσης. Προκειμένου για την εγγραφή στην Α' τάξη του Δημοτικού, εκτός από τη βεβαίωση παρακολούθησης Νηπιαγωγείου και το πιστοποιητικό γεννήσεως, είναι απαραίτητα ορισμένα πιστοποιητικά υγειονομικών εξετάσεων και εμβολιασμών.

Η φοίτηση στη δημόσια πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι δωρεάν και περιλαμβάνει την παροχή των βιβλίων σε κάθε μαθητή και του συνοδευτικού εποπτικού υλικού. Οι μαθητές που κατοικούν μακριά από την έδρα του σχολείου τους, μεταφέρονται δωρεάν και η δαπάνη αυτή βαρύνει εξ ολοκλήρου το Δημόσιο. Προβλέπεται επίσης στις περιπτώσεις εκείνες όπου η μεταφορά με λεωφορεία καθίσταται αντικειμενικά αδύνατη η καταβολή μηνιαίου επιδόματος στην οικογένεια για κάθε τέκνο. Για οικογένειες με χαμηλό εισόδημα (λιγότερο των 3.000

ευρώ) προβλέπεται εισοδηματική ενίσχυση το ύψος της οποίας ανέρχεται στο ποσό των τριακοσίων (300) ευρώ ετησίως για κάθε παιδί μαθητή υποχρεωτικής εκπαίδευσης που φοιτά σε δημόσιο σχολείο (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Το σύνολο των μαθητών ενός Δημοτικού Σχολείου κατανέμεται σε έξι (6) τάξεις, σύμφωνα με την ηλικία τους, δηλαδή, στην Α' τάξη φοιτούν οι μαθητές 6 ετών κ.ο.κ.. Τα τμήματα σε σχολεία με από 10 έως και 45 μαθητές (μονοθέσια, διθέσια, τριθέσια) έχουν έως 15 μαθητές, ενώ τα τμήματα στα λοιπά σχολεία έχουν έως 25 μαθητές (Κ.Υ.Α. Φ3/897/97652/Γ1/ΦΕΚ 1507/τ. Β'/13.10.2006). Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ένας εκπαιδευτικός διδάσκει όλα τα μαθήματα εκτός της φυσικής αγωγής, της μουσικής και των ξένων γλωσσών τα οποία διδάσκονται από εκπαιδευτικούς αντίστοιχης ειδικότητας. Στην περίπτωση της φυσικής αγωγής και μουσικής, αν δεν υπάρχουν εκπαιδευτικοί της αντίστοιχής ειδικότητας, διδάσκονται από τον δάσκαλο της τάξης.

Το διδακτικό έτος στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση αρχίζει την 1η Σεπτεμβρίου και λήγει την 21η Ιουνίου του επόμενου έτους, ενώ η διδασκαλία των μαθημάτων αρχίζει την 11η Σεπτεμβρίου και λήγει την 15η Ιουνίου του επόμενου έτους. Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους υπάρχουν διακοπές – των εορτών των Χριστουγέννων και του Πάσχα — διάρκειας τεσσάρων (4) εβδομάδων συνολικά. Οι καλοκαιρινές διακοπές των μαθητών διαρκούν από τη 16η Ιουνίου μέχρι τη 10η Σεπτεμβρίου και των εκπαιδευτικών από την 22η Ιουνίου μέχρι την 31η Αυγούστου. Το διδακτικό έτος περιλαμβάνει 35 εβδομάδες διδασκαλίας, και κάθε εβδομάδα 5 ημέρες (από Δευτέρα έως Παρασκευή) για σύνολο 175 ημέρες διδασκαλίας ετησίως (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα παρέχεται σε δύο κύκλους: την υποχρεωτική (κατώτερη) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και τη μετα-υποχρεωτική (ανώτερη) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση παρέχεται στο Γυμνάσιο. Η φοίτηση στο Γυμνάσιο διαρκεί τρία χρόνια και απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 12-15 ετών. Η εκπαίδευση που παρέχεται έχει ως στόχο να προωθήσει την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών με βάση τις δυνατότητες που έχουν στην ηλικία αυτή και τις απαιτήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν στη ζωή. Ειδικότερα, σκοπός του Γυμνασίου (Ν.1566/85) είναι να προωθήσει, μέσα στο πνεύμα του ευρύτερου σκοπού της εκπαίδευσης, την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών σε σχέση με τις δυνατότητες που έχουν στην ηλικία αυτή και τις αντίστοιχες απαιτήσεις της ζωής. Έτσι, το Γυμνάσιο βοηθά τους μαθητές (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010):

- *Να διευρύνουν το σύστημα αξιών τους (ηθικών, ανθρωπιστικών και άλλων αξιών), ώστε να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους σύμφωνα με τις επιταγές του.*
- *Να κατευθύνουν το συναισθηματικό τους κόσμο σε στόχους δημιουργικούς και πράξεις ανθρωπιστικές.*
- *Να συμπληρώνουν και να συνδυάζουν την κατάκτηση της γνώσης με τους ανάλογους κοινωνικούς προβληματισμούς, ώστε να αντιμετωπίζουν με επιτυχία διάφορες καταστάσεις και να αναζητούν λύσεις των προβλημάτων της ζωής με υπευθυνότητα, μέσα σε κλίμα δημιουργικού διαλόγου και συλλογικής προσπάθειας.*
- *Να καλλιεργούν τη γλωσσική τους έκφραση, ώστε να διατυπώνουν τις σκέψεις τους, στον προφορικό και γραπτό λόγο με σαφήνεια και ορθότητα.*
- *Να αναπτύσσουν ομαλά το σώμα τους για τη λειτουργική βελτίωση του οργανισμού και να καλλιεργούν τις κινητικές τους κλίσεις και ικανότητες.*
- *Να γνωρίζουν τις διάφορες μορφές της τέχνης και να διαμορφώνουν αισθητικό κριτήριο, χρήσιμο και για τη δική τους καλλιτεχνική έκφραση.*
- *Να συνειδητοποιούν τις δυνατότητες, τις κλίσεις, τις δεξιότητες και τα ενδιαφέροντά τους, να αποκτούν γνώση για τα διάφορα επαγγέλματα και να επιδιώκουν την παραπέρα βελτίωσή τους μέσα στο πλαίσιο της πολιτιστικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής, ώστε να αναπτύσσονται αρμονικά ως άνθρωποι και ως μελλοντικοί εργαζόμενοι, κατανοώντας την ισότιμη συμβολή της πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας στην κοινωνική πρόοδο και την ανάπτυξη.*

Η ηλικία εγγραφής των μαθητών στην Α΄ τάξη του γυμνασίου, εκτός των περιπτώσεων εκείνων που υποχρεώθηκαν να επαναλάβουν κάποια τάξη, τοποθετείται στα 12 έτη ενώ όσον αφορά στα Εσπερινά Γυμνάσια, ως κατώτατο όριο ηλικίας ορίζεται το 14ο έτος. Κάθε τάξη αποτελείται από ένα ή περισσότερα τμήματα, ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών ενώ ο αριθμός των μαθητών ανά τάξη ή τμήμα τάξης δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 30 τριάντα σύμφωνα με τη Διυπουργική Απόφαση 68419/Γ2/2006. Επίσης, η οργάνωση του σχολικού έτους είναι ίδια με εκείνη της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο Γυμνάσιο, εκτός από το μάθημα της αγγλικής γλώσσας που διδάσκεται σε δύο διαφορετικά επίπεδα ανά τάξη τα οποία καθορίζονται με βάση το βαθμό γλωσσικής ικανότητας των μαθητών, οι μαθητές παρακολουθούν κοινό πρόγραμμα για όλα τα άλλα μαθήματα, χωρίς καμιά διαφοροποίηση. Δεν λειτουργούν κλάδοι σπουδών ούτε παρέχεται εξειδίκευση σε κάποιο τομέα και οι μαθητές παρακολουθούν κοινό πρόγραμμα. Γυμνάσια που προσφέρουν κατάρτιση και προετοιμασία για συγκεκριμένη επαγγελματική κατεύθυνση, χωρίς να

υστερούν σε γενική παιδεία είναι τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια, τα Μουσικά Γυμνάσια, τα Καλλιτεχνικά Σχολεία, τα Αθλητικά Σχολεία και τα Σχολεία Ειδικής Αγωγής .

Η μετα-υποχρεωτική (ανώτερη) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση του 1997, περιλαμβάνει δύο τύπους σχολείων: τα Ενιαία Λύκεια και τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (ΤΕΕ) τα οποία μετονομάστηκαν σε Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ) / Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ). Η διάρκεια φοίτησης στα Ενιαία Λύκεια είναι τριετής και στα Επαγγελματικά Λύκεια διετής (α' κύκλος σπουδών) ή τριετής (β' κύκλος σπουδών), ενώ δεν αποκλείονται αμοιβαίες μετακινήσεις από τον ένα τύπο σχολείου στον άλλο. Εκτός από τα ημερήσια Γυμνάσια, Λύκεια και ΕΠ.ΑΛ./ ΕΠ.ΑΣ. λειτουργούν και Εσπερινά. Η ανάπτυξη και η έγκριση των προγραμμάτων γίνεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, το οποίο και εποπτεύει τα περισσότερα από αυτά. Ορισμένα ΕΠ.ΑΛ/ ΕΠ.ΑΣ. εποπτεύονται από τα Υπουργεία Υγείας, Γεωργίας και Ανάπτυξης, και παρέχουν επαγγελματική εκπαίδευση σε ειδικότητες αντίστοιχες των συγκεκριμένων Υπουργείων. Στην Ελλάδα λειτουργούν επίσης και ιδιωτικά ΕΠ.ΑΛ. (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Σχετικά, με τα μαθήματα στο Λύκειο η Α' τάξη είναι τάξη προσανατολισμού και περιλαμβάνει μαθήματα Γενικής Παιδείας. Η Β' τάξη περιλαμβάνει τρεις (3) κατευθύνσεις: Θεωρητική, Θετική και Τεχνολογική. Στη Γ' τάξη λειτουργούν και πάλι οι κατευθύνσεις, αλλά η Τεχνολογική Κατεύθυνση λειτουργεί σε δύο (2) κύκλους: i) τον κύκλο Τεχνολογίας και Παραγωγής και ii) τον κύκλο Πληροφορικής και Υπηρεσιών. Σύμφωνα με το νόμο 3475/2006, τα προγράμματα διδασκαλίας στα επαγγελματικά Λύκεια περιλαμβάνουν μαθήματα γενικής παιδείας, τεχνικά – επαγγελματικά και εργαστηριακές ασκήσεις. Έτσι, σε όλες τις τάξεις του επαγγελματικού λυκείου, εκτός από τα μαθήματα γενικής παιδείας, κοινά για όλους τους μαθητές, το πρόγραμμα διδασκαλίας περιλαμβάνει επιπλέον μαθήματα που για την Α' τάξη ταξινομούνται σε κύκλους, για τη Β' τάξη σε επαγγελματικούς τομείς ενώ για τη Γ' σε ειδικότητες. Οι μαθητές υποχρεούνται να παρακολουθούν τόσο τα κοινά μαθήματα που αντιστοιχούν στην τάξη τους όσο και τα μαθήματα του κύκλου, του τομέα και της ειδικότητας που επιλέγουν.

Στη μετα-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση περιλαμβάνονται και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), τα οποία προσφέρουν επίσημη αλλά αδιαβάθμητη εκπαίδευση. Τα ιδρύματα αυτά χαρακτηρίζονται αδιαβάθμητα, γιατί δέχονται αποφοίτους τόσο του Γυμνασίου όσο και του Λυκείου, ανάλογα με τις επιμέρους ειδικότητες που προσφέρουν. Σε σύγκριση με τα ΤΕΕ, τα μαθήματα των ΙΕΚ είναι προσανατολισμένα στην αγορά εργασίας και είναι σχεδιασμένα με τη συνεργασία της πολιτείας, των εργοδοτών και των εργαζομένων.

Οι καταρτιζόμενοι λαμβάνουν βεβαίωση επαγγελματικής κατάρτισης που τους δίνει τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στις τελικές εξετάσεις πιστοποίησης για την απόκτηση Διπλώματος Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Μετά την ολοκλήρωση της μετα-υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι μαθητές εισέρχονται στην ανώτατη εκπαίδευση. Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση παρέχεται σε δύο παράλληλους τομείς: τον πανεπιστημιακό τομέα και τον ανώτατο τεχνολογικό τομέα. Η διάρκεια σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι 8-12 εξάμηνα. Η εισαγωγή των φοιτητών εξαρτάται από την επίδοσή τους στις εξετάσεις που γίνονται σε εθνικό επίπεδο στη Γ' τάξη Λυκείου (πανελλήνιες εξετάσεις). Στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, επίσης, υλοποιούνται προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα (Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Σχολή Καλών Τεχνών) είναι είκοσι τέσσερα (24), συμπεριλαμβανομένου του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ) και του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδος (ΔΙ.ΠΑ.Ε.). Το νεότερο Πανεπιστημιακό Ίδρυμα που λειτουργεί στην Ελλάδα είναι το Πανεπιστήμιο της Δυτικής Ελλάδας με έδρα την πόλη του Αγρινίου (Ν. 3794/2009). Σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος, η Ανώτατη Εκπαίδευση είναι δημόσια και παρέχεται αποκλειστικά από πανεπιστημιακά ιδρύματα που αποτελούν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), με πλήρη αυτοδιοίκηση και ακαδημαϊκή ελευθερία, τα οποία τελούν υπό την εποπτεία του κράτους και χρηματοδοτούνται από αυτό. Η κρατική εποπτεία ασκείται από τον Υπουργό Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Ειδικότερα, η εσωτερική διάρθρωση, η οργάνωση και η λειτουργία των διοικητικών, οικονομικών και τεχνικών υπηρεσιών των Πανεπιστημίων, ο καθορισμός της γενικής εκπαιδευτικής και ερευνητικής πολιτικής του Τμήματος, όπως και ο προγραμματισμός, οι διαδικασίες και οι προϋποθέσεις τοποθέτησης του προσωπικού σε αντίστοιχες θέσεις, η κατανομή των πιστώσεων κ.ά. καθορίζονται από τις σχετικές διατάξεις και τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας κάθε Πανεπιστημίου.

Η Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση παρέχεται κατ' εξοχήν στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ), τα οποία είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), με πλήρη αυτοδιοίκηση και ακαδημαϊκή ελευθερία, τα οποία, παράλληλα, εποπτεύονται και επιχορηγούνται οικονομικά από το Κράτος, μέσω του Υπουργείου Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Σήμερα λειτουργούν 15 ΤΕΙ σε διάφορες πόλεις της χώρας και η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ), ενώ μερικά ΤΕΙ έχουν και παραρτήματα, εκπαιδευτικές μονάδες που βρίσκονται απόσταση μεγαλύτερη των 30 χιλιομέ-

τρων από την έδρα των ΤΕΙ και περιλαμβάνουν το πολύ δύο Σχολές ή μέχρι τέσσερα ανεξάρτητα Τμήματα. Ο συνολικός αριθμός τμημάτων ΤΕΙ είναι 113, ενώ λειτουργούν και 5 τμήματα στην ΑΣΠΑΙΤΕ. Η συγχώνευση ή μετονομασία υπάρχόντων Τμημάτων καθορίζεται από τους νόμους 3027/2002, 3549/2007 και 3749/2009. Η εσωτερική διάρθρωση, η οργάνωση και η λειτουργία των διοικητικών, οικονομικών και τεχνικών υπηρεσιών των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, όπως και οι διαδικασίες και οι προϋποθέσεις τοποθέτησης του προσωπικού σε αντίστοιχες θέσεις, καθορίζονται από τις σχετικές διατάξεις και τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας κάθε ΤΕΙ (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών των σχολών των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης οδηγεί στην απόκτηση αντίστοιχου Πτυχίου, το οποίο οδηγεί στην αγορά εργασίας, καθώς και δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης σε σπουδές του μεταπτυχιακού κύκλου: δηλαδή σε σπουδές του δεύτερου κύκλου που οδηγούν στο Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ισότιμο με πτυχίο Master) και του τρίτου κύκλου που οδηγούν στο Διδακτορικό Δίπλωμα. Το Πτυχίο είναι τίτλος που απονέμεται με την ολοκλήρωση σπουδών του πρώτου κύκλου, οι οποίες διαρκούν από τέσσερα έως έξι έτη ανάλογα με το αντικείμενο.

1.2 Αναλυτικό πρόγραμμα

Τα αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καταρτίζονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ) που εισηγείται προς το Υπουργείο Παιδείας, το οποίο και τα εγκρίνει και εφαρμόζονται σε όλα τα σχολεία της επικράτειας. Τα τρέχοντα αναλυτικά προγράμματα σπουδών (ΑΠΣ) της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εντάσσονται στην ενιαία φιλοσοφία του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΔΕΠΠΣ) σε ισχύ από το σχολικό έτος 2003-2004.

Η διαθεματική αυτή προσέγγιση προωθεί τη διασύνδεση γνωστικών αντικειμένων και τη σφαιρική ανάλυση βασικών εννοιών. Στο ΔΕΠΠΣ εντάσσεται και η καινοτόμος «Ευέλικτη Ζώνη διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων». Το ΔΕΠΠΣ ορίζει τους σκοπούς διδασκαλίας του μαθήματος, καθώς και τους γενικούς στόχους (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες), τους άξονες γνωστικού περιεχομένου, και τις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης. Περιλαμβάνει για το κάθε γνωστικό αντικείμενο γενικές αρχές για τη διδακτική μεθοδολογία, την αξιολόγηση και το διδακτικό υλικό.

Στο ΔΕΠΠΣ προτείνονται λύσεις στα θεωρητικά και πρακτικά προβλήματα που αφορούν την επιλογή και οργάνωση της σχολικής γνώσης στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Στη διαδικασία αυτή λαμβάνεται υπόψη η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, όπως έχει διαμορφωθεί τόσο από άποψη δομών όσο και από άποψη σκοπών και στόχων. Έτσι, στο ΔΕΠΠΣ διατηρούνται τα διακριτά μαθήματα, αλλά ταυτόχρονα προωθούνται ποικίλοι τρόποι συσχέτισης της γνώσης σε δύο άξονες διαθεματικότητας, τον κατακόρυφο και τον οριζόντιο άξονα, όπως εξάλλου υποδηλώνεται και από τον προσδιορισμό του Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών ως Διαθεματικού (= οριζόντιος άξονας) και Ενιαίου (= κατακόρυφος άξονας) (Eurymdice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Στο πλαίσιο, λοιπόν, της διαθεματικής προσέγγισης, είναι δυνατή η υιοθέτηση αυτών των δύο διαφορετικών, αλλά παράλληλων και συμπληρωματικών, μεταξύ τους στρατηγικών σχεδιασμού των Α.Π.Σ:

α) Συγκρότηση ενιαίων ανεξάρτητων «διαθεματικών» διδακτικών αντικειμένων/μαθημάτων (π.χ. «Μελέτη του Περιβάλλοντος», «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή», «Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο»). Αυτό επιτυγχάνεται με κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης, που επιλέγεται από διάφορα επιστημονικά πεδία, με τρόπο ώστε, για κάθε θέμα που εξετάζεται, να αναδεικνύονται η σχέση και τα σημεία τομής των δεδομένων από τις διαφορετικές επιστήμες καθώς και η διασύνδεσή τους με την καθημερινή ζωή.

β) Οριζόντια διασύνδεση των Α.Π.Σ. γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται αυτοτελώς σε μια βαθμίδα της σχολικής εκπαίδευσης. Αυτή επιτυγχάνεται:

i) Με την παράλληλη ή διαδοχική, ανάλογα με την περίπτωση, διδασκαλία εννοιών που προβλέπεται να διδάσκονται στο πλαίσιο περισσότερων του ενός διαφορετικών μαθημάτων, δηλαδή των θεμελιωδών διαθεματικών εννοιών. Οι έννοιες αυτές και οι διαθεματικές προεκτάσεις τους θα πρέπει να διαχέονται (όπου είναι εφικτό) και στο κείμενο των βιβλίων των επί μέρους μαθημάτων, όπως προαναφέρθηκε, ώστε να εξασφαλίζεται, κατά τη διδασκαλία ενός θέματος από τη σκοπιά μιας επιστήμης, η δυνατότητα αξιοποίησης γνώσεων και εμπειριών που έχει ήδη αποκτήσει ο μαθητής από τη διδασκαλία άλλου γνωστικού αντικειμένου. Έτσι, επιτυγχάνεται η κατά το δυνατόν ολιστική προσέγγιση της γνώσης και η κατάκτησή της μέσα από κατάλληλες διασυνδέσεις.

ii) Με την πραγματοποίηση, στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων, «διαθεματικών» δραστηριοτήτων/εργασιών με διαφορετικά θέματα και περιεχόμενο, που λειτουργούν συμπληρωματικά στην κατανόηση των θεμελιωδών διαθεματικών εννοιών και οδηγούν στη δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου γνώσεων και δεξιοτήτων. Για την υλοποίηση αυτών των

εργασιών πρέπει να αφιερώνεται συγκεκριμένος χρόνος, που μπορεί να κυμαίνεται στο 10% περίπου του συνολικού διδακτικού χρόνου κάθε θεματικής ενότητας.

Το ΔΕΠΠΣ στηρίζεται στις βασικές αρχές και τους σκοπούς της αγωγής και της διδασκαλίας, με τα οποία τίθεται το γενικό πλαίσιο και ορίζονται οι κατευθυντήριοι άξονες για τον προσδιορισμό του περιεχομένου σπουδών και της εκπαιδευτικής διαδικασίας της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τόσο το περιεχόμενο όσο και η διαδικασία επεξεργασίας των διαφόρων εννοιών και πληροφοριών, πρέπει να διασφαλίζει την εσωτερική συνοχή, τη συνέχεια και την ενιαία ανάπτυξη, τις διεπιστημονικές θεωρήσεις και συσχετίσεις καθώς και τις διαθεματικές προεκτάσεις. Τα στοιχεία αυτά περιλαμβάνονται στο ΔΕΠΠΣ, για τη διαμόρφωση του οποίου ελήφθησαν υπόψη και οι σχετικές με την εκπαίδευση διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας και των αποφάσεων των συλλογικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών για το κάθε μάθημα είναι διαμορφωμένα σε έξι (6) επίπεδα (καθένα από τα οποία αντιστοιχεί σε μία (1) από τις έξι (6) τάξεις του Δημοτικού Σχολείου) ή σε λιγότερα επίπεδα ανάλογα με το μάθημα. Στα ΑΠΣ καταγράφονται οι σκοποί του μαθήματος, οι εκπαιδευτικοί στόχοι, οι θεματικές ενότητες και προτείνονται ενδεικτικές δραστηριότητες και διαθεματικά σχέδια εργασίας. Στο πλαίσιο των μέτρων για την προώθηση της πολυγλωσσίας προστέθηκε στο πρόγραμμα σπουδών του Δημοτικού Σχολείου η διδασκαλία 2ης ξένης γλώσσας, Γαλλικά ή Γερμανικά και συστάθηκαν οργανικές θέσεις εκπαιδευτικών αντίστοιχων ειδικοτήτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ειδικότερα, η δεύτερη ξένη γλώσσα εισήχθη στην Ε' τάξη από το σχολικό έτος 2006-2007 και στην Στ' Δημοτικού από το σχολικό έτος 2007-2008. Άλλος νεωτερισμός είναι η ένταξη της πληροφορικής στο πρόγραμμα του Ολοήμερου Δημοτικού από την πρώτη κιόλας τάξη, ενώ η Πληροφορική στο Δημοτικό ακολουθεί το «ολιστικό πρότυπο» σύμφωνα με το οποίο οι στόχοι επιτυγχάνονται και υλοποιούνται με διάχυση της Πληροφορικής στα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα. Ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί το ανοικτό πρόγραμμα της πληροφορικής σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες και τα μέσα που διαθέτει.

Τα 15 μαθήματα που εμπεριέχονται στο Α.Π. της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι τα παρακάτω: Γλώσσα, Μαθηματικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Θρησκευτικά, Αγγλική Γλώσσα, Ευέλικτη ζώνη διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων, Δεύτερη Ξένη Γλώσσα (Γαλλικά ή Γερμανικά) και Νέες Τεχνολογίες-Πληροφορική, η ένταξη της οποίας είναι πολύ πρόσφατη. Όλα τα μαθήματα θεωρούνται ισότιμα και είναι υποχρεωτικά για τους μαθητές. Το Αναλυτικό πρόγραμμα προβλέπει επίσης επιλογές για τους μαθητές του Ολοή-

μερου Δημοτικού όσον αφορά στα εξής αντικείμενα: Εικαστικά, Θεατρική Αγωγή, Μουσική, Χορός και Αθλητισμός στις τάξεις Γ' έως Στ' (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

1.3 Νομοθεσία – Χρηματοδότηση

Η εκπαίδευση, σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος, αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει ως σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλαση αυτών ως ελευθέρων και υπεύθυνων πολιτών. Ειδικότερα, η εκπαιδευτική διαδικασία όπως αυτή προκύπτει από την κατάρτιση των σύγχρονων προγραμμάτων σπουδών επιδιώκει την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή και την επιτυχή κοινωνική ένταξή του, μέσα από την ανάπτυξη νοητικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων. Κύριοι άξονες αυτής της προσπάθειας είναι οι:

- *Παροχή γενικής παιδείας.*
- *Καλλιέργεια των δεξιοτήτων του μαθητή και ανάδειξη των ενδιαφερόντων του.*
- *Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές.*
- *Ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας.*
- *Εναισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.*
- *Προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών.*
- *Εναισθητοποίηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.*
- *Σύνδεση με την αγορά εργασίας.*

Το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων εποπτεύει τη διοίκηση όλων των σχολείων της χώρας, δια μέσου των Κεντρικών και Περιφερειακών Υπηρεσιών του καθώς και των Συμβουλίων γνωμοδοτικού και επιστημονικού χαρακτήρα, που έχουν συσταθεί και λειτουργούν στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου και τις Περιφερειακές Υπηρεσίες. Στην Κεντρική Υπηρεσία συγκροτούνται επίσης τα Ανώτατα Συμβούλια για την Επιλογή Στελεχών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Σε νομαρχιακό επίπεδο, την ευθύνη της διοικητικής εποπτείας και ελέγχου για τα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης έχουν οι Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με αντίστοιχα Γραφεία που υπάγονται σε αυτές. Ο έλεγχος νομιμότητας του έργου τους ασκείται από το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και

Θρησκευμάτων. Σε επίπεδο περιφέρειας, ο διοικητικός έλεγχος ασκείται από τις οικείες Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, που με την σειρά τους υπάγονται απευθείας στον Υπουργό Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Τα ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης που συνιστούν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου είναι αυτοδιοικούμενα. Σε αυτά, ασκείται έλεγχος νομιμότητας από τον Υπουργό Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων μόνο για διοικητικές πράξεις για την έκδοση των οποίων συμπράττει και ο Υπουργός. Τη νομιμότητα των υπόλοιπων πράξεων Πανεπιστημίων και Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων κρίνουν τα Δικαστήρια ή οι Ελεγκτές δημόσιας διοίκησης. Ο Υπουργός Παιδείας μπορεί να καλεί και να συζητά, για θέματα της αρμοδιότητάς τους, τους Πρυτάνεις των Πανεπιστημίων και τους Προέδρους των ΤΕΙ (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η χρηματοδότηση της εκπαίδευσης πραγματοποιείται, κατά κύριο λόγο, από το κράτος μέσω του Τακτικού Προϋπολογισμού και του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και σε μικρότερο βαθμό από μη κρατικές πηγές. Ο Τακτικός Προϋπολογισμός καλύπτει τις δαπάνες μισθοδοσίας του προσωπικού που απασχολείται στην εκπαίδευση, τις λειτουργικές δαπάνες των εκπαιδευτηρίων, τα βιβλία, τη μεταφορά των μαθητών, τη σίτιση και τη στέγαση μαθητών/φοιτητών, τις υποτροφίες και την προμήθεια οργάνων και μέσων διδασκαλίας. Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων καλύπτει καταρχήν τις δαπάνες πάγιου κεφαλαίου, δηλαδή την αγορά ακινήτων, τις κατασκευές και επισκευές των κτηρίων και εγκαταστάσεων, την προμήθεια και συντήρηση του εξοπλισμού και των εργαστηρίων. Επίσης καλύπτει τις δαπάνες προετοιμασίας και δημιουργίας νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας και γενικότερα τη στήριξη της συνολικής εκπαιδευτικής πολιτικής.

Βάσει του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013, οργανώνονται και υλοποιούνται καινοτόμα και αναπτυξιακά προγράμματα που χρηματοδοτούνται κατά 75% από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατά 25% από εθνικούς πόρους. Πρόκειται για το τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) καθώς και για Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης σε επίπεδο υποδομών και εξοπλισμού για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και της δια βίου μάθησης. Βασικός στόχος του εγχειρήματος είναι η οργάνωση εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης κατά τρόπο ικανό να δίνει ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία, να οδηγεί σε απρόσκοπτη ένταξη στην αγορά εργασίας και να καταπολεμά τη σχολική διαρροή, ιδιαίτερα για τις ευπαθείς ομάδες (Eurydice. Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η ιδιωτική δαπάνη που διατίθεται για την εκπαίδευση, καλύπτει τον τομέα παροχής υπηρεσιών εκπαίδευσης από τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, που λειτουργούν παράλληλα με τα δημόσια. Επίσης, καλύπτει το κόστος για τις υπηρεσίες των ιδιωτικών φροντιστηρίων προσφοράς παράλληλης διδασκαλίας των μαθημάτων του σχολείου, των φροντιστηρίων ξένων γλωσσών και άλλων δραστηριοτήτων καθώς και των εκπαιδευτικών που χρησιμοποιούνται από την οικογένεια και τους εκπαιδευόμενους, συμπληρωματικά για παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας.

1.4 Κατάρτιση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Η εκπαίδευση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών πραγματοποιήθηκε στο πρώτο Διδασκαλείο που ιδρύθηκε στο Άργος το 1824, με σκοπό τη διδασκαλία των «στοιχείων των γραμμάτων» στους υποψήφιους δασκάλους και τη μύησή τους στην αλληλοδιδακτική μέθοδο. Αργότερα, ιδρύθηκαν παρόμοια διδασκαλεία σε άλλες πόλεις και η φοίτηση έγινε τριετής, ενώ στη συνέχεια, τα Διδασκαλεία καταργήθηκαν και θεσπίστηκε διετής εκπαίδευση των δασκάλων στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Σήμερα, σε όλα τα Πανεπιστήμια της χώρας λειτουργούν Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης τετραετούς φοίτησης που ιδρύθηκαν με το Νόμο 1268/82.

Στα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης, φοιτούν οι μελλοντικοί δάσκαλοι της χώρας μετά από την εισαγωγή τους μέσω των Πανελληνίων Εξετάσεων. Η διάρκεια των σπουδών είναι τέσσερα έτη και οι σπουδαστές αποκτούν όλα τα απαραίτητα εφόδια για την μετέπειτα πορεία τους. Τα μαθήματα που διδάσκονται, αφορούν την παιδαγωγική επιστήμη, τις διδακτικές των μαθηματικών, της γλώσσας και των φυσικών επιστημών, την ψυχολογία, την ιστορία, τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες, τις νέες τεχνολογίες και τις τέχνες. Από το τρίτο έτος σπουδών οι φοιτητές διδάσκουν σε σχολεία, συνεργαζόμενα με το Πανεπιστήμιο, στα πλαίσια της πρακτικής τους άσκησης. Έτσι, εξασκούνται στον τρόπο της διδασκαλίας και έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν τη θεωρία που διδάχτηκαν στην πράξη. Μετά τη λήξη των 8 εξαμήνων, δηλαδή των 4 ετών σπουδών, οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να αποφοιτήσουν από το Πανεπιστήμιο και να εργαστούν ως εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Όσον αφορά τη βασική κατάρτιση των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στις αντίστοιχες σχολές, διαρκεί τέσσερα χρόνια. Εκεί οι καθηγητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σπουδάζουν τον αντικείμενό τους (φιλολογία, μαθηματικά, φυσικές επιστήμες

κλπ) και μετά τη λήξη των τεσσάρων χρόνων σπουδών μπορούν να πάρουν το πτυχίο τους και να εργαστούν σε Γυμνάσια ή Λύκεια της χώρας. Ωστόσο, στις σχολές αυτές τα μαθήματα παιδαγωγικού περιεχομένου είναι ελάχιστα και δεν υπάρχει δυνατότητα παιδαγωγικής κατάρτισης ή επιμόρφωσης, όπως στη Φινλανδία. Στην επισκόπηση της «πορείας» της βασικής κατάρτισης των Ελλήνων εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αξίζει να αναφερθεί ότι για πρώτη φορά το 1897 ιδρύθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών «Έδρα Παιδαγωγικής», ως μια μορφή θετικής ανταπόκρισης του Πανεπιστημίου στις επικρατούσες αντιλήψεις του τέλους του 19ου αιώνα ότι είναι αναγκαία η παροχή ειδικής προπαίδειας σε όσους πρόκειται να ασκήσουν το διδακτικό επάγγελμα.

1.5 Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί μια συνεχή παιδαγωγική διαδικασία με την οποία παρακολουθείται η πορεία της μάθησης του μαθητή. Με τον τρόπο αυτό ενημερώνεται ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής για τα αποτελέσματα των προσπαθειών τους, και παράλληλα προωθείται η συνεχής βελτίωση της διδασκαλίας και της γενικότερης λειτουργίας του σχολείου. Κατευθύνσεις για την αξιολόγηση του μαθητή δίνονται στο ΔΕΠΠΣ και στα Βιβλία των Δασκάλων. Η αξιολόγηση ως εξατομικευμένη εκτίμηση της επίδοσης του μαθητή δεν αποτελεί αυτοσκοπός και σε καμία περίπτωση δεν προσλαμβάνει χαρακτήρα ανταγωνιστικό ή επιλεκτικό. Αναφέρεται όχι μόνο στην επίδοσή του μαθητή στα διάφορα μαθήματα, αλλά και σε άλλα χαρακτηριστικά του όπως είναι: η προσπάθεια που καταβάλλει, το ενδιαφέρον του, οι πρωτοβουλίες που αναπτύσσει, κ.τ.λ. (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Οι τεχνικές της αξιολόγησης συναρτώνται άμεσα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τους στόχους και το περιεχόμενο του γνωστικού αντικείμενου. Συνδέονται με βασικές οργανωτικές-επικοινωνιακές περιστάσεις που διασφαλίζουν το παιδαγωγικό περιεχόμενο της αξιολόγησης. Στοχεύουν στη διερεύνηση του γνωστικού αποτελέσματος, αλλά ταυτόχρονα δίνουν έμφαση στην ικανότητα απόκτησης και διαχείρισης της γνώσης και στην πολλαπλή εφαρμογή και χρησιμοποίησή της, ενώ επίσης μπορεί να αναδεικνύουν τις επικοινωνιακές δεξιότητες και τη μαθησιακή "ταυτότητα" κάθε μαθητή. Στις τεχνικές αξιολόγησης περιλαμβάνονται οι γραπτές ή προφορικές εξετάσεις με ερωτήσεις κλειστού ή ανοιχτού τύπου, ο ημιδομημένος δυναμικός διάλογος μεταξύ των συμμετεχόντων στη μαθησιακή διαδικασία, οι συνθετικές δημιουργικές-διερευνητικές εργασίες (σχέδια εργασίας), η συστηματική παρατήρηση, ο φά-

κελος εργασιών/δελτίο του μαθητή, η αυτοαξιολόγηση του μαθητή ή η αξιολόγηση από τους συμμαθητές του, ο συνδυασμός διαφορετικών τεχνικών (π.χ. τεστ και προφορική εξέταση) κ.λπ.

Για τους μαθητές όλων των τάξεων του Δημοτικού Σχολείου έχει καθιερωθεί ο θεσμός της «περιγραφικής αξιολόγησης», που δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να πληροφορούν λεπτομερέστερα και πληρέστερα το μαθητή και τους γονείς του για τα αποτελέσματα των προσπαθειών του στο σχολείο. Η αξιολόγηση του μαθητή γίνεται από το δάσκαλο ή τους δασκάλους της τάξης για όλα τα μαθήματα και περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- Την καθημερινή προφορική εξέταση και την όλη συμμετοχή του μαθητή στη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία και στις άλλες σχολικές δραστηριότητες.
- Τα αποτελέσματα της επίδοσής του στα «κριτήρια αξιολόγησης» που περιλαμβάνονται στο διδακτικό υλικό.
- Τα αποτελέσματα των εργασιών τις οποίες πραγματοποιεί ο μαθητής.
- Τη συνθετική δημιουργική εργασία στις Ε' και ΣΤ' τάξεις

Ειδικότερα, στους τρίμηνους ελέγχους προόδου του μαθητή χρησιμοποιείται η εξής βαθμολογική κλίμακα: στις τάξεις Α' και Β' μόνο περιγραφική αξιολόγηση, στις τάξεις Γ' και Δ' έχει την κλίμακα Άριστα (Α), Πολύ Καλά (Β), Καλά (Γ) και Σχεδόν Καλά (Δ), ενώ στις τάξεις Ε' και ΣΤ', προστίθεται αντίστοιχη αριθμητική κλίμακα: Άριστα (9-10), Πολύ Καλά (7-8), Καλά (5-6) και εξάγεται γενικός μέσος όρος ετήσιας επίδοσης, Με "Σχεδόν Καλά" βαθμολογούνται όσοι εμφανίζουν σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες. Για τους μαθητές αυτούς εφαρμόζονται προγράμματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Οι συναντήσεις των δασκάλων με τους γονείς για την ενημέρωσή τους σχετικά με την πρόοδο των μαθητών γίνονται τουλάχιστον κάθε τρίμηνο. Επίσης, πραγματοποιούνται συχνές παιδαγωγικές συσκέψεις του Συλλόγου Διδασκόντων με θέμα την εκτίμηση της προόδου των μαθητών και με σκοπό την πρόληψη της σχολικής αποτυχίας. Τουλάχιστον κάθε τρίμηνο πραγματοποιούνται παιδαγωγικές συσκέψεις για την εκτίμηση της προόδου των μαθητών σε επίπεδο τάξης και σχολείου.

Στόχος της αξιολόγησης στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) είναι η συνεχής βελτίωση της διδασκαλίας και της γενικότερης λειτουργίας του σχολείου και η συνεχής ενημέρωση εκπαιδευτικών και εκπαιδευόμενων για τα αποτελέσματα των προσπαθειών τους, ώστε να επιτυγχάνονται τα καλύτερα δυνατά μαθησιακά αποτελέσματα. Η αξιολόγηση δεν αναφέρεται μόνο στην επίδοση του μαθητή στα διάφορα μαθήματα αλλά αναφέ-

ρεται και σε άλλα χαρακτηριστικά του, όπως η προσπάθεια που καταβάλλει, το ενδιαφέρον που δείχνει, οι πρωτοβουλίες που αναπτύσσει, η δημιουργικότητά του, η συνεργασία του με άλλα άτομα και ο σεβασμός των κανόνων λειτουργίας του σχολείου. Η αξιολόγηση συνθετικά προκύπτει από:

- Την καθημερινή προφορική εξέταση και την όλη συμμετοχή του μαθητή στη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία.
- Τις ολιγόλεπτες γραπτές δοκιμασίες (τεστ).
- Τις ωριαίες υποχρεωτικές γραπτές δοκιμασίες, που γίνονται χωρίς προειδοποίηση ανά μία κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων τριμήνων και καλύπτουν την ύλη ευρύτερης διδακτικής ενότητας υπό τον όρο ότι προηγήθηκε κατά το προηγούμενο μάθημα σχετική ανακεφαλαίωση.
- Τις εργασίες που εκτελούν οι μαθητές στο σχολείο ή στο σπίτι στα πλαίσια των καθημερινών υποχρεώσεών τους που συμβάλλουν στη μαθησιακή διαδικασία.
- Τις συνθετικές δημιουργικές εργασίες που εκπονεί ο μαθητής μόνος του ή σε συνεργασία με συμμαθητές του, σε θέμα της επιλογής του και υπό την καθοδήγηση του διδάσκοντα.
- Τις γραπτές ανακεφαλαιωτικές εξετάσεις που διενεργούνται τον Ιούνιο μετά τη λήξη των μαθημάτων σε όλα τα μαθήματα εκτός από τη Φυσική Αγωγή, τη Μουσική, την Οικιακή Οικονομία, την Τεχνολογία, τα Καλλιτεχνικά, το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό και τέλος την Πληροφορική των δύο πρώτων τάξεων του Γυμνασίου.

Ως εξεταστέα ύλη στις τελικές εξετάσεις του κάθε μαθήματος ορίζονται τα 3/5 της ύλης που διδάχτηκε, με την προϋπόθεση ότι αυτή δεν είναι λιγότερο από το μισό της διδακτέας ύλης. Ως βαθμός επίδοσης του μαθητή σε κάθε μάθημα στο οποίο γίνεται ανακεφαλαιωτική εξέταση λογίζεται το 1/4 του αθροίσματος που προκύπτει από την άθροιση των τριών τριμηνιαίων βαθμών και του βαθμού των γραπτών ανακεφαλαιωτικών εξετάσεων του Ιουνίου. Στα μαθήματα που δεν προβλέπεται γραπτή ανακεφαλαιωτική εξέταση, ως βαθμός ετήσιας επίδοσης λογίζεται το 1/3 του αθροίσματος των τριών τριμηνιαίων βαθμών. Στα μαθήματα που διδάσκονται κατά το ήμισυ του διδακτικού έτους, ως βαθμός ετήσιας επίδοσης λογίζεται το 1/3 του αθροίσματος των δύο τριμηνιαίων βαθμών και του βαθμού των γραπτών εξετάσεων (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η αξιολόγηση των μαθητών στο Γενικό Λύκειο (ΓΕΛ) θεωρείται αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας και έχει ως στόχο να προσδιορίσει το βαθμό επίτευξης των διδακτικών στόχων των μαθημάτων και του προγράμματος σπουδών. Καταβάλλεται προσπάθεια εφαρμογής ποικίλων μορφών και τεχνικών αξιολόγησης, ώστε να επιτυγχάνεται έγκυρη.

αξιόπιστη, αντικειμενική και αδιάβλητη αποτίμηση των γνώσεων, της κριτικής ικανότητας και των δεξιοτήτων των μαθητών, με τελικό σκοπό την αυτογνωσία των μαθητών, την πλήρη πληροφόρηση των ίδιων και των κηδεμόνων τους, την εξαγωγή συμπερασμάτων από τον εκπαιδευτικό για τα αποτελέσματα του έργου του, και την ανατροφοδότηση της διδακτικής πράξης. Στο πλαίσιο αυτό ο μαθητής αξιολογείται από:

- *Τη συμμετοχή του στην καθημερινή εργασία της τάξης και τη συνολική δραστηριότητά του μέσα στο σχολείο.*
- *Την επίδοσή του στις γραπτές δοκιμασίες κατά τα δύο τετράμηνα του διδακτικού έτους.*
- *Τις συνθετικές-δημιουργικές εργασίες που πραγματοποιεί.*
- *Τον ατομικό του φάκελο (η τήρησή του είναι προαιρετική για κάθε σχολική μονάδα).*
- *Από τις Γραπτές προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις: Οι εξετάσεις αυτές για τους μαθητές της Α' και της Β' τάξης πραγματοποιούνται επί θεμάτων τα οποία διαμορφώνονται από τους διδάσκοντες σε επίπεδο σχολικής μονάδας. Για τους μαθητές της Γ' τάξης, σε μερικά από τα μαθήματα της Γενικής Παιδείας και Επίλογής οι εξετάσεις πραγματοποιούνται επί θεμάτων τα οποία διαμορφώνονται σε επίπεδο σχολικής μονάδας από τους διδάσκοντες. Για τα υπόλοιπα μαθήματα Γενικής Παιδείας και όλα τα μαθήματα Κατευθύνσεων τα θέματα διατυπώνονται από Ειδική Επιτροπή Πανελλαδικών Εξετάσεων και βαθμολογούνται από δύο βαθμολογητές σε βαθμολογικά κέντρα σε επίπεδο Νομού.*

Τέλος, η βαθμολογική κλίμακα, με την οποία υπολογίζονται οι βαθμοί επίδοσης των μαθητών σε Γυμνάσιο και Λύκειο, είναι εικοσαβάθμια (0-20) και προσδιορίζονται λεκτικά με τους ακόλουθους χαρακτηρισμούς: Κακώς (0-5), Ανεπαρκώς (5,1-9,4), Σχεδόν Καλώς (9,5 – 13), Καλώς (13,1-16), Λίαν Καλώς (16,1-18), Άριστα (18,1-20) (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2"

ΦΙΝΛΑΝΔΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

2.1 Βαθμίδες και Δομή

Το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα της Φινλανδίας βασίζεται στη μεγάλη μεταρρύθμιση των ετών 1972-1977, οπότε καθορίστηκε η βασική, υποχρεωτική εκπαίδευση 9 ετών για όλους. Ειδικότερα, όλα τα παιδιά που διαμένουν μόνιμα στη Φινλανδία αποκτούν την υποχρεωτική τους βασική εκπαίδευση για χρονικό διάστημα εννέα ετών, αρχής γενομένης από το έβδομο έτος της ηλικίας τους. Η υποχρεωτική εκπαίδευση παύει να ισχύει μόλις ολοκληρωθεί το εννιάχρονο πρόγραμμα του σχολείου. Βέβαια, η υποχρεωτική εκπαίδευση δεν σημαίνει και υποχρεωτική σχολική φοίτηση, καθώς οι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν τις ισοδύναμες δεξιότητες και γνώσεις από κάποια άλλη πηγή. Στην πράξη, όμως, σχεδόν το 100% του συνόλου των Φινλανδών παρακολουθεί την εννιάχρονη δομή του σχολείου.

Το ενιαίο σχολείο παρέχει γενική παιδεία για ολόκληρη την ηλικιακή ομάδα από 7 έως 16 ετών, και παρέχεται δωρεάν. Στη δωρεάν παιδεία συμπεριλαμβάνονται και τα βιβλία, τα εκπαιδευτικά υλικά μάθησης και το γεύμα, που παρέχεται ζεστό προς όλους τους μαθητές καθημερινά. Κατά κανόνα, για αποστάσεις άνω των 5 χιλ, οργανώνονται δωρεάν μεταφορές από τον φορέα παροχής εκπαίδευσης. Επιπλέον, εάν κάποιος μαθητής, αδυνατεί να πάει στο σχολείο, λόγω ασθένειας ή κάποιας άλλης αιτίας, ο δήμος στον οποίο κατοικεί είναι υποχρεωμένος να του παράσχει ανάλογης ποιότητας διδασκαλία με κάποια άλλη μορφή. Τα ενιαία σχολεία μπορούν, επίσης, να προσφέρουν προσχολική εκπαίδευση για τα παιδιά έξι ετών, αλλά και ένα επιπλέον δέκατο χρόνο, σε όσους έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική τους εκπαίδευση, και επιθυμούν να βελτιώσουν την βαθμολογία τους (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η σχολική χρονιά ξεκινά στα μέσα Αυγούστου και τελειώνει την 22η εβδομάδα του επόμενου ημερολογιακού έτους. Το σχολικό έτος αποτελείται από 190 εργάσιμες και σε κάθε μαθητή, ανάλογα με την τάξη και τον αριθμό των προαιρετικών μαθημάτων, αναλογούν περίπου 19 με 30 ώρες μαθήματος ανά 5 ημέρες της εβδομάδος. Οι τάξεις αποτελούνται από μαθητές της ίδιας ηλικίας αλλά είναι δυνατό σε μικρά σχολεία να υπάρχουν συνενωμένες τάξεις με μαθητές διαφορετικών ηλικιακών ομάδων. Κατά τη διάρκεια των έξι πρώτων ετών, η διδασκαλία γίνεται συνήθως από τον δάσκαλο την τάξης, ο οποίος διδάσκει όλα τα μαθήματα

ή τα περισσότερα από αυτά. Στις τρεις τελευταίες και ανώτερες τάξεις, τα διαφορετικά αντικείμενα διδασκαλίας αναλαμβάνουν να διδάξουν διαφορετικοί καθηγητές.

Για τα παιδιά της πρώτης και της δεύτερης τάξης παρέχονται πρωινές και απογευματινές δραστηριότητες, πριν ή μετά τις σχολικές τους δραστηριότητες. Η βελτίωση της ευημερίας των μαθητών αλλά και η θεμελίωση των σωστών βάσεων για την ανάπτυξη τους, βρίσκεται στο επίκεντρο των πρωινών και απογευματινών δραστηριοτήτων. Οι τοπικές αρχές δεν είναι υποχρεωμένες να οργανώσουν τέτοιου τύπου δραστηριότητες, αλλά αν το κάνουν μπορούν να δεχτούν βοήθεια από άλλες τοπικές αρχές, από οργανώσεις που σχετίζονται με παιδιά και νέους κλπ. (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Τη βασική εκπαίδευση ακολουθεί η γενική δευτεροβάθμια ανώτερη εκπαίδευση με μαθητές ηλικίας 16-19 ετών, η οποία τελειώνει την εξέταση εγγραφής στο Πανεπιστήμιο, που επιτρέπει την πρόσβαση σε όλες τις σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στόχος της γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να παρέχει ισορροπημένα, και πολιτισμένα μέλη στην κοινωνία και να παρέχει στους μαθητές τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για τις σπουδές τους, την επαγγελματική τους ζωή, τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα και την προσωπική τους ανάπτυξη. Επιπλέον, η εκπαίδευση πρέπει να υποστηρίζει τις ευκαιρίες των μαθητών για διαβίου μάθηση και αυτοβελτίωση κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Το βασικό σημείο της γενικής δευτεροβάθμιας ανώτερης εκπαίδευσης είναι η εγγύηση εκπαιδευτικών και πολιτιστικών βασικών δικαιωμάτων για όλους τους νέους, ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους τη γλώσσα και την οικονομική επιφάνειά τους. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Φινλανδίας, περίπου 38.500 νέοι μαθητές ακολούθησαν τη γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το 2007.

Η γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι δωρεάν, αλλά οι μαθητές πρέπει να πληρώνουν τα υλικά. Με βάση τα διατάγματα που προβλέπονται από το Υπουργείο, οι υποψήφιοι που προβαίνουν σε εξετάσεις εγγραφής για τα πανεπιστήμια υποχρεούνται να πληρώσουν ένα βασικό τέλος και ένα τέλος για κάθε μάθημα που εξετάζονται. Όλοι οι μαθητές, λοιπόν, που έχουν ολοκληρώσει τη βασική τους εκπαίδευση μπορούν να προχωρήσουν στη γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Εκείνοι, που δεν έχουν ολοκληρώσει τη διδακτέα ύλη της βασικής εκπαίδευσης, μπορούν επίσης να γίνουν δεκτοί, αν θεωρηθεί ότι έχουν τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες να ανταπεξέλθουν στο επίπεδο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για παράδειγμα μπορούν να γίνουν δεκτοί μαθητές που έχουν πραγματοποιήσει σπουδές στο εξωτερικό (The Finnish National Board of Education, 2010).

Για τα κριτήρια εισόδου των μαθητών και για κάποια τεστ ικανοτήτων αποφασίζει ο εκπαιδευτικός πάροχος, αλλά το κύριο κριτήριο επιλογής είναι ο μέσος βαθμός του πιστοποιη

τικού της βασικής εκπαίδευσης. Το Υπουργείο Παιδείας καθορίζει κάποια πιο συγκεκριμένα κριτήρια εισόδου, με την απαραίτητη προϋπόθεση όλοι οι υποψήφιοι να υπόκεινται σε ισότιμα κριτήρια επιλογής. Επίσης, οι μαθητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν σε ποιο εκπαιδευτικό ίδρυμα θα εγγραφούν, και αν δεν εισαχθούν στο πρώτο σχολείο της επιλογής του έχουν το δικαίωμα επιλέξουν από άλλα πιθανά σχολεία.

Η γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι, κατά κύριο λόγο, οργανωμένη χωρίς διαίρεση σε τάξεις και η διδασκαλία δεν είναι συνδεδεμένη με ηλικιακές κλάσεις. Το πεδίο εφαρμογής του αναλυτικού προγράμματος είναι τρία χρόνια, αλλά οι σπουδές μπορούν να ολοκληρωθούν σε δύο, τρία ή τέσσερα χρόνια. Από το 1982, η διδασκαλία στο επίπεδο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οργανώνεται σε σειρές μαθημάτων, με καθεμιά να αποτελείται από 38 μαθήματα των 45 λεπτών και με το σχολικό έτος να διαιρείται σε πέντε ή έξι περιόδους. Ωστόσο, εναπόκειται σε κάθε σχολείο να επιλέξει ποια μαθήματα θα προσφέρονται σε κάθε περίοδο. Αυτό πρέπει να σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε ο μαθητής να έχει τη δυνατότητα να επιλέγει τα μαθήματα με τον κατάλληλο τρόπο και να είναι σε θέση να ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσα σε τρία χρόνια. Τέλος, η νομοθεσία δεν περιέχει ειδικές διατάξεις σχετικά με το αριθμό των εργάσιμων ημερών, το σχολικό έτος και τις διακοπές. Επιπροσθέτως, τα μαθήματα που διδάσκονται στο ανώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο είναι: Φινλανδικά (η μητρική γλώσσα δηλαδή), Σουηδικά (η δεύτερη εθνική γλώσσα), ξένες γλώσσες, μαθηματικά, (βασικές και προχωρημένες γνώσεις), βιολογία, χημεία, φυσική, γεωγραφία, θρησκευτικά, φιλοσοφία, ψυχολογία, ιστορία, κοινωνικές επιστήμες, φυσική αγωγή, μουσική, τέχνες και αγωγή υγείας (The Finnish National Board of Education, 2010).

Σχεδόν, όλοι οι μαθητές που ολοκληρώνουν την ύλη στο ανώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο θα λάβουν μέρος στις απολυτήριες εξετάσεις που διοργανώνονται συγχρόνως σε όλη τη χώρα, καλύπτοντας τη διδασκόμενη ύλη των τριών ετών. Ο σκοπός των εξετάσεων είναι να καθοριστεί εάν οι μαθητές έχουν αποκτήσει τις γνώσεις και δεξιότητες που προβλέπονται από το πρόγραμμα σπουδών και να αν έχουν φτάσει σε ικανοποιητικό επίπεδο ωριμότητας. Με την επιτυχία στις εξετάσεις παρέχεται το δικαίωμα της συνέχισης των σπουδών στο Πανεπιστήμιο. Να σημειώσουμε, επίσης, πως η βασική εκπαίδευση και η γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση προσφέρεται και σε ενήλικες. Η διδασκαλία σε αυτά τα σχολεία λαμβάνει χώρα το βράδυ.

Στη Φινλανδία υπάρχουν συνολικά 53 ιδρύματα επαγγελματικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 119 προγράμματα σπουδών. Στόχος της επαγγελματικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι να παρέχει στους μαθητές ηλικίας, κυρίως

16-25 ετών, γνώσεις και ικανότητες που είναι απαραίτητες για την απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων και δυνατοτήτων για να βρουν εργασία ή να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι. Η εκπαίδευση είναι μια τριετής πλήρης απασχόληση σε κάποιο επαγγελματικό ίδρυμα, που οργανώνεται είτε σε τάξεις είτε με ατομικά προγράμματα σπουδών και δεν βασίζεται σε ηλικιακές ομάδες (The Finnish National Board of Education, 2010).

Οι υποψήφιοι, οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει την ύλη της βασικής εκπαίδευσης, μπορούν να γίνουν δεκτοί στην επαγγελματική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με βάση την προηγούμενη τους επίδοση ή μετά από εξετάσεις. Οι τομείς της εκπαίδευσης είναι οι εξής: ανθρωπιστική εκπαίδευση, πολιτισμός, κοινωνικές επιστήμες και διοίκηση επιχειρήσεων, φυσικές επιστήμες, τεχνολογία επικοινωνιών και μεταφορών, φυσικοί πόροι και περιβάλλον, κοινωνικές υπηρεσίες, υγεία και αθλητισμός, τουρισμός και εγχώριες υπηρεσίες.

Μετά την ολοκλήρωση της γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή επαγγελματικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι μαθητές μπορούν να υποβάλλουν αίτηση για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το φινλανδικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς: τα πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία. Από τη μια πλευρά τα πανεπιστήμια είναι επικεντρωμένα στην επιστημονική και ακαδημαϊκή έρευνα και την εκπαίδευση, ενώ τα πολυτεχνεία είναι περισσότερο προσανατολισμένα στην επαγγελματική ζωή, βασίζουν τις λειτουργίες τους στις υψηλές προδιαγραφές που αυτή απαιτεί και ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Ο τρόπος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι είτε με εξετάσεις εγγραφής, όπως έχουμε προαναφέρει, ή με κάποια επαγγελματικά προσόντα με περιθώριο τριών ετών τουλάχιστον. Η πλειοψηφία των νέων φοιτητών, όμως, εισάγεται με εξετάσεις. Η πρόσβαση στις πολυτεχνικές σπουδές γίνεται από την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή, είτε να ολοκληρώσει κάποιος μαθητής την γενική εκπαίδευση και έπειτα την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή εναλλακτικά τη δευτεροβάθμια επαγγελματική εξειδίκευση.

Τα πανεπιστήμια της Φινλανδία είναι 20. Λειτουργούν με τις αρχές της ακαδημαϊκής ελευθερίας και αυτονομίας και είναι εξαιρετικά ανεξάρτητα στη λήψη των αποφάσεών τους. Όλα τα πανεπιστήμια είναι κρατικά, με την κυβέρνηση να χορηγεί το 70% των προϋπολογισμών τους. Εκτός από τα 20 πανεπιστήμια, υπάρχουν και 26 πολυτεχνικές σχολές στον τομέα του Υπουργείου εκπαίδευσης, τα έξι διοικούνται από τις τοπικές αρχές, επτά από τις δημοτικές κοινοπραξίες και 13 από ιδιωτικούς οργανισμούς (The Finnish National Board of Education, 2010).

Η φοίτηση στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι δωρεάν. Στην πανεπιστημιακό τομέα, οι προπτυχιακοί φοιτητές καταβάλλουν κάθε χρόνο ένα μικρό ποσό ως μέλη στην ένωση φοιτητών, με αντάλλαγμα την μειωμένη τιμή σε γεύματα, υπηρεσίες κοινωνικής περίθαλψης και άλλων κοινωνικών παροχών. Οι φοιτητές, επίσης, είναι υπεύθυνοι και για την απόκτηση των βιβλίων και των υλικών τους.

2.2 Αναλυτικό πρόγραμμα

Η διδασκαλία στα ενιαία σχολεία πραγματοποιείται σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα που συντάσσεται από τους τοπικούς φορείς παροχής εκπαίδευσης και από τα σχολεία με βάση το βασικό αναλυτικό πρόγραμμα, που καταρτίζεται από το Φινλανδικό Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης. Οι δήμοι και τα σχολεία, επίσης, έχουν σημαντικές αρμοδιότητες κατά τη λήψη αποφάσεων για το Α.Π., για να εξασφαλιστεί ότι η διδασκαλία καλύπτει τοπικές ανάγκες. Επίσης, στη διαμόρφωση του Α.Π. εμπλέκονται οι δάσκαλοι, οι γονείς και κηδεμόνες αλλά και οι μαθητές. Οι κατευθυντήριες γραμμές περιλαμβάνουν κατ' ουσία, τους γενικούς στόχους και σκοπούς του ενιαίου σχολείου και το κεντρικό περιεχόμενο των μαθημάτων. Για τη διατύπωση του Α.Π. της βασικής εκπαίδευσης, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο Α.Π. της προσχολικής εκπαίδευσης, στη διατήρηση της συνοχής της βασικής εκπαίδευσης και στις αποφάσεις που παίρνονται από τις τοπικές αρχές με σεβασμό στα παιδιά και τη σχολική μόρφωση (The Finnish National Board of Education, 2010).

Τα μαθήματα που περιλαμβάνονται στο Α.Π. ορίζονται από το βασικό εκπαιδευτικό νόμο και διάταγμα και η κατανομή των ωρών αποφασίζεται από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Στις τάξεις 1-6, οι μαθητές λαμβάνουν συνήθως την ίδια εκπαίδευση, αλλά τα σχολεία μπορούν να εστιάσουν σε διαφορετικά μαθήματα με διαφορετικούς τρόπους, λόγω της ευέλικτης κατανομής του χρόνου. Στις τάξεις 7-9 περιλαμβάνονται μαζί με τα υποχρεωτικά μαθήματα και πολλά επιλογής, όπως, και πρακτικής εμπειρίας αλλά και αρκετά διεπιστημονικά. Οι γονείς των μαθητών ή οι κηδεμόνες τους μπορούν να αποφασίσουν ποιο από τα μαθήματα επιλογής που προσφέρονται μπορούν να παρακολουθήσουν.

Τα βασικά μαθήματα του Α.Π. που διδάσκονται σε όλους τους μαθητές της εννιάχρονης βασικής εκπαίδευσης είναι η μητρική γλώσσα και λογοτεχνία (φινλανδικά, σουηδικά), η άλλη επίσημη γλώσσα, μια ξένη γλώσσα, περιβαλλοντική εκπαίδευση, αγωγή υγείας, θρησκεία και ηθική, ιστορία, κοινωνικές επιστήμες, μαθηματικά, φυσική, χημεία, βιολογία, γεωγραφία, φυσική αγωγή, μουσική, τέχνη και χειροτεχνία και οικιακή οικονομία. Επιπλέον, τα προαι-

ρητικά μαθήματα που διδάσκονται, καθορίζονται σε τοπικά επίπεδο, από τις τοπικές αρχές και τα σχολεία. Εκτός από τα μαθήματα στους μαθητές, παρέχεται και συμβουλευτική καθοδήγηση (The Finnish National Board of Education, 2010).

Το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα, επικυρώθηκε τον Ιανουάριο του 2004 και εισήχθη στα σχολεία τον Αύγουστο του 2006. Σύμφωνα με το Α.Π., η βασική εκπαίδευση πρέπει να παρέχει ευκαιρίες για τη μάθηση και την ανάπτυξη μιας υγιούς αίσθησης αυτοεκτίμησης, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που χρειάζονται στη ζωή, να γίνουν ικανοί για περαιτέρω μελέτη, και σαν συμμετέχοντες πολίτες να συμβάλουν στην ανάπτυξη μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Η βασική εκπαίδευση πρέπει, επίσης, να υποστηρίζει τη γλωσσική και πολιτιστική ταυτότητα και την ανάπτυξη κάθε μαθητή και της μητρικής του γλώσσας. Ένας περαιτέρω στόχος είναι να πυροδοτήσει το ενδιαφέρον του για δια βίου μάθηση (The Finnish National Board of Education, 2010).

Το εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα έχει διαμορφωθεί με βάση την αντίληψη πως η μάθηση είναι μια ατομική αλλά και κοινή διαδικασία οικοδόμησης γνώσεων και δεξιοτήτων και πως μέσα από αυτή τη διαδικασία δημιουργείται και η πολιτιστική συμμετοχή. Η μάθηση λαμβάνει χώρα μέσα από μια ποικιλία καταστάσεων, δηλαδή, σαν ανεξάρτητη μάθηση, υπό την καθοδήγηση ενός εκπαιδευτικού, και με την αλληλεπίδραση του μαθητή με το δάσκαλο και τους υπόλοιπους συμμαθητές του. Εκτός, από τις νέες γνώσεις και δεξιότητες, οι συνήθειες και οι τρόποι μάθησης και εργασίας πρέπει να αποκτηθούν από τους μαθητές με τέτοιο τρόπο, ώστε να τους χρησιμεύσουν σαν εργαλεία της δια βίου μάθησης.

2.3 Νομοθεσία – Χρηματοδότηση

Το χαρακτηριστικό της Φινλανδικής κοινωνίας είναι η προσπάθεια εξεύρεσης συναινετικών λύσεων σε θέματα εθνικής σημασίας, όπως είναι και ο τομέας της εκπαίδευσης. Έτσι χαράσσονται μακροχρόνιες πολιτικές που δεν αλλάζουν κατεύθυνση με την αλλαγή των κυβερνήσεων. Η μόρφωση του πληθυσμού θεωρείται ως σημαντική προϋπόθεση για την ανταγωνιστικότητα της χώρας και για τη δυνατότητα εξεύρεσης καινοτόμων λύσεων για το μέλλον και έτσι η δημοσία δαπάνη για την εκπαίδευση βρίσκεται γύρω στο 6% του ΑΕΠ (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η δημόσια διοίκηση της Φινλανδίας λειτουργεί παραδοσιακά με το μοντέλο αποκέντρωσης εξουσιών, του οποίου καλό παράδειγμα αποτελεί και ο τομέας της εκπαίδευσης. Το υπουργείο Παιδείας της Φινλανδίας είναι σχετικά μικρό σε μέγεθος υπουργείο που χαράσσει

την εκπαιδευτική πολιτική, καθορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές και στρατηγικές επιλογές, ελέγχει την παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης που σχετίζεται με την κρατική χρηματοδότηση και ετοιμάζει τη σχετική εκπαιδευτική νομοθεσία.

Το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, ΕΣΠ (National Board of Education) είναι η δημόσια αρχή που έχει την ευθύνη ανάπτυξης της διδασκαλίας. Το ΕΣΠ συντάσσει την βασική δομή των προγραμμάτων σπουδών, τη βασική δομή των επαγγελματικών πτυχίων και των εξετάσεων επίδειξης επαγγελματικών ικανοτήτων, αξιολογεί τα αποτελέσματα εκμάθησης, συντονίζει τα δίκτυα πληροφοριών, οργανώνει την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, παράγει υλικό εκμάθησης και εν γένει αναπτύσσει τον εκπαιδευτικό τομέα με διάφορα project (The Finnish National Board of Education, 2010).

Τα εκπαιδευτικά συμβούλια των δήμων έχουν την ευθύνη για την παροχή της εκπαίδευσης σε τοπικό επίπεδο βάσει των κατευθυντήριων οδηγιών. Το σύστημα δίνει αρκετή ευελιξία στους τοπικούς φορείς να προσθέσουν επιπλέον μαθήματα ή επιπλέον ώρες σε υπάρχοντα μαθήματα ανάλογα με τις ανάγκες ή στόχους που έχουν θέσει. Η ύλη της διδασκαλίας καθορίζεται από την κεντρική εξουσία, αλλά οι εκδοτικοί οίκοι της Φινλανδίας είναι αυτοί που φέρνουν το βάρος της δημιουργίας των κατάλληλων σχολικών βιβλίων. Από τις διαθέσιμες στην αγορά σειρές των σχολικών βιβλίων το κάθε σχολείο μπορεί να αποφασίσει ποιες σειρές θα χρησιμοποιήσει για τις ανάγκες του βάσει της μεθόδου διδασκαλίας, τιμής και λοιπών κριτηρίων. Τα βιβλία εφόσον βρίσκονται σε καλή κατάσταση μπορούν να χρησιμοποιηθούν ξανά από τις επόμενες τάξεις (The Finnish National Board of Education, 2010).

Οι τοπικές κυβερνήσεις (πάροχοι εκπαίδευσης) αναθέτουν στους μαθητές μια θέση σε ένα τοπικό σχολείο, αλλά οι μαθητές είναι ελεύθεροι να εγγραφούν σε άλλο σχολείο εάν έχει διαθέσιμες θέσεις. Το 2009, υπήρχαν συνολικά περίπου 3.100 ενιαία σχολεία βασικής εκπαίδευσης με το δίκτυο να καλύπτει το σύνολο της χώρας. Το 45% των σχολείων φιλοξενούσε λιγότερους από 100 μαθητές ενώ τα μεγαλύτερα σχολεία έχουν πάνω από 900 μαθητές. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, η τάση ήταν να μειωθεί ο αριθμός των σχολείων μέσω του κλεισίματος των μικρότερων και έτσι από το 2004, ο συνολικός αριθμός έχει μειωθεί κατά 500 σχολεία περίπου.

Η προσχολική και η βασική εκπαίδευση χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του συστήματος μεταβιβάσεων χρημάτων της κεντρικής κυβέρνησης στην τοπική αυτοδιοίκηση. Υπολογίζοντας τις γενικές μεταφορές και τη χορήγηση των δήμων, τα χρήματα είναι στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Οικονομικών. Οι διατάξεις σχετικά με κρατικές επιχορηγήσεις προς τις βασικές δημοτικές υπηρεσίες ορίζονται στον «νόμο για τις κεντρικές κυβερνητικές μεταφορές στην τοπική αυτοδιοίκηση» και στον «νόμο για τη χρηματοδότηση των εκπαιδευτικών

και πολιτιστικών υπηρεσιών», που διαχειρίζεται το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Ο υπολογισμός της χρηματοδότησης λαμβάνει υπόψη τον αριθμό των κατοίκων του δήμου από 6 έως 15 ετών, ο οποίος θα πολλαπλασιαστεί με την τιμή βάσης για την προσχολική και στοιχειώδη εκπαίδευση, όπως καθορίζεται από το Υπουργείο Οικονομικών για κάθε οικονομικό έτος (The Finnish National Board of Education, 2010).

Ο σκοπός των μεταβιβάσεων της κεντρικής κυβέρνησης είναι να εξομαλύνει τις διαφορές μεταξύ των δήμων με αποκλίνουσα έσοδα, δομές κόστους και ανάγκες υπηρεσιών και ως εκ τούτου, η τελική επιδότηση αφορά τις διαφορετικές συνθήκες και παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος των υπηρεσιών. Οι αναπροσαρμογές λαμβάνουν υπόψη την πυκνότητα του δήμου, τη διγλωσσία του πληθυσμού, τη γεωγραφική θέση του δήμου, τον αριθμό των σουηδών ομιλητών και αυτών που έχουν μια ξένη γλώσσα σαν την μητρική τους στις ηλικιακές ομάδες από 6 έως 15 ετών. Η κατανομή του κόστους μεταξύ τοπικών και κεντρικών κυβερνήσεων ορίζεται στο «νόμο περί μεταβιβάσεων της κεντρικής κυβέρνησης στην τοπική αυτοδιοίκηση» και η μεταβίβαση από το κράτος καλύπτει 34% του κόστους ενώ το 66% παραμένει στο δήμο.

Οι δήμοι μπορούν, επίσης, να λάβουν πρόσθετες ενισχύσεις που συνδέονται με τυχόν ειδικές λειτουργίες που δεν καλύπτονται από τις μεταβιβάσεις της δημόσιας διοίκησης. Αυτές θα πρέπει να είναι λειτουργίες όπως η παροχή πρόσθετης βασικής εκπαίδευσης (10ης τάξης), η παρατεταμένη υποχρεωτική εκπαίδευση (εφαρμόζεται για τα παιδιά με μείζονα αναπηρία), η προετοιμασία των μεταναστών για τη βασική εκπαίδευση, τα οικοτροφεία, τα μεταρρυθμιστικά σχολεία και άλλα παρόμοια. Αυτές οι μεταβιβάσεις γίνονται με βάση τον αριθμό των μαθητών που έχουν ανάγκη τις εν λόγω διατάξεις καθώς και με τις τιμές που καθορίζονται για κάθε μαθητή. Τέλος, η πρόσθετη χρηματοδότηση χορηγείται από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (The Finnish National Board of Education, 2010).

2.4 Κατάρτιση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και η κατάρτισή τους στη Φινλανδία ιδρύθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και ήταν χωρισμένη σε δύο βασικά κομμάτια: οι εκπαιδευτικοί για τα λαϊκά σχολεία εκπαιδεύονταν σε κολλέγια κατάρτισης των εκπαιδευτικών, ενώ οι εκπαιδευτικοί για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε πανεπιστήμια. Όταν το λαϊκό σχολείο και το δευτεροβάθμιο καταργήθηκαν, σε συνδυασμό με τη συνολική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση την δεκαετία του 1970 άλλαξε και ο τρόπος κατάρτισης των εκπαιδευτικών.

Ήδη από το 1970, οι στόχοι της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών στα ενιαία σχολεία και τα γενικά ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία επανακαθορίστηκαν: η κατάρτιση ήταν χωρισμένη σε εκπαίδευση για τους δασκάλους της τάξης και για τους δασκάλους των άλλων μαθημάτων, με τη διαίρεση αυτή να ισχύει μέχρι και σήμερα. Οι δάσκαλοι τάξης δουλεύουν με τις τάξεις 1-6 του ενιαίου σχολείου (πρωτοβάθμια εκπαίδευση), ενώ οι δάσκαλοι των άλλων ειδικοτήτων και μαθημάτων με τις επακόλουθες τάξεις 7-9 (κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση), αλλά διδάσκουν και στην ανώτερη δευτεροβάθμια, στην επαγγελματική ανώτερη εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων. Όλοι οι εκπαιδευτικοί καταρτίζονται επαγγελματικά στις αντίστοιχες πανεπιστημιακές σχολές (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών των έξι πρώτων τάξεων παρέχεται από πανεπιστημιακές σχολές εκπαίδευσης (παιδαγωγικά τμήματα) ή άλλες ισοδύναμες μονάδες, που αποκαλούνται «μονάδες εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών». Ένα πανεπιστημιακό ίδρυμα μπορεί να έχει υπό τη λειτουργία του δύο εκπαιδευτικά τμήματα μαζί, ενώ ταυτόχρονα από τα παιδαγωγικά ιδρύματα που λειτουργούν τα επτά χρησιμοποιούν τη φινλανδική γλώσσα και το ένα τη σουηδική. Κάθε μονάδα εκπαίδευσης δασκάλων έχει σχολεία κατάρτισης εκπαιδευτικών για πρακτική, πειράματα, έρευνα και συνεχιζόμενη εκπαίδευση. Τα σχολεία κατάρτισης των δασκάλων μπορεί να περιέχουν είτε τις τάξεις 1-6 της βασικής εκπαίδευσης, είτε τις τάξεις 7-9 της βασικής εκπαίδευσης και της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ή όλες αυτές τις τάξεις μαζί. Επιπροσθέτως, η διάρκεια εκπαίδευσης των δασκάλων ανέρχεται στα 5 χρόνια (The Finnish National Board of Education, 2010).

Όσον αφορά την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στα μαθήματα ειδικότητας, (τάξεις 7-9), οι φοιτητές πρώτα σπουδάζουν πάνω στο συγκεκριμένο μάθημα στην αντίστοιχη πανεπιστημιακή σχολή, και μετά από ένα ή δυο χρόνια μπορούν να υποβάλλουν αίτηση για την παιδαγωγική κατάρτισή τους στο συγκεκριμένο μάθημα. Σε ορισμένες πανεπιστημιακές σχολές, οι φοιτητές μπορούν να υποβάλλουν κατευθείαν αίτηση για παιδαγωγική κατάρτιση, και σε αυτή την περίπτωση η εκπαίδευση παρέχεται σε συνεργασία μεταξύ του τμήματος εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, τα σχετικά με το μάθημα ιδρύματα και τα σχολεία εξάσκησης των εκπαιδευτικών. Το τμήμα κατάρτισης των εκπαιδευτικών είναι υπεύθυνο για την παροχή παιδαγωγικών σπουδών, ενώ οι σχολές κάθε συγκεκριμένου μαθήματος προσφέρουν εκπαίδευση και γνώση πάνω στο κάθε μάθημα του διδάσκοντα. Οι σπουδές αυτές λαμβάνονται παράλληλα και αλληλεπιδραστικά, μεταξύ τους και ο χρόνος σπουδών είναι 5-6 χρόνια.

Βέβαια, οι εκπαιδευτικοί της Φινλανδίας όλων των τάξεων, σχεδόν στο σύνολό τους αποκτούν το πτυχίο τους σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών και έτσι αποκτούν τα κατάλλη-

λα εφόδια για να κάνουν την δουλειά τους δημιουργικά. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιούν διάφορες μεθόδους και μέσα διδασκαλίας (οπτικοακουστικά μέσα, επισκέψεις, υπολογιστές, βιβλιοθήκες κλπ) και ο σκοπός είναι οι εκπαιδευτικοί να αποκτούν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους τα εργαλεία για να μπορούν να βελτιώσουν οι ίδιοι τις μεθόδους τους. Σ' αυτό συνδράμουν και τα καλοκαιρινά εκπαιδευτικά σεμινάρια (The Finnish National Board of Education, 2010).

2.5 Αξιολόγηση

Σύμφωνα με το Βασικό Εκπαιδευτικό Νόμο (628/1998), η αξιολόγηση των μαθητών αποσκοπεί στον προσανατολισμό και στην ενθάρρυνση των σπουδών και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτοεκτίμησης στους μαθητές. Η πρόοδος του μαθητή και οι δεξιότητες εργασίας και συμπεριφοράς αξιολογούνται σε σχέση με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος. Οι εθνικές κατευθυντήριες γραμμές και αρχές για την αξιολόγηση των μαθητών περιγράφονται στο βασικό αναλυτικό πρόγραμμα και η αξιολόγηση διαιρείται σε αξιολόγηση κατά τη διάρκεια του μαθήματος (διαμορφωτική αξιολόγηση) και σε τελική. Επίσης, στο βασικό Α.Π. περιλαμβάνονται τα κριτήρια υψηλών επιδόσεων για τους μαθητές, που έχουν δημιουργηθεί για να καταστεί η εργασία των εκπαιδευτικών ευκολότερη, συγκρίνοντας τις επιδόσεις του μαθητή με τον εθνικό μέσο όρο επίδοσης (The Finnish National Board of Education, 2010).

Κατά τη διάρκεια της εννιάχρονης εκπαίδευσης, το καθήκον της αξιολόγησης είναι να καθοδηγήσει και να ενθαρρύνει τη μελέτη και να βοηθήσει τους μαθητές κατά τη μαθησιακή διαδικασία. Τα συνεχή σχόλια από το δάσκαλο είναι πολύ σημαντικά και θα πρέπει να υποστηρίζουν και να καθοδηγούν τους μαθητές με θετικό τρόπο. Με τη βοήθεια της αξιολόγησης και της ανατροφοδότησης οι δάσκαλοι οδηγούν τους μαθητές στην ουσιαστικότερη επίγνωση των σκέψεων και των δράσεών τους και τους δίνουν την ευκαιρία να κατανοήσουν αυτά που μαθαίνουν.

Τα πιστοποιητικά και οι εκθέσεις είναι ένας τρόπος να δίνεται ανατροφοδότηση. Οι εκθέσεις δίνονται στους μαθητές στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς, αλλά μπορούν να δοθούν και ενδιάμεσα στη χρονιά μία ή περισσότερες φορές. Στις πρώτες επτά τάξεις του ενιαίου σχολείου, οι εκθέσεις αξιολόγησης παρέχονται είτε προφορικά είτε αριθμητικά είτε με συνδυασμό των δύο. Αργότερα, η αξιολόγηση πρέπει να γίνεται αριθμητικά αλλά μπορεί να συμπληρωθεί και προφορικά, καθώς με τον προφορικό λόγο ο δάσκαλος μπορεί να περιγράψει ουσιαστικότερα την πρόοδο του μαθητή σε κάθε μάθημα. Αντιθέτως, με την αριθμητική αξιολόγηση

(κλίμακα 4-10) μπορεί να περιγραφεί το επίπεδο των επιδόσεων σε σχέση με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος. Η αξιολόγηση που δίνεται με τις εκθέσεις, πρέπει να βασίζεται σε μια ποικιλομορφία αποδεικτικών στοιχείων και όχι μόνο στις εξετάσεις. Το εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει, επίσης, περιγραφές των καλών επιδόσεων (βαθμολογία καλή ή 8) σε όλα τα βασικά μαθήματα, οι οποίες προορίζονται σαν εργαλεία υποστήριξης για τους εκπαιδευτικούς (The Finnish National Board of Education, 2010).

Το δεύτερο καθήκον της μαθητικής αξιολόγησης είναι η τελική αξιολόγηση, με βάση την οποία οι μαθητές επιλέγονται για τις περαιτέρω σπουδές τους όταν ολοκληρώσουν τη βασική εκπαίδευση. Αυτού του είδους η αξιολόγηση θα πρέπει να είναι συγκρίσιμη σε εθνικό επίπεδο και να αντιμετωπίζει ισότιμα όλους τους μαθητές. Η τελική αξιολόγηση βασίζεται, επίσης, στους στόχους της βασικής εκπαίδευσης. Η αριθμητική βαθμολογική κλίμακα είναι από το 4 έως το 10, όπου: 4 = αποτυχία, 5 = επαρκές, 6 = μέτρια, 7 = ικανοποιητικά, 8 = καλά, 9 = πολύ καλά και 10 = άριστα. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται από τους καθηγητές του κάθε μαθήματος. Τέλος, η βασικότερη αποστολή της αξιολόγησης είναι η ανάπτυξη της αυτό-αξιολόγησης στους μαθητές και η δεξιότητα να αντιλαμβάνονται από μόνοι τους την πρόοδο τους στη μαθησιακή διαδικασία.

Σύμφωνα, με το Διάταγμα της γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (810/1998), οι γνώσεις και δεξιότητες των μαθητών σε κάθε μάθημα ή ομάδα μαθημάτων, αξιολογούνται από τους αντίστοιχους καθηγητές και η τελική αξιολόγηση διενεργείται από το διευθυντή του σχολείου από κοινού με τους καθηγητές. Οι κατευθυντήριες γραμμές και αρχές για την αξιολόγηση των μαθητών, δίνονται και πάλι, όπως και στην περίπτωση της βασικής εκπαίδευσης, στο βασικό αναλυτικό πρόγραμμα και η αξιολόγηση γίνεται και κατά τη διάρκειά του έτους αλλά και στο τέλος. Ακόμα, η βαθμολογική κλίμακα είναι ίδια με αυτήν την βασικής εκπαίδευσης, με τη διαφορά πως κάποια μαθήματα αξιολογούνται με πέρασε/δεν πέρασε (The Finnish National Board of Education, 2010).

Στο τέλος της γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι μαθητές λαμβάνουν μέρος στις απαραίτητες εξετάσεις για την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η εξέταση γίνεται σε τέσσερα τουλάχιστον μαθήματα από τα οποία, το πρώτο είναι η μητρική γλώσσα του υποψηφίου και είναι υποχρεωτικό για όλους. Στη συνέχεια, οι υποψήφιοι πρέπει να επιλέξουν άλλες τρεις υποχρεωτικές εξετάσεις από τα εξής τέσσερα μαθήματα: δεύτερη εθνική γλώσσα, μία ξένη γλώσσα, μαθηματικά, επιστημονικές και ανθρωπιστικές σπουδές. Ο μαθητής μπορεί να συμπεριλάβει, επιπλέον, ως μέρος της εξέτασής του, ένα ή περισσότερα προαιρετικά τεστ. Το σύστημα αξιολόγησης των γραπτών των μαθητών χωρίζεται σε δύο μέρη. Στην πρώτη φάση, τα τεστ ελέγχονται και αξιολογούνται σε κάθε λύκειο από τον αντίστοιχο

καθηγητή του μαθήματος και σε δεύτερη φάση ελέγχονται από τη Φινλανδική Εξεταστική Επιτροπή. Η βαθμολογία που δίνεται στην εξέταση είναι στα Λατινικά και αντιστοιχεί με τους αριθμητικούς βαθμούς ως εξής:

- laudatur («αρίστευσε» = 7),
- eximia approbatur («πέρασε με εξαιρετικό έπαινο» = 6),
- magna approbatur («πέρασε με πολλούς επαίνους» = 5),
- cum laude approbatur («πέρασε με έπαινο» = 4),
- approbatur lubenter («πέρασε ικανοποιητικά» = 3),
- approbatur («πέρασε» = 2), και
- improbatur ("απέτυχε" = 0).

Εκτός από τις τελικές εξετάσεις, στους μαθητές δίνεται η ευκαιρία να επιδεικνύουν τις ικανότητες και τις γνώσεις τους στην οικιακή οικονομία, τις εικαστικές τέχνες, τη μουσική, το χορό και το θέατρο και τη φυσική αγωγή με τη συμπλήρωση ενός προαιρετικού διπλώματος. Αυτά τα διπλώματα συμπληρώνουν τις ικανότητες και τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει οι μαθητές κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο γενικό σχολείο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και μπορούν να αποτελούν μέρος των μαθημάτων ειδικότητας του προγράμματος σπουδών. Το Φινλανδικό Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης, επικυρώνει τις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για την απόκτηση του διπλώματος, οι οποίες περιλαμβάνουν τις οδηγίες για τη λήψη του πτυχίου, τα κριτήρια αξιολόγησης και τη μορφή του διπλώματος (The Finnish National Board of Education, 2010).

Το Φινλανδικό Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης έχει θέσει ζητήματα και κανονισμούς που αφορούν την αξιολόγηση των φοιτητών της επαγγελματικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και των πιστοποιητικών των επαγγελματικών τους προσόντων. Οι γνώσεις και οι δεξιότητες των μαθητών κρίνονται σε αρκετά τακτά χρονικά διαστήματα, τόσο κατά τη διάρκεια των σπουδών, όσο και μετά. Οι επιδόσεις των μαθητών βαθμολογούνται σύμφωνα με την ακόλουθη αριθμητική κλίμακα: άριστα (= 5), καλά (= 4,3) και ικανοποιητικά (= 2,1). Η αξιολόγηση πραγματοποιείται από τους καθηγητές και κατά την περίοδο εκμάθησης του επαγγέλματος γίνεται από τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό της περιόδου, τον εκπαιδευτή του επαγγέλματος και από τον εργοδότη. Η αξιολόγηση πρέπει να καθοδηγεί και να κινητοποιεί τους μαθητές, αλλά και να τους δίνει τη δυνατότητα να αναπτύξουν την ικανότητα της αυτοαξιολόγησης.

Από το 2006 μια επαγγελματική επίδειξη ικανοτήτων με τη μορφή ενός δόκιμου τεστ έχει συμπεριληφθεί στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, ως απόδειξη ότι οι μαθητές

έχουν εκπληρώσει τους στόχους που τέθηκαν για τις επαγγελματικές σπουδές. Στους μαθητές απονέμεται το δίπλωμα, αφού έχουν ολοκληρώσει τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο ατομικό πρόγραμμα σπουδών τους. Εάν ένας φοιτητής διακόψει τις σπουδές του, χωρίς την ολοκλήρωση των επαγγελματικών προσόντων που θα έπρεπε να λάβει, χορηγείται πιστοποιητικό παραίτησης το οποίο περιλαμβάνει λεπτομέρειες σχετικά με την ολοκλήρωση των σπουδών και τους βαθμούς του (The Finnish National Board of Education, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

3.1 Βαθμίδες και Δομή

Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η κάθε πολιτεία έχει την ευθύνη για τα σχολεία και τη διαχείριση του εκπαιδευτικού συστήματος, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες που ορίζονται από το σύνταγμα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχουν 16 εκπαιδευτικά συστήματα που διαφέρουν μεταξύ τους σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Μέσω της διαδικασίας της ψηφοφορίας και συμφωνίας μεταξύ των πολιτειών, στο επίπεδο του Υπουργείου Εκπαίδευσης και Τεχνών, καθορίζονται οι βασικές αρχές, που οδηγούν σε γενικά τυποποιημένα εκπαιδευτικά συστήματα αναφορικά με τη βασική δομή τους. Οι αρμοδιότητες της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης σαν ανώτερη αρχή περιλαμβάνουν την επαγγελματική κατάρτιση στις επιχειρήσεις και την μετα-υποχρεωτική επαγγελματική εκπαίδευση, την κατάρτιση στα επαγγέλματα υγείας, εκπαίδευσης και πρόνοιας και ορισμένα αντικείμενα των πανεπιστημιακών κανονισμών.

Η φοίτηση στο σχολείο είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά που διαμένουν μόνιμα στη χώρα, ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους, για εννέα - ή σε μερικές περιπτώσεις δέκα (σε πέντε πολιτείες) - χρόνια, ενώ ακολουθεί τρία χρόνια υποχρεωτική μερική παρακολούθηση στο Berufsschule (επαγγελματικό σχολείο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) μέχρι την ηλικία των 18 ετών. Το σχολείο είναι υποχρεωτικό από την ηλικία των έξι ετών. Οι γονείς μπορούν να επιλέξουν μεταξύ των δημόσιων σχολείων και των λίγων ιδιωτικών που λειτουργούν. Οι μαθητές που φοιτούν στα δημόσια σχολεία δεν απαιτείται να πληρώσουν δίδακτρα ή να συνεισφέρουν στο κόστος του εκπαιδευτικού υλικού. Τα γερμανικά εκπαιδευτικά συστήματα παρέχουν μια ποικιλία τύπων εκπαίδευσης, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των παιδιών και των γονιών τους (Χρυσσαφίδης, 1990).

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας χωρίζεται σε τέσσερις βαθμίδες και διακρίνεται στην προσχολική εκπαίδευση, που χωρίζεται σε βρεφική και νηπιακή, την πρωτοβάθμια εκπαίδευση που είναι ενιαία, τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που παρουσιάζει κάθετη και οριζόντια διαφοροποίηση, την τριτοβάθμια εκπαίδευση και τέλος τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση. Κάθε βαθμίδα παρουσιάζει μια σχετική αυτοτέλεια χωρίς να σημαίνει ότι δεν αποτελεί μονοπάτι για την επόμενη βαθμίδα. Μεγαλύτερη είναι η αυτοτέλεια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, γιατί σύμφωνα με το εκπαιδευτικό σύστημα της Γερ-

μανίας η πρωτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί την προ-βαθμίδα τριών διαφορετικών τύπων σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γενικό Σχολείο, Μέσο Σχολείο και Γυμνάσιο). Σε έναν ιδιαίτερο κύκλο θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε την επαγγελματική εκπαίδευση, εφόσον κινείται εντελώς ανεξάρτητα από τις άλλες βαθμίδες και υπάγεται στη δικαιοδοσία της κυβέρνησης.

Ξεκινώντας με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η υποχρεωτική σχολική φοίτηση αρχίζει την 1η Αυγούστου για όσα παιδιά έχουν συμπληρώσει το έκτο έτος της ηλικίας τους, πριν από την ημερομηνία που προβλέπει ο νόμος. Μετά το ψήφισμα της «Συνδιάσκεψης των Υπουργών Παιδείας και Πολιτιστικών Υποθέσεων» τον Οκτώβριο του 1997 με τίτλο «Προτάσεις για την αρχή της σχολικής χρονιάς», τα ομόσπονδα κράτη έχουν τη δυνατότητα να τοποθετήσουν την ημερομηνία, μεταξύ 30 Ιουνίου και 30 Σεπτεμβρίου. Μπορούν επίσης να προβλέψουν με διάταξη το δικαίωμα να αρχίζει κάποιο παιδί το σχολείο κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Ο στόχος αυτών των αλλαγών είναι για να μειωθούν, εν μέρει, τα υψηλά ποσοστά αναβολής και να ενθαρρύνουν τους γονείς να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο όσο το δυνατόν νωρίτερα. Προτάσεις για περισσότερο ευέλικτες μορφές εισόδου στο σχολείο συζητήθηκαν περαιτέρω και έτσι, το 2004, το Βερολίνο τοποθέτησε τη νομικά καλυμμένη ημερομηνία για υποχρεωτική φοίτηση στις 31 Δεκεμβρίου. Επομένως, η υποχρεωτική εκπαίδευση αρχίζει μετά τις θερινές διακοπές για όλα τα παιδιά που γίνονται έξι ετών πριν από το τέλος του έτους. Επίσης, στο Μπάγερν, από το σχολικό έτος 2005/2006 και 2007/2008 και μετά η ημερομηνία θα μετακινηθεί από τις 30 Ιουνίου στις 31 Δεκεμβρίου (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Τα καθήκοντα και οι στόχοι του δημοτικού σχολείου καθορίζονται από τη θέση του εντός του σχολικού συστήματος. Ο ρόλος του δημοτικού είναι να οδηγήσει τους μαθητές από μια παιγνιώδη μορφή μάθησης της προσχολικής ηλικίας σε μια περισσότερο συστηματική μορφή μάθησης, καθώς επίσης και να προσαρμόσει τη μορφή και το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ώστε να ταιριάζουν στις διαφορετικές απαιτήσεις μάθησης και δυνατοτήτων του κάθε μαθητή. Στόχος του δημοτικού σχολείου είναι να παρέχει στους μαθητές του τη βάση για το επόμενο επίπεδο εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη γενική βελτίωση της γλωσσικής ικανότητας και στη βασική κατανόηση των μαθηματικών και επιστημονικών εννοιών. Το δημοτικό σχολείο θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να μπορούν να αντιληφθούν την πραγματικότητα που τους περιβάλλει και να οικοδομήσουν μετέπειτα την εμπειρία που αποκόμισαν από τον κόσμο γύρω τους σε γνώση. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναπτύξουν περαιτέρω τις ψυχοκινητικές ικανότη-

τες τους καθώς και τις δεξιότητες της κοινωνικής τους συμπεριφοράς (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Το δημοτικό σχολείο αντιλαμβάνεται τη λειτουργία του σαν την προώθηση των παιδιών με διαφορετικά ατομικά υπόβαθρα και δυνατότητες μάθησης με τέτοιο τρόπο ώστε να αναπτύξουν μια βάση για ανεξάρτητη σκέψη, μάθηση και εργασία καθώς και να βιώσουν την εμπειρία της αλληλεπίδρασης με άλλους ανθρώπους. Έτσι, τα παιδιά αποκτούν μια σταθερή βάση που τους βοηθά να βρίσκουν τον τρόπο και να ενεργούν στο περιβάλλον γύρω τους και τέλος, τους προετοιμάζει για τη διαδικασία της μάθησης στα δευτεροβάθμια σχολεία.

Τα μαθήματα που διδάσκονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αντιστοιχούν στις βασικές δεξιότητες και είναι ανάγνωση, γραφή, αριθμητική καθώς και εισαγωγή στις φυσικές και κοινωνικές επιστήμες (μέσω του μαθήματος Μελέτη Περιβάλλοντος). Βέβαια, μαζί με τα μαθήματα αυτά υπάρχουν και τα καλλιτεχνικά μαθήματα και η γυμναστική που οπωσδήποτε καλύπτουν ένα μικρότερο μέρος του προγράμματος. Το ωρολόγιο πρόγραμμα περιλαμβάνει 20-29 ώρες τη βδομάδα με κάποιες συμπληρωματικές φροντιστηριακές ώρες για μαθητές που χρειάζονται ιδιαίτερη βοήθεια (2-3 ώρες). Στα περισσότερα ομόσπονδα κρατίδια οι εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας είναι 20-22 κατά το πρώτο έτος και φθάνουν τις 27 ώρες το τέταρτο και τελευταίο έτος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Κατά κανόνα, τα μαθήματα διεξάγονται το πρωί, κάθε ώρα διδασκαλίας διαρκεί 45 λεπτά και μία τυπική σχολική μέρα αποτελείται από έξι 45λεπτα (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Τα αναλυτικά προγράμματα διαφέρουν από κρατίδια σε κρατίδιο όχι μόνο ως προς τα περιεχόμενα αλλά και ως προς την αντίληψη για το ρόλο που μπορούν να παίξουν στη ζωή του σχολείου. Έτσι, ενώ σε ορισμένα κρατίδια είναι διατυπωμένη με σαφήνεια και σχεδόν δεσμευτικά η ύλη όλου του έτους (π.χ. Βαυβαρία), υπάρχουν κρατίδια που αφήνουν στον εκπαιδευτικό αρκετό ελεύθερο χρόνο, για να διαμορφώσει το μάθημα επιλέγοντας ο ίδιος τα περιεχόμενα (πάντα φυσικά μέσα σε κάποια πλαίσια) κι άλλα που έχουν μια πιο φιλελεύθερη αντίληψη γύρω από το αναλυτικό πρόγραμμα. Στην περίπτωση αυτή δίνονται στους εκπαιδευτικούς κάποιες κατευθυντήριες γραμμές, που οροθετούν το χώρο μέσα στον οποίο μπορεί να κινηθεί (Β. Ρηνανία, Βεστφαλία) (Χρυσafiδης, 1990).

Εκεί, όμως που ο εκπαιδευτικός είναι ελεύθερος και στις τρεις περιπτώσεις, είναι η προετοιμασία του μαθήματος και η προσφορά της ύλης. Ανατρέχει στις πηγές που θέλει και προτείνει τα βιβλία που κατά τη γνώμη του είναι πιο κατάλληλα για τους μαθητές της τάξης του, πάντα μέσα όμως από μια λίστα εγκεκριμένων βιβλίων. Σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι ο Γερμανός εκπαιδευτικός εργάζεται με βάση το Αναλυτικό πρόγραμμα σε αντίθε-

ση με τον εκπαιδευτικό στην Ελλάδα που εργάζεται με βάση το διδακτικό βιβλίο (Χρυσυφίδης, 1990).

Τα βιβλία μοιράζονται στους μαθητές δωρεάν σύμφωνα με την επιλογή του εκπαιδευτικού. Στην ουσία αγοράζονται από το ελεύθερο εμπόριο, γιατί το Υπουργείο Παιδείας δεν επιτρέπεται να ασχολείται με την έκδοση σχολικών βιβλίων. Κάθε αντίτυπο μένει στο σχολείο, για παραπέρα χρήση τριών σχολικών ετών και σε περίπτωση καταστροφής του βιβλίου πριν από τη λήξη της τριετίας χρεώνεται η αξία του στο μαθητή. Γενικά, το σχολικό βιβλίο, δεν παίζει βασικό ρόλο στη σχολική ζωή. Ο μαθητής μπορεί να ανατρέξει σ' αυτό για κάποιες πληροφορίες, ποτέ όμως για να αποστηθίσει κάποιο απόσπασμα. Τέλος, η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται με βαθμούς. Οι μαθητές της πρώτης και της δεύτερης τάξης στο πρώτο εξάμηνο αντί βαθμών παίρνουν μια έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητές τους και την απόδοση στο μάθημα (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση διακρίνεται σε δύο επίπεδα. Στο δευτεροβάθμιο επίπεδο I, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έχει σε μεγάλο βαθμό ένα γενικό τριστρωματικό εκπαιδευτικό σύστημα: το «Γενικό Σχολείο» (Hauptschule), το «Μέσο ή Πρακτικό Σχολείο» (Realschule ή Mittelschule) και το «Γυμνάσιο» (Gymnasium). Το Gesamtschule, το οποίο καλύπτει και τους τρεις τύπους σχολείων υπό ενιαία στέγη και με διαφορετική οργανωτική δομή, είναι ένας ειδικός τύπος σχολείου. Σε διάφορες πολιτείες υπάρχουν επίσης ειδικά σχολεία, όπως: το Orientierungsstufen (Φάση προσανατολισμού), Middle Schools, Regelschulen, (Γενικά Σχολεία), ενιαίο Hauptschule και Realschule, Werkrealschulen (Δευτεροβάθμια τεχνικά σχολεία) κ.ά. (Χρυσυφίδης, 1990).

Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση διαφέρει από κρατίδιο σε κρατίδιο, τόσο ως προς το χρόνο που αποφασίζεται ποιο σχολείο θα ακολουθήσει ο μαθητής, όσο και ως προς τη διαδικασία απόφασης. Σε μερικά κρατίδια η επιλογή και η διοχέτευση στους τρεις τύπους της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης γίνεται στην 4η τάξη και στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην απόφαση του εκπαιδευτικού της τάξης. Αυτή η απόφαση απορρέει από την όλη συμπεριφορά και απόδοση του μαθητή στα τέσσερα χρόνια του δημοτικού κι από τα αποτελέσματα των ειδικών εξετάσεων που υποβάλλονται κατά την άνοιξη οι μαθητές της 4ης τάξης.

Δυνατότητες παρέμβασης των γονέων υπάρχουν μόνο θεωρητικά. Σε περίπτωση ένστασης από μέρους γονέων ο μαθητής υποβάλλεται σε συμπληρωματική εξέταση και η αποτυχία είναι μάλλον δεδομένη, γιατί και τα τεστ είναι κατά κανόνα δυσκολότερα και το περιβάλλον

διεξαγωγής τους ξένο για το μαθητή, αλλά και η αντιμετώπιση της αναθεώρησης από τους εξεταστές αποβαίνει κυρίως σε βάρος του «ενάγοντος».

Το Hauptschule, που καλύπτει τα σχολικά έτη 5-9, παρέχει στους μαθητές γενική βασική εκπαίδευση στα μαθήματα: γερμανικά, μια ξένη γλώσσα, μαθηματικά, φυσική/χημεία, βιολογία, γεωγραφία, ιστορία κλπ. Για να ανταποκριθούν στις διαφορετικές ικανότητες των μαθητών, τα μαθήματα στα κύρια αντικείμενα προσαρμόζονται στις ατομικές ικανότητες των μαθητών. Οι απόφοιτοι του Hauptschule συνήθως συνεχίζουν την επαγγελματική κατάρτιση, ενώ οι μαθητές με υψηλή βαθμολογία μπορούν επίσης να φοιτήσουν σε σχολεία ανώτερου επιπέδου πριν ή μετά την επαγγελματική τους κατάρτιση.

Ειδικότερα, με τη συμφωνία του Αμβούργου (1964) καταργείται το δτάξιο υποχρεωτικό «Λαϊκό σχολείο» και καθιερώνεται η 9ετής υποχρεωτική εκπαίδευση. Αποστολή του «Γενικού σχολείου» ήταν να προλάβει την εγκατάλειψη της γενικής εκπαίδευσης και να απαλλάξει το «Μέσο σχολείο» και το «Γυμνάσιο» από τη μεγάλη ζήτηση από τους μαθητές, που την περίοδο εκείνη άρχισε να παίρνει για τους ιθύνοντες ανησυχητικές διαστάσεις. (Έχουμε μια αύξηση του αριθμού των μαθητών στο «Μέσο σχολείο» και το «Γυμνάσιο» της τάξης του 74% και 49% αντίστοιχα, ενώ στο «Λαϊκό σχολείο» η αύξηση αυτή φτάνει μετά βίας το 3%).

Τα αίτια αυτής της εγκατάλειψης πρέπει να αποδοθούν στο ότι το «Λαϊκό σχολείο» δεν πρόσφερε καμιά διέξοδο για παραπέρα μόρφωση. Ήταν σχολείο «γενικής μορφώσεως» και παροχής πρακτικών γνώσεων, ως εφόδιο για τις βασικές ανάγκες της ζωής. Φυσικό επόμενο ήταν να ψάχνουν οι μαθητές να βρουν άλλους δρόμους αποκατάστασης μέσα από άλλες μορφές εκπαίδευσης. Το χάσμα ανάμεσα στη γενική και την επαγγελματική εκπαίδευση ήταν τόσο μεγάλο, ώστε η Επιτροπή Παιδείας «Bildungsrat» να μιλάει το 1969 για ασύνδετη πορεία ανάμεσα στις δύο κατευθύνσεις τόσο στον οργανωτικό τομέα όσο και στα διδακτικά περιεχόμενα (Χρυσσαφίδης, 1990).

Το Γενικό σχολείο έπρεπε επομένως να είναι ανταγωνιστικό του «Μέσου σχολείου» και του Γυμνασίου και να προετοιμάζει για την επαγγελματική εκπαίδευση. Πάρθηκαν μια σειρά από μέτρα που αναφέρονταν κυρίως στα διδακτικά περιεχόμενα, την ποιότητα παροχής των γνώσεων και την εκ νέου οργάνωση σχολικών μονάδων, ώστε να είναι δυνατός ο εξοπλισμός τους με όλα τα απαιτούμενα μέσα διδασκαλίας. Φυσικά αυτή η κινητοποίηση κόστισε πολύ χρήμα και χρόνο, κι εδώ πρέπει να αναζητηθούν κυρίως τα αίτια καθυστέρησης της αντικατάστασης του Λαϊκού σχολείου από το Δημοτικό και το Γενικό σχολείο.

Σχετικά με διδακτικά περιεχόμενα το «Γενικό σχολείο», σ' αντίθεση με το Λαϊκό, προσπαθεί να βοηθήσει το μαθητή να κινηθεί πέρα από τη σφαίρα της άμεσης εμπειρίας και των βασικών γνώσεων, δίνοντας μια επιστημονική χροιά στην αντιμετώπιση των διδακτικών

περιεχομένων. Η βελτίωση αυτή αφορά κυρίως το μάθημα των Μαθηματικών και των Φυσικών επιστημών. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της βελτίωσης αυτής είναι και η εισαγωγή του μαθήματος των Αγγλικών και του Επαγγελματικού Προσανατολισμού (θεωρία και πράξη) καθώς και η καθιέρωση του διαφοροποιημένου μαθήματος για προχωρημένους και αδύναμους μαθητές, έτσι ώστε το επίπεδο των προχωρημένων να αντιστοιχεί σ' αυτό των μαθητών του «Μέσου Σχολείου» και να εξασφαλίζεται η μετάβαση στο σχολείο αυτό ή η κατοχή ενός ποιοτικά ισχυρότερου απολυτηρίου, που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του απολυτηρίου μέσης εκπαίδευσης (Qualifizierter Hauptschulabschluss, το γνωστό Quali) (Χρυσοφίδης, 1990).

Σ' όλα αυτά θα πρέπει να προσθέσουμε και την εισαγωγή του δασκάλου ειδικότητας, που οπωσδήποτε ανεβάζει κατά πολύ την ποιότητα του μαθήματος. Παρά τις όποιες βελτιώσεις και τις ιδανικές πολλές φορές συνθήκες λειτουργίας του σε σχέση με το «Μέσο σχολείο» και το Γυμνάσιο, το «Γενικό Σχολείο» δεν κατάφερε να αποκτήσει την αίγλη που θέλησαν να του δώσουν οι μεταρρυθμίσεις, ίσως γιατί οι αποτυχημένοι των άλλων δύο μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καταλήγουν στο «Γενικό σχολείο», ίσως γιατί φτάνουν πολλά μηνύματα κακής συμπεριφοράς των μαθητών (βιαιότητες, βανδαλισμοί).

Το «Μέσο ή Πρακτικό σχολείο» (Realschule ή Mittelschule) είναι εκείνο που τροφοδοτεί κατά κύριο λόγο τις επαγγελματικές σχολές, έχει άμεση πρόσβαση στα τεχνικά λύκεια με δυνατότητα συνέχισης μετά από δύο χρόνια στις ανώτερες τεχνικές σχολές. Στην κανονική του μορφή το Realschule καλύπτει τις σχολικές βαθμίδες 5-10 και παρέχει στους μαθητές ευρύτερη γενική εκπαίδευση. Σήμερα το Realschule είναι ποσοτικά ο πιο σημαντικός τύπος σχολείου και σχεδόν το 40% των μαθητών επιτυγχάνουν το απολυτήριο γενικής εκπαίδευσης με τη συμπλήρωση της δέκατης βαθμίδας. Το «Μέσο σχολείο» προετοιμάζει τους μαθητές για υψηλής ποιότητας επαγγελματική κατάρτιση ή το πανεπιστήμιο. Τα μαθήματα περιλαμβάνουν Γερμανικά, ξένες γλώσσες, μαθηματικά, φυσική, χημεία, βιολογία, γεωγραφία, ιστορία, πολιτική, μουσική, τέχνες, αθλοπαιδιές και θρησκευτικά. Ανάλογα με την έφεση και τις ικανότητές τους, οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν να εμβαθύνουν σε συγκεκριμένα υποχρεωτικά μαθήματα ή να επιλέξουν νέα αντικείμενα (Χρυσοφίδης, 1990).

Το επίπεδο του «Realschule» είναι φυσικά ανώτερο από το επίπεδο του «Hauptschule» και κατώτερο από του «Gymnasium». Η υπεροχή του απέναντι στο «Γενικό σχολείο», βρίσκεται πρώτα απ' όλα στο το ότι εξασφαλίζει 10ετή φοίτηση, καθώς επίσης και το ότι παρέχει απολυτήρια που ανοίγουν περισσότερους ορίζοντες από το απολυτήριο του «Γενικού σχολείου». Επίσης, κατά τη διάρκεια των σπουδών στο «Μέσο σχολείο» δίνεται στο μαθητή η δυνατότητα επιλογής μιας δεύτερης ξένης γλώσσας (γαλλικά, ρώσικα, ισπανικά) μαζί με τα

αγγλικά. Ακόμα, η διδασκαλία όλων των μαθημάτων γίνεται από την πρώτη στιγμή της λειτουργίας του σχολείου από δασκάλους ειδικοτήτων και μάλιστα η ποιότητα των εκπαιδευτικών του «Μέσου σχολείου» είναι αντικειμενικά ανώτερη των εκπαιδευτικών του «Γενικού».

Επιπρόσθετα, υπάρχει καλύτερη οργάνωση και γενικά η λειτουργία του «Μέσου σχολείου» είναι συνεπής στις προδιαγραφές των σχετικών νόμων. Οι απουσίες εκπαιδευτικών ορισμένων ειδικοτήτων και κατά συνέπεια η ανάθεση του μαθήματος σε εκπαιδευτικό άλλης ειδικότητας ή η δημιουργία πολυπληθών τμημάτων είναι χαρακτηριστικά πιο πολύ του «Γενικού» παρά του «Μέσου σχολείου». Το σημείο όμως που ανεβάζει ποιοτικά το «Realschule» και του δίνει νέες διαστάσεις είναι η δυνατότητα επιλογής από τους μαθητές δέσμης μαθημάτων, που ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα και την απόδοσή τους. Σε γενικές γραμμές υπάρχουν τέσσερις κατευθύνσεις: Ξένων γλωσσών, Οικονομίας, Κοινωνικών Επιστημών, και Μαθηματικών-Φυσικών Επιστημών.

Η δυνατότητα επιλογής οδήγησε σ' ένα ποιοτικό ανέβασμα του «Μέσου σχολείου» τουλάχιστον σε ορισμένα μαθήματα, έμμεσα όμως οδήγησε σ' ένα ποιοτικό διαχωρισμό από κλάδο σε κλάδο. Έτσι ο κλάδος Κοινωνικών Επιστημών- Παιδαγωγικής, που περιλαμβάνει και τη Μουσική (Νηπιαγωγοί, Κοινωνικοί Λειτουργοί κλπ) ακολουθείται κυρίως από μαθητές αδύνατους, που επιλέγουν τη δέσμη όχι με κριτήριο το ενδιαφέρον τους, όσο το ότι ο κλάδος αυτός είναι ο ευκολότερος. Πολλοί μιλούν για υποβάθμιση των μαθημάτων στο «Μέσο σχολείο» πρέπει όμως να παραδει κανείς ότι η ίδρυσή του ανέβασε πολύ το επίπεδο των μέσων δημοσίων υπαλλήλων και γενικά βοήθησε στην εξεύρεση κατάλληλα καταρτισμένων στελεχών στην οικονομία και τη βιομηχανία (Χρυσοφίδης, 1990).

Το Γυμνάσιο (Gymnasium) δημιουργήθηκε το 1955 με τη συμφωνία του Ντίσελντορφ, κατά το πρότυπο του Πρωσικού εκπαιδευτικού συστήματος, ως μοναδική πύλη εισόδου στην ανώτατη εκπαίδευση, γιατί μόνο το Γυμνάσιο έχει το δικαίωμα να χορηγεί τίτλους με τέτοια ποιότητα (Hochschulreife). Το Γυμνάσιο παρέχει στους μαθητές γενική εκπαίδευση εις βάθος και καλύπτει τα σχολικά έτη 5-13 (σε μερικές πολιτείες έως δώδεκα). Το «Γυμνάσιο» έχει δύο διαφορετικές μορφές: το κανονικό Gymnasium όπου οι μαθητές μπορούν να παρακολουθήσουν όλα τα έτη 5-13 για την εισαγωγή στο Πανεπιστήμιο, και το ανώτερο επίπεδο που αρχίζει τον ενδέκατο χρόνο και προετοιμάζει τους μαθητές για το Hochschulreife είτε με έμφαση στη γενική εκπαίδευση είτε προσανατολισμένο στην επαγγελματική σταδιοδρομία όπως το berufliche Gymnasium που ειδικεύεται σε τομείς, όπως διοίκηση επιχειρήσεων, τεχνολογίες, επιστήμες τροφίμων, κοινωνικές επιστήμες κλπ. Στο τέλος του δέκατου έτους οι μαθητές

μπορούν να συνεχίσουν στο ανώτερο επίπεδο ή να δώσουν εξετάσεις για το Mittlere Reife (απολυτήριο γενικής εκπαίδευσης) (Χρυσafiίδης, 1990).

Σε γενικές γραμμές τα Γυμνάσια είναι γλωσσικά σχολεία, αφού τον κύριο κορμό αποτελούν οι γλώσσες (αρχαίες ή σύγχρονες). Πλάι σ' αυτά δημιουργήθηκαν και Γυμνάσια που δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις Φυσικές επιστήμες και τα Μαθηματικά. Επίσης θα πρέπει να αναφέρουμε μια σειρά από σχολεία γυμνασιακού επιπέδου, που αναλαμβάνουν να βοηθήσουν τους νέους που θέλουν να επανορθώσουν τα λάθη διοχέτευσή τους στο «Γενικό σχολείο» ή το «Μέσο» (νυχτερινά Γυμνάσια, κολλέγια κλπ). Όλα τα Γυμνάσια έχουν έναν κοινό κορμό μαθημάτων: Γερμανικά, δύο ξένες γλώσσες, Ιστορία, Γεωγραφία, Κοινωνιολογία, Μαθηματικά, Φυσικές Επιστήμες, Καλλιτεχνικά και Γυμναστική.

Καμπή στην εξέλιξη του Γυμνασίου αποτέλεσε η καθιέρωση των μαθημάτων επιλογής, που εφαρμόζεται στις τάξεις 11η-12η και 13η και δίνει στο σχολείο τρεις κατευθύνσεις: Γλώσσα-Λογοτεχνία-Τέχνη, Κοινωνικές Επιστήμες, Φυσικές Επιστήμες. Η μεταρρύθμιση αυτή άρχισε το 1972 και ολοκληρώθηκε το 1977, με πρωτοπόρο το ανοιχτό σε μεταρρυθμίσεις Βερολίνο και φυσικά ουραγό, όπως πάντα, τη συντηρητική Βαυαρία. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να ειδικευτούν πάνω στους τομείς που τους ενδιαφέρουν περισσότερο και να προετοιμαστούν για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, μια και το Γυμνάσιο αποτελεί την προβαθμίδα του Πανεπιστημίου (Χρυσafiίδης, 1990).

Το «Gymnasiale Oberstufe» είναι το ανώτερο επίπεδο του Gymnasium και καλύπτει τα έτη 11 έως 13 (ή 12) και μετά από μια εισαγωγική φάση διάρκειας ενός έτους διαιρείται σε εξάμηνα. Οι μαθητές έχουν πολυάριθμες δυνατότητες να εστιάσουν σε ειδικά αντικείμενα εντός του παρεχόμενου πλαισίου μαθημάτων. Τα μαθήματα παρέχονται σε βασικό και ανώτερο επίπεδο: το βασικό επίπεδο καλύπτει τα δύο τρίτα των μαθημάτων και παρέχει τις βασικές γνώσεις και το ανώτερο επίπεδο παρέχει διδασκαλία σε βάθος που διευρύνει τις γνώσεις των μαθητών.

Το «Gesamtschule» (Ενιαίο Σχολείο) αποτελεί περίπτωση μεταφοράς αγγλοσαξονικών εκπαιδευτικών μοντέλων στη σχολική πραγματικότητα της Γερμανίας και περιλαμβάνει διάφορους τύπους σχολείων με στόχο να παρέχει στους μαθητές ευέλικτη μετάβαση στον κατάλληλο τύπο σχολείου ανάλογα με τις ικανότητές του. Το «Gesamtschule» διακρίνεται σε δύο τύπους. Στο συνδυαστικό τύπο το «Gesamtschule» συνδυάζει τα Hauptschule, Realschule και Gymnasium εκπαιδευτικά και οργανωτικά, αλλά οι μαθητές διδάσκονται σε τάξεις που ομαδοποιούνται ανάλογα με τις διαθέσιμες ειδικεύσεις (Χρυσafiίδης, 1990).

Στον ενιαίο τύπο οι μαθητές διδάσκονται ανά ηλικιακή ομάδα, ενώ από τον έβδομο χρόνο ομαδοποιούνται ανάλογα με το επίπεδο γνώσεών τους σε κατ' ελάχιστο δύο επίπεδα.

Μετά από τα σχολεία που παρέχουν γενική εκπαίδευση υπάρχουν πολλές δυνατότητες εκπαίδευσης για επαγγελματική σταδιοδρομία που προετοιμάζουν για επαγγελματική κατάρτιση ή οδηγούν σε επαγγελματική ειδίκευση ή δευτεροβάθμιες γενικές ειδικεύσεις. Λόγω τα σχετικά υψηλής ανεργίας των νέων, το επαγγελματικό σύστημα κατάρτισης έχει εκσυγχρονιστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό τα τελευταία είκοσι χρόνια και διαθέτει μια μεγάλη ποικιλία διαφορετικών σχολείων. Μια σημαντική διάκριση των σχολείων είναι τα πλήρους φοίτησης που οι μαθητές πρέπει να παρακολουθούν κάθε μέρα και τα μερικής φοίτησης που οι μαθητές παρακολουθούν μόνο μία με δύο ημέρες. Πρέπει να σημειωθεί ότι στα τελευταία η παρακολούθηση είναι υποχρεωτική. Τα προπαρασκευαστικά επαγγελματικά σχολεία περιλαμβάνουν μονοετή προεπαγγελματική κατάρτιση, τη μονοετή βασική επαγγελματική κατάρτιση και το μονοετές κολέγιο κατάρτισης.

Τα αποτελέσματα της πειραματικής φάσης του «Ενιαίου Σχολείου» είναι αντικρουόμενα και εξαρτώνται κυρίως από την ιδεολογική τοποθέτηση του ερευνητή. Συνοπτικά, θα μπορούσε αναφέρει κανείς στα μειονεκτήματα, τη δημιουργία σχολείων μαμούθ μ' όλες τις συνέπειες τους (μεγάφωνα, πινακίδες για την εξεύρεση χώρων, τρέξιμο μαθητών και εκπαιδευτικών από τάξη σε τάξη κλπ), απρόσωπη διδασκαλία, μια και η τάξη με την παραδοσιακή της μορφή δεν υφίσταται. Απεναντίας στα θετικά σημεία πρέπει ν' αναφέρει κανείς την έλλειψη φόβου και άγχους και γενικά τη δημιουργία ενός φιλελεύθερου κλίματος, το άνοιγμα του δρόμου σε περισσότερους μαθητές προς τη 13ετή φοίτηση, την ελεύθερη έκφραση των μαθητών και γενικά την ελεύθερη διαμόρφωση της όλης τους σχολικής ζωής (Χρυσυφίδης, 1990).

Με την αποφοίτηση από το σύστημα γενικής εκπαίδευσης που δίνει το δικαίωμα στους μαθητές να εισαχθούν στα πανεπιστήμια (Fachhochschulreife, θεματικό Hochschulreife, γενικό Hochschulreife), οι νέοι έχουν τη δυνατότητα να σπουδάσουν στα Γερμανικά κολέγια και πανεπιστήμια. Το Γερμανικό πανεπιστημιακό σύστημα βασικά αποτελείται από δύο τύπους ιδρυμάτων: τα κολλέγια και τα πανεπιστήμια. Τα πανεπιστήμια είναι τα παραδοσιακά ιδρύματα που παρέχουν μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και καλύπτουν σχεδόν όλους τους γνωστούς τομείς σπουδών. Περίπου τα τρία τέταρτα των μαθητών σπουδάζουν στα πανεπιστήμια και λαμβάνουν Magister degree, Diplom degree ή Staatsexamen. Εκτός από τη διδασκαλία η οποία είναι έντονα προσανατολισμένη στην επιστήμη, τα πανεπιστήμια έχουν εκτενή ερευνητική δραστηριότητα που τα διακρίνει από τα κολέγια, ενώ ένα ακόμη προνόμιο τους είναι το δικαίωμα χορήγησης διδακτορικού τίτλου σπουδών (Χρυσυφίδης, 1990).

Τα Fachhochschulen ιδρύθηκαν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία τα Γερμανίας περίπου πριν από 40 χρόνια και δραστηριοποιούνται στην επιστημονική κατάρτιση εργαζομένων σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Τα Fachhochschulen προσεγγίζουν την πλευρά της εφαρμογής, συνδυά-

ζοντας πρακτικούς όρους με την εφαρμογή της επιστημονικής γνώσης που προέρχεται από την έρευνα. Η δομή των προγραμμάτων σπουδών είναι αρκετά πιο περιορισμένη σε σύγκριση με τα πανεπιστήμια και γενικά σχετίζεται με τις δεξιότητες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις επιχειρήσεις. Το 40% των μαθητών σπουδάζουν σήμερα στα Fachhochschulen. Σαν αποτέλεσμα της Διαδικασίας της Bologna, τα όρια μεταξύ των διάφορων τύπων ιδρυμάτων της ανώτερης εκπαίδευσης γίνονται συνεχώς πιο δυσδιάκριτα και οι δύο τύποι ιδρυμάτων πλησιάζουν μεταξύ τους. Από το 2010 κα μετά δεν υπάρχουν πλέον διαφορές σχετικά με τα ακαδημαϊκά προσόντα, αφού τα πανεπιστήμια και τα Fachhochschulen θα απονέμουν Bachelor και Master σύμφωνα με την ίδια διάρθρωση σπουδών.

Η φοιτητική ζωή, σ' αντίθεση με τη σχολική χαρακτηρίζεται από μια ελεύθερη πορεία μάθησης. Ο φοιτητής μόνος αποφασίζει για τα μαθήματα που θα παρακολουθήσει και το χρόνο που θα χρειαστεί για την ολοκλήρωση των σπουδών του. Βέβαια, οι δυσκολίες στην αγορά εργασίας και οι περικοπές κονδυλίων οδήγησαν τα πανεπιστήμια στη λήψη αποφάσεων, που προκαθορίζουν τόσο το περιεχόμενο των σπουδών όσο και τη διάρκεια και γενικά το ρυθμό τους. Οι προδιαγραφές αυτές διαφέρουν από κλάδο σε κλάδο κι από πανεπιστήμιο σε πανεπιστήμιο. Ο αριθμός των εξαμήνων που επιτρέπεται να διαρκέσουν οι σπουδές σε ορισμένα πανεπιστήμια είναι τόσο περιορισμένες (Regelstudienzeit), ώστε μόνο θεωρητικά μπορεί ο φοιτητής να ανταποκριθεί σε ένα τέτοιο ρυθμό σπουδών (Χρυσafiδης, 1990).

Ο νόμος πλαίσιο του 1975 προβλέπει ότι τα Πανεπιστήμια είναι αυτοδιοικούμενα και αυτοδιαχειριζόμενα εκπαιδευτικά ιδρύματα (κρατικά). Αυτό δεν εμποδίζει το κράτος ως χρηματοδότη των ιδρυμάτων αυτών, να παρεμβαίνει διακριτικά και φυσικά να επηρεάζει το έργο τους. Το διδακτικό έργο αναλαμβάνουν οι τακτικοί και οι έκτακτοι καθηγητές, οι λέκτορες και οι επιστημονικοί βοηθοί. Το διδακτικό έργο περιλαμβάνει παραδόσεις, σεμινάρια και πρακτικές ασκήσεις. Όλα αυτά συντελούν σε μια επαγγελματική αποκατάσταση του φοιτητή, που ενδέχεται ν' ακολουθήσει τον ερευνητικό τομέα (Magister ή Diplom) ή να απασχοληθεί σε δημόσια υπηρεσία (Staatsexamen). Πέρα από τα διάφορα όργανα εσωτερικής διοίκησης των πανεπιστημίων καθοριστικό ρόλο στον τομέα της έρευνας παίζουν η Επιτροπή Πρυτάνεων και το Max Plank Institut. Τις διεθνείς σχέσεις ανταλλαγής φοιτητών και ακαδημαϊκών δασκάλων αναλαμβάνει η Υπηρεσία Ανταλλαγής Ακαδημαϊκών (DAAD). Τέλος, οι σπουδές, όπως και όλο το εκπαιδευτικό σύστημα, είναι δωρεάν και για τους φοιτητές με μικρό εισόδημα ισχύει το σύστημα υποτροφιών-δανείων.

3.2 Αναλυτικό πρόγραμμα

Τα Αναλυτικά Προγράμματα για το δημοτικό σχολείο, καθώς και για τους άλλους τύπους σχολείων, βρίσκονται υπό την ευθύνη του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτιστικών Θεμάτων των ομόσπονδων κρατών. Δηλαδή, το Α.Π. κάθε κρατιδίου στηρίζεται στο τοπικό σύνταγμα του. Έχουμε, λοιπόν, κι εδώ μια αποκέντρωση της εκπαίδευσης, η οποία μπορεί αρκετές φορές να δημιουργεί δυσκολίες αλλά έχει και τα προτερήματά της.

Τα Α.Π. δημοσιεύονται σαν κανονισμοί του υπουργείου, λαμβάνοντας τη μορφή οδηγιών από μια ανώτατη αρχή, και έτσι καθίστανται δεσμευτικά για τους δασκάλους. Ο διευθυντής του κάθε σχολείου είναι υποχρεωμένος να εξασφαλίσει τη διδασκαλία της τρέχουσας διδακτέας ύλης, αλλά την ίδια στιγμή τα Α.Π. είναι διατυπωμένα με τέτοια γενική μορφή, ώστε προσφέρουν στους δασκάλους αρκετή ελευθερία και ευελιξία στ διδακτική τους πράξη. Εντούτοις, πρέπει να υπάρξει πρωτίστως ένα συμβούλιο ανάμεσα στους διδάσκοντες του σχολείου για να δοθεί συναίνεση όσον αφορά τις μεθόδους και τα κριτήρια αξιολόγησης που θα ακολουθήσει ο συνάδελφός τους (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η διαδικασία που ακολουθεί το υπουργείο ενός συγκεκριμένου ομόσπονδου κράτους, όταν αποφασιστεί η αναθεώρηση ή η πλήρως αναδιοργάνωση του Α.Π. είναι, να ορίσει μια επιτροπή από εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, συμπεριλαμβανομένων των διευθυντών σχολείων, σχολικούς επιθεωρητές, εκπροσώπους των ερευνητικών ιδρυμάτων του σχετικού κρατιδίου και σε μικρότερο βαθμό εμπειρογνώμονες των σχετικών κλάδων από τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Κατά κανόνα, είναι δουλειά της επιτροπής να εκπονήσει ένα πρόγραμμα σπουδών για ένα συγκεκριμένο μάθημα, σε ένα συγκεκριμένο τύπο και επίπεδο σχολείου και στη συνέχεια να εργαστεί πάνω σε αυτό.

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα δεν στοχεύει μόνο στην αναθεώρηση του περιεχομένου της μάθησης αλλά και στους στόχους και στη διδακτική και παιδαγωγική μέθοδο που θα ακολουθήσουν οι δάσκαλοι. Επιπλέον, η εμπειρία που έχει αποκτηθεί με τα προηγούμενα Α.Π. λαμβάνεται υπ' όψιν και χρησιμοποιείται για τη δημιουργία των καινούργιων. Σε ορισμένα κρατίδια τα προγράμματα σπουδών δρομολογούνται πρώτα σε δοκιμαστική βάση, προτού ολοκληρωθούν οριστικά και ισχύσουν καθολικά. Ένα ακόμα σημαντικό κομμάτι, που μας δείχνει πως η σύνταξη καινούργιου Α.Π. στη Γερμανία είναι μια ανοιχτή διαδικασία, αποτελεί η συμμετοχή ενώσεων γονέων και κηδεμόνων καθώς και αντιπροσωπευτικών σωμάτων των μαθητών, στους οποίους δίνεται το δικαίωμα και η δυνατότητα να συμβουλευθούν την αρ-

μόδια επιτροπή (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Μετά την ολοκλήρωση του νέου Αναλυτικού Προγράμματος και την εισαγωγή του σε οριστική ή προκαταρκτική βάση στα σχολεία, το αρμόδιο ενδοϋπηρεσιακό ινστιτούτο κατάρτισης του διδασκαλικού επαγγέλματος έχει την υποχρέωση να επιμορφώσει τους εκπαιδευτικούς, ώστε να μπορούν να εργαστούν με το νέο Α.Π. . Σε αυτό το στάδιο, επίσης, αναλαμβάνουν οι εκδότες των βιβλίων να ξεκινήσουν την αναθεώρηση ή την εντελώς νέα έκδοση των τίτλων τους.

Τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση επικεντρώνονται στην ανάγνωση, τη γραφή και την αριθμητική και η διδασκαλία επικεντρώνεται τόσο σε ένα συγκεκριμένο μάθημα αλλά προωθεί και τη διεπιστημονικότητα και διαθεματικότητα. Τα μαθήματα που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα σπουδών είναι: τα γερμανικά, τα μαθηματικά, η τέχνη και η χειροτεχνία, η μουσική και ο αθλητισμός τα οποία πολλές φορές συνδέονται μεταξύ τους έτσι ώστε να παραχθεί ένα νέο, γεμάτο ζωντάνια έργο. Επιπλέον, τα παρακάτω μαθήματα και τομείς συμπεριλαμβάνονται όλο και περισσότερο στα προγράμματα σπουδών και καθιστούν το σχολείο σε κέντρο μάθησης της ίδιας της καθημερινότητας και της ζωής:

- γλωσσική εκπαίδευση, που ενθαρρύνει τη γλωσσική ανάπτυξη
- μαθηματική εκπαίδευση και προώθηση της δια βίου ενασχόλησης με τις μαθηματικές απαιτήσεις, την επίλυση προβλημάτων και τη λογική σκέψη
- εκπαίδευση στα οπτικοακουστικά μέσα και ανάπτυξη κριτικής σκέψης για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης
- αισθητική αγωγή με δημιουργικές δραστηριότητες και αισθητικές εμπειρίες
- χρήση της τεχνολογίας και των νέων τεχνολογιών
- περιβαλλοντική αγωγή και αγωγή υγείας, για την προστασία του περιβάλλοντος και τη φροντίδα του σώματός μας

Η μέθοδος διδασκαλίας που προωθείται, στηρίζεται στην προσωπική εμπειρία των μαθητών και έχει σαν στόχο να διευρυνθούν οι ορίζοντές του κάθε παιδιού. Το δημοτικό σχολείο εντάσσει τους μαθητές του στη διαδικασία του σχεδιασμού, της διεξαγωγής και της αξιολόγησης των μαθημάτων, κατά τρόπο κατάλληλο για κάθε ηλικιακή ομάδα και χρησιμοποιεί τις εμπειρίες, τις ερωτήσεις τους, τις ανησυχίες, τις γνώσεις, τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους ως βασική δομική ύλη για κάθε μάθημα. Η θέση του μαθητή, σύμφωνα και με το Α.Π. είναι κεντρικής σημασίας στη μαθησιακή διαδικασία και λειτουργία της τάξης καθώς του

δίνεται η δυνατότητα να αυτενεργήσει και να χρησιμοποιήσει τις ιδέες του και το μαθησιακό προφίλ του, ώστε να προγραμματίσει και να οργανώσει τις φάσεις της εργασίας του.

Τέλος, δεν υπάρχουν συγκεκριμένα σχολικά εγχειρίδια για κάθε σχολείο, αλλά οι δάσκαλοι κάθε σχολείου, έπειτα από συνδιάσκεψη, μπορούν να επιλέξουν από τον κατάλογο των βιβλίων που έχουν εγκριθεί από το υπουργείο, ποια διδακτικά εγχειρίδια θα χρησιμοποιήσουν. Παρατηρείται κι εδώ, μια σχετική ευελιξία ως προς την επιλογή των σχολικών βιβλίων. Επίσης, η χρήση των νέων τεχνολογιών κερδίζει συνεχώς καινούριο έδαφος, τόσο σαν διδακτικό βοήθημα αλλά όσο και σαν κάτι που πρέπει να διδαχθεί και να κατακτηθεί από τους μαθητές. Τα υπουργεία των ομόσπονδων κρατών προσφέρουν πρόσβαση στις ηλεκτρονικές πληροφορίες διδασκαλίας και μάθησης μέσω της εθνικής πύλης πληροφοριών (Eurymdice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

3.3 Νομοθεσία – Χρηματοδότηση

Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η ευθύνη για το εκπαιδευτικό σύστημα καθορίζεται από την ομοσπονδιακή δομή του κράτους. Βάσει του θεμελιώδους νόμου η άσκηση της κυβερνητικής εξουσίας και η εκπλήρωση των κυβερνητικών ευθυνών εναπόκειται στα επιμέρους ομόσπονδα κράτη, στο μέτρο που ο βασικός νόμος δεν προβλέπει ή δεν επιτρέπει άλλο διακανονισμό. Η διοίκηση του εκπαιδευτικού συστήματος σε αυτές τις περιοχές είναι σχεδόν αποκλειστικά υπό την αρμοδιότητα των ομόσπονδων κρατών. Λεπτομερείς κανόνες ορίζονται στα συντάγματα των κρατιδίων και σε ξεχωριστές νομοθετικές πράξεις τους για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Τα ομόσπονδα κράτη συνεργάζονται μεταξύ τους για σημαντικά εκπαιδευτικά θέματα, στο πλαίσιο της Μόνιμης Διάσκεψης των Υπουργών Παιδείας και Πολιτιστικών Υποθέσεων των ομόσπονδων κρατών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Χρυσάφιδης, 1990).

Ο βασικός νόμος περιέχει μερικές θεμελιώδεις διατάξεις σχετικά με τα θέματα της εκπαίδευσης, του πολιτισμού και της επιστήμης. Για παράδειγμα, εγγυάται την ελευθερία της τέχνης και της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας (άρθρο 5, παράγραφος 1), την ελευθερία της πίστης και της θρησκείας (άρθρο 4), την ελεύθερη επιλογή του επαγγέλματος (άρθρο 12, παράγραφος 1), και τα δικαιώματα των γονέων (άρθρο 6, παράγραφος 2). Ολόκληρο το σχολικό σύστημα τελεί υπό την εποπτεία του κράτους (άρθρο 7, παράγραφος 1).

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, όλοι οι μαθητές εισάγονται υποχρεωτικά στο δημοτικό που καλύπτει την πρώτη μέχρι την τέταρτη τάξη και έπειτα μεταβιβάζονται σε ένα από τα δευτε-

ροβάθμια σχολεία, όπου παραμένουν τουλάχιστον μέχρι την ολοκλήρωση της πλήρους υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η εποπτεία του σχολικού συστήματος είναι υπό την ευθύνη των Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού του κάθε κρατιδίου, υπό την ιδιότητά τους ως η υψηλότερη των εκπαιδευτικών αρχών. Τα ομόσπονδα κράτη είναι υπεύθυνα για την οργάνωση της δομής του σχολείου, τον καθορισμό των περιεχομένων των μαθημάτων και τους στόχους διδασκαλίας. Η εποπτεία των σχολείων από τα ομόσπονδα κράτη περιλαμβάνει νομική επίβλεψη, ακαδημαϊκή επίβλεψη και επίβλεψη από το προσωπικό των δημοσίων σχολείων (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η πολιτική και διοικητική αρχή στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αποτελείται από τρία επίπεδα: 1) την Ομοσπονδία, 2) τα Ομόσπονδα κράτη, και 3) τις τοπικές αρχές, δηλαδή τις επαρχίες, τους δήμους, καθώς και τις περιφέρειες των δήμων που αποτελούν μέρος των περιοχών. Οι αποφάσεις για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης λαμβάνονται σε τρία επίπεδα αλλά πάνω από το 90% των δημοσίων δαπανών προβλέπονται από τα κρατίδια και τις τοπικές αρχές.

Ειδικότερα, η εκπαίδευση χρηματοδοτείται από το δημόσιο. Τα περισσότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα συντηρούνται από τις δημόσιες αρχές και το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων τους το λαμβάνουν μέσω της άμεσης χορήγησης των πόρων από τους δημόσιους προϋπολογισμούς. Επιπλέον, ορισμένες ομάδες σπουδαστών λαμβάνουν οικονομική βοήθεια από το κράτος, που τους παρέχει τα χρήματα που χρειάζονται για να ζήσουν και να σπουδάσουν. Η δημόσια χρηματοδότηση για το εκπαιδευτικό σύστημα είναι το αποτέλεσμα της διαδικασίας λήψης αποφάσεων μέσα από διεργασίες στο πολιτικό και διοικητικό σύστημα, στο οποίο οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση κατανομούνται μεταξύ ομοσπονδίας, κρατιδίων, και τοπικών αρχών, σύμφωνα πάντα με την πολιτική της εκπαίδευσης και των αντικειμενικών απαιτήσεων (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

3.4 Κατάρτιση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε όλα τα είδη των σχολείων ρυθμίζεται από τη νομοθεσία κάθε ομόσπονδου κράτους. Οι σχετικές καταστατικές διατάξεις περιλαμβάνουν νόμους και κανονισμούς για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών, κανονισμούς σπουδών για το δάσκαλο, μαθήματα κατάρτισης (Studienordnungen), κανονισμούς εξετάσεων (Prüfungsordnungen) για την πρώτη κρατική εξέταση (Erste Staatsprüfung), κανονισμούς κατάρτισης (Ausbildungsordnungen) για την προπαρασκευα-

στική υπηρεσία και ρυθμίσεις για τη δεύτερη κρατική εξέταση (Vorbereitungsdienst). Η ευθύνη για την κατάρτιση των εκπαιδευτών ανήκει στα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτιστικών υποθέσεων των ομόσπονδων κρατών που ρυθμίζουν την κατάρτιση μέσω κανονισμών μελέτης και εξετάσεων. Το πρώτο και δεύτερο επίπεδο εξετάσεων διεξάγεται από τις αρχές ελέγχου του κράτους ή από τα διοικητικά συμβούλια των ομόσπονδων κρατών (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών χωρίζεται σε δύο στάδια: α) μια σειρά μαθημάτων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και β) το πρακτικό παιδαγωγικό κομμάτι. Τα μαθήματα κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς προσφέρονται στα τεχνικά πανεπιστήμια, στα παιδαγωγικά κολέγια και σε κολέγια τέχνης και μουσικής. Το κομμάτι της πρακτικής παιδαγωγικής επιμόρφωσης με τη μορφή της προπαρασκευαστικής υπηρεσίας λαμβάνει χώρα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και σε σχολεία. Για τις σειρές μαθημάτων στα Πανεπιστήμια, σε όλα τα ομόσπονδα κράτη έχουν συσταθεί θεσμικά όργανα με σκοπό στο συντονισμό της κατάρτισης των εκπαιδευτικών μεταξύ των σχολών, και εγγυώνται ένα άκρως επαρκές σύστημα για την πρακτική διδασκαλία.

Η βασική προϋπόθεση εισαγωγής στα μαθήματα παιδαγωγικής κατάρτισης, είναι η είσοδος στο Πανεπιστήμιο, προσόν το οποίο αποκτάται έπειτα από 12 ή 13 χρόνια υποχρεωτικής παρακολούθησης στο σχολείο, και επιτυχίας στις εξετάσεις για το Abitur. Ο τίτλος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να επιτευχθεί και με άλλους τρόπους, όπως για παράδειγμα από ενήλικες που έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς μια σειρά μαθημάτων σε απογευματινά μαθήματα, ή σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση μιας μη πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στον τριτογενή τομέα. Το επιτυχές πέρασμα της Πρώτης Κρατικής Εξέτασης είναι η απαίτηση για την πρόσβαση στην προπαρασκευαστική υπηρεσία και αποτελεί ακόμη και δικαίωμα εισδοχής. Ωστόσο, στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών, η εξέταση Diplom μπορεί να αντικαταστήσει την πρώτη κρατική εξέταση (Χρυσαφίδης, 1990).

Βέβαια, οι διαφορετικές σταδιοδρομίες για τις οποίες έχουν εκπαιδευτεί οι δάσκαλοι, αντιστοιχούν στα επίπεδα και τους τύπους σχολείων των ομόσπονδων κρατιδίων και μπορούν να διακριθούν για λόγους σαφήνειας σε έξι κατηγορίες.

α) Τύπος 1: εκπαιδευτική σταδιοδρομία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

β) Τύπος 2: γενική εκπαιδευτική σταδιοδρομία σε πρωτοβάθμιο επίπεδο και συνολική ή μεμονωμένη σε δευτεροβάθμιο σχολείο χαμηλού επιπέδου.

γ) Τύπος 3: εκπαιδευτική σταδιοδρομία, συνολική ή μεμονωμένη σε χαμηλότερου επιπέδου δευτεροβάθμιο σχολείο.

δ) Τύπος 4: εκπαιδευτική σταδιοδρομία στα μαθήματα γενικής εκπαίδευσης στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή στο Γυμνάσιο.

ε) Τύπος 5: εκπαιδευτική σταδιοδρομία στα επαγγελματικά μαθήματα της ανώτερης εκπαίδευσης ή σε επαγγελματικές σχολές.

στ) Τύπος 6: εκπαιδευτική σταδιοδρομία στην ειδική αγωγή.

Σε όλα τα ομόσπονδα κρατίδια η εκπαιδευτική επιμόρφωση χωρίζεται σε σπουδές στο Πανεπιστήμιο ή σε κάποιο ισοδύναμο όργανο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και στο πρακτικό παιδαγωγικό κομμάτι. Η πρώτη περίοδος της εκπαίδευσης περιλαμβάνει:

- Την εξειδίκευση με τη μελέτη τουλάχιστον δύο μαθημάτων ή γνωστικών αντικειμένων
- Το εκπαιδευτικό επιστημονικό στοιχείο με την υποχρεωτική μελέτη της θεωρίας της εκπαίδευσης και ψυχολογία, καθώς επίσης και μια επιλογή από άλλους τομείς σπουδών, όπως για παράδειγμα, τη φιλοσοφία, τις κοινωνικές επιστήμες, τη θεολογία ή τις εκπαιδευτικές επιστήμες
- Διδακτική πρακτική, τις περισσότερες φορές διάρκειας πολλών εβδομάδων, που συνοδεύει τα μαθήματα.

Τα χαρακτηριστικά στοιχεία των μαθημάτων για τους προαναφερθείς έξι τύπους καριέρας διδασκαλίας θα περιγραφούν παρακάτω σε μια γενικευμένη μορφή. Οι λεπτομέρειες καθορίζονται από τα ομόσπονδα κρατίδια στους κανονισμούς μελέτης, κατάρτισης και εξετάσεων. Πρόκειται κυρίως για διατάξεις σχετικές με α) τα μαθήματα/γνωστικά αντικείμενα και τους συνδυασμούς που μπορούν να επιλέγονται για την αντίστοιχη εκπαιδευτική καριέρα, β) το πεδίο εφαρμογής και το περιεχόμενο σπουδών στα επιμέρους μαθήματα/γνωστικά αντικείμενα, συμπεριλαμβανομένων των μαθημάτων που αφορούν τις επιστήμες της αγωγής και τις διδακτικές γ) το είδος των πιστοποιητικών που απαιτούνται για συμμετοχή στις εξετάσεις, το είδος και την έκταση των ατομικών μερών των εξετάσεων και των διαδικασιών αξιολόγησης (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η κατάρτιση για τον πρώτο τύπο διδασκαλίας, για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση δηλαδή που μας ενδιαφέρει περισσότερο, αποτελείται από μια σειρά μαθημάτων σε επτά εξάμηνα σπουδών, με 120 συνολικά ώρες εβδομαδιαίας παρουσίας κατά τη διάρκεια ενός εξαμήνου, η οποία δίνει ιδιαίτερη προσοχή στις εκπαιδευτικές επιστήμες και στο πρακτικό κομμάτι της διδασκαλίας. Η εκπαίδευση περιλαμβάνει τη μελέτη ενός επιλεγόμενου ή εξειδικευμένου αντικειμένου καθώς και τις διδακτικές των μαθημάτων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Βέβαια, τα επιλεγόμενα μαθήματα και οι εξειδικεύσεις διαφέρουν από κρατίδιο σε κρατίδιο (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η βασική εκπαιδευτική επιστημονική πορεία μαθημάτων περιλαμβάνει γενική και σχολική παιδαγωγική, όπως και ψυχολογία. Πιθανές επιλογές μαθημάτων είναι η φιλοσοφία, η κοινωνιολογία, οι πολιτικές επιστήμες και η θεολογία. Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει τουλάχιστον μία πρακτική περίοδο εξάσκησης που διαρκεί αρκετές εβδομάδες. Η πορεία της μελέτης επικεντρώνεται στις βασικές ακαδημαϊκές περιοχές των υπό μελέτη μαθημάτων, με σκοπό να δοθεί η ευκαιρία στους φοιτητές να ασχοληθούν με περίπλοκα θέματα και να αναπτύξουν μια διεπιστημονική προσέγγιση για τις εργασίες τους. Τα γερμανικά και τα μαθηματικά, τα καλλιτεχνικά και πολιτιστικά μαθήματα έχουν μια ιδιαίτερη θέση σε όλα τα ομόσπονδα κρατίδια και αυτό αντικατοπτρίζεται σε συγκεκριμένα υποχρεωτικά μαθήματα (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η πρακτική εξάσκηση είναι το δεύτερο στάδιο κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων είτε φοιτούν σε κάποιο Πανεπιστήμιο είτε σε κάποιο άλλο ισοδύναμο ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης. Η διάρκεια της πρακτικής άσκησης είναι δύο έτη και συμπεριλαμβάνει την παρακολούθηση διδασκαλιών και έπειτα την καθοδηγούμενη αλλά και ανεξάρτητη διδασκαλία στα σχολεία. Η πρακτική εξάσκηση είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της γενικότερης εκπαιδευτικής επιμόρφωσης, καθώς με αυτό τον τρόπο οι φοιτητές κερδίζουν εμπειρίες, οι οποίες θα τους βοηθήσουν στην μετέπειτα καριέρα τους. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια η διάρκεια της πρακτικής εξάσκησης έχει μειωθεί στους 18 μήνες, και σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια ακόμη και στους 12.

3.5 Αξιολόγηση

Οι εναλλακτικές μορφές μάθησης στο δημοτικό συμβάλουν σε έναν νέο και διαφορετικό τρόπο κατανόησης ως προς το τι είναι ευνοϊκό για τη μάθηση και την αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών. Το επίκεντρο έχει μετατοπιστεί στην ατομική ενθάρρυνση κάθε μαθητή, ώστε να επιτύχει όλα όσα είναι ικανός να κάνει, με γνώμονα τις ιδιαίτερες απαιτήσεις κάθε τάξης του σχολείου. Για να γίνει αυτό είναι αναγκαίο να παρακολουθείται η ατομική ανάπτυξη και απόδοση κάθε μαθητή σε συνεχή βάση, μαζί με τον ρυθμό εργασίας του και την κοινωνική του συμπεριφορά, και να συνεκτιμώνται, τελικώς, όλα αυτά τα στοιχεία συνολικά.

Η εκπαιδευτική πρόοδος συνήθως εξετάζεται μέσα από συνεχή παρακολούθηση της μαθησιακής διαδικασίας και από τη χρήση προφορικών και γραπτών ελέγχων. Στην τάξη 1 και 2 η εστίαση έχει να κάνει με την άμεση παρατήρηση των μαθητών και στην τάξη 3 οι μαθητές αρχίζουν να εξοικειώνονται με τις γραπτές εξετάσεις σε μαθήματα, όπως γερμανικά.

Η αξιολόγηση βασίζεται πάντα στις απαιτήσεις του αναλυτικού προγράμματος αλλά και στις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες που αποκτήθηκαν μέσα στην τάξη και γίνεται πάντα από τον εκπαιδευτικό της τάξης, ο οποίος είναι παιδαγωγικά υπεύθυνος για την απόφασή του (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Στα περισσότερα ομόσπονδα κρατίδια για τις δυο πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου, η αξιολόγηση είναι περιγραφική και γίνεται στο τέλος της σχολικής χρονιάς με τη μορφή έκθεσης, στην οποία περιγράφονται λεπτομερώς η πρόοδος του μαθητή, τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες του σε κάθε μάθημα ξεχωριστά. Στο τέλος της δεύτερης τάξης ή μερικές φορές κι αργότερα, οι μαθητές αρχίζουν να παραλαμβάνουν στο τέλος κάθε εξαμήνου τις εκθέσεις τους μαζί με βαθμολογίες, που δίνουν την ευκαιρία να καταγράφεται η απόδοση κάθε μαθητή ατομικά, να συγκρίνεται με το συνολικό πλαίσιο απόδοσης ολόκληρης της τάξης, και να γίνεται με αυτόν τον τρόπο συγκριτική αξιολόγηση. Εκτός από τη βαθμολογία για κάθε μάθημα ξεχωριστά, οι εκθέσεις μπορούν να περιλαμβάνουν αξιολογήσεις σχετικά με τη συμμετοχή στην τάξη και την κοινωνική συμπεριφορά στο σχολείο. Οι μαθητές που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα στην ανάγνωση και τη γραφή, γενικά υπόκεινται στα ίδια πρότυπα αξιολόγησης που ισχύουν και για τους υπόλοιπους μαθητές. Στο 50% των ομόσπονδων κρατιδίων, η αξιολόγηση του τρόπου εργασίας και συμπεριφοράς των μαθητών πραγματοποιείται, ωστόσο σε άλλα κρατίδια η αξιολόγηση αυτού του είδους έχει αποτελέσει έντονο θέμα συζητήσεων, αντιπαραθέσεων και διαξιφισμών.

Όλα τα παιδιά προβιβάζονται αυτόματα από την πρώτη στη δεύτερη τάξη του δημοτικού σχολείου και κατά κανόνα από τη δεύτερη τάξη και έπειτα κάποιος μαθητής, μπορεί να προχωρήσει στην επόμενη τάξη είτε να επαναλάβει την ίδια. Η απόφαση για την προώθηση ή την επανάληψη της ίδιας τάξης βασίζεται στη βαθμολογία που συγκεντρώνει ο μαθητής στον σχολικό του έλεγχο στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Οι μαθητές, λοιπόν, που δεν έχουν προβιβαστεί είναι υποχρεωμένοι να επαναλάβουν την τάξη που μόλις έχουν ολοκληρώσει, κάτω όμως από ορισμένες προϋποθέσεις. Το σχολικό έτος 2007/2008, βέβαια, μόνο το 1,3% επί του συνόλου των μαθητών του δημοτικού επανέλαβε την ίδια τάξη (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Τέλος, δεν υπάρχουν απολυτήριες εξετάσεις στο τέλος του δημοτικού σχολείου και ούτε απονέμεται κάποιο πιστοποιητικό απολυτηρίου στους μαθητές, αλλά στο τέλος της τέταρτης ή της έκτης τάξης οι μαθητές λαμβάνουν έναν έλεγχο για το έτος αυτό. Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε ένα από τα δευτεροβάθμια σχολεία ρυθμίζεται σε διαφορετικό τρόπο, κατά τους νόμους κάθε ομόσπονδου κράτους.

Η αξιολόγηση στα χαμηλότερα επίπεδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης βασίζεται στο συνολικό έργο που έχει παραχθεί από τον μαθητή και ειδικότερα στις γραπτές, προφορικές και πρακτικές εργασίες. Τα έγγραφα και οι εργασίες των μαθητών κατανέμονται ομοιόμορφα καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς και οι απαιτήσεις της αξιολόγησης ορίζονται σύμφωνα με το Α.Π., την προφορική συμμετοχή των μαθητών και τα επιτεύγματά τους στην μουσική, στον αθλητισμό, τις τέχνες και τις χειροτεχνίες. Η απόδοση των μαθητών αξιολογείται σύμφωνα με ένα σύστημα έξι βαθμών, το οποίο εγκρίθηκε από τη Μόνιμη Διάσκεψη των Υπουργών Παιδείας και Πολιτισμού των ομόσπονδων κρατών. Οι βαθμοί του συστήματος αυτού έχουν ως εξής: 1 (= πολύ καλά), 2 (καλά), 3 (ικανοποιητικά), 4 (επαρκές), 5 (κακά), 6 (πολύ κακά).

Κατά κανόνα οι επιδόσεις του κάθε μαθητή παρατίθενται σε έναν έλεγχο δυο φορές το χρόνο, στη μέση και το τέλος της σχολικής χρονιάς. Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς κάθε εργασία βαθμολογείται από τον αντίστοιχο εκπαιδευτικό του μαθήματος και στον τελικό έλεγχο οι βαθμολογίες για κάθε μάθημα δίδονται είτε από τον εκπαιδευτικό της ειδικότητας, είτε έπειτα από την συνδιάσκεψη των εκπαιδευτικών. Εκτός από τις βαθμολογίες για κάθε μάθημα, σε κάθε έλεγχο περιέχονται και παρατηρήσεις ή βαθμοί για τη συμμετοχή των μαθητών στην τάξη και την κοινωνική τους συμπεριφορά στο σχολείο (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Η προώθηση ενός μαθητή στην επόμενη τάξη εξαρτάται από το επίπεδο επιτυχίας του στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Γενικότερα, απαιτείται μια βαθμολογία άνω του 4 σε κάθε ένα από τα μαθήματα, αλλά μια κακή ή πολύ κακή βαθμολογία μπορεί να αντισταθμιστεί με μια καλή ή πολύ βαθμολογία σε κάποιο άλλο μάθημα. Ο προβιβασμός ή η επανάληψη μιας τάξης αποφασίζεται από το σύνολο των καθηγητών στο συμβούλιο, και εάν υπάρχει κίνδυνος για επανάληψη της τάξης, στέλνεται σημείωμα στους γονείς του μαθητή στη μέση της χρονιάς, όπου ενημερώνονται και για την ημερομηνία λήψης της απόφασης.

Μετά την ολοκλήρωση των μαθημάτων της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι μαθητές λαμβάνουν το απολυτήριό τους με την προϋπόθεση ότι έχουν ολοκληρώσει την ένατη ή δέκατη τάξη. Σε έναν αυξανόμενο αριθμό κρατιδίων οι μαθητές συμμετέχουν στις κεντρικές εξετάσεις σε επίπεδο κρατιδίου, έτσι ώστε να αποκτήσουν το απολυτήριό τους. Στο τέλος της ένατης τάξης, είναι δυνατόν σε κάθε ομόσπονδο κράτος, να λάβουν οι μαθητές έναν πρώτο γενικό τίτλο εκπαίδευσης και δίδεται σε όσους έχουν επιτύχει μια επαρκή βαθμολογία άνω του 4. Το παραπάνω απολυτήριο της γενικής εκπαίδευσης χρησιμοποιείται, συνήθως, για την εισαγωγή στην επαγγελματική κατάρτιση και στο λεγόμενο *Duales System*. Επιπλέον, δίνει τη δυνατότητα σε κάθε μαθητή, υπό συγκεκριμένους όρους, να εισαχθεί σε

ορισμένου τύπου απασχόλησης επαγγελματικές σχολές και είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την μετέπειτα εισαγωγή σε σχολεία για τη συνεχή επαγγελματική κατάρτιση καθώς και σε ιδρύματα που προσφέρουν εκπαίδευση ενηλίκων, γνωστά και ως Zweiter Bildungsweg. Τέλος, κάθε ομόσπονδο κράτος δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές, μετά το τέλος της δέκατης τάξης και την επιτυχία τους στις τελικές εξετάσεις, να αποκτήσουν το Mittlerer Schulabschluss, που στα περισσότερα κρατίδια αποκαλείται Realschulabschluss και δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να συμμετέχουν στα μαθήματα της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Eurymdice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Στο ανώτερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Gymnasiale Oberstufe) οι επιδόσεις των μαθητών βαθμολογούνται με μια κλίμακα από το 15 έως το 0, η οποία συσχετίζεται με τη συνήθη κλίμα από το 1 έως το 6 ως εξής: α) ο βαθμός 1 ισοδυναμεί με τους πόντους 15/14/13, β) ο βαθμός 2 ισοδυναμεί με τους πόντους 12/11/10, γ) ο βαθμός 3 ισοδυναμεί με τους πόντους 9/8/7, δ) ο βαθμός 4 είναι ίσος με τους 6/5/4 πόντους 3) ο βαθμός 5 ισοδυναμεί με τους πόντους 3/2/1 και τέλος στ) ο βαθμός 6 είναι ίσος με το 0.

Οι δύο τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου είναι γνωστές ως η «φάση της προεπιλογής». Η συνολική βαθμολογία του μαθητή υπολογίζεται από τους βαθμούς που έχει πάρει στα μαθήματα αυτά τα δύο χρόνια και από τη βαθμολογία που έχει πετύχει στην εξέταση του Abitur. Σε αυτή τη φάση δεν υπάρχει διαδικασία προβιβασμού, αλλά είναι δυνατόν κάποιος μαθητής να επαναλάβει την τάξη σε περίπτωση που δεν έχει συγκεντρώσει την απαραίτητη βαθμολογία για την είσοδο στην εξέταση του Abitur. Το απολυτήριο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δίδεται στο τέλος των τάξεων και υπόκειται στις ίδιες βασικές προϋποθέσεις που έχουν περιγραφεί και πιο πάνω για την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Οι ερωτήσεις των εξετάσεων τίθενται είτε σε ενιαία βάση από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτιστικών Υποθέσεων του ομόσπονδου κράτους ή συντάσσονται από τους διδάσκοντες των επιμέρους σχολείων και εγκρίνονται, έπειτα, από την αρμόδια σχολική εποπτική αρχή. Μελλοντικά, βέβαια, οι κεντρικές εξετάσεις για το Abitur θα γίνονται σε επίπεδο ομόσπονδου κράτους, από όλα σχεδόν τα κρατίδια. Για να γίνει κάποιος μαθητής δεκτός στις εξετάσεις πρέπει να έχει συμπληρώσει την απαραίτητη βαθμολογία κατά τη φάση της προεπιλογής. Οι εξετάσεις καλύπτουν τέσσερα ή πέντε μαθήματα, στα οποία πρέπει από τη μία να περιλαμβάνονται τουλάχιστον δύο μαθήματα σε επίπεδο αυξημένων ακαδημαϊκών απαιτήσεων, και από την άλλη δύο από τα ακόλουθα μαθήματα: Γερμανικά, ξένη γλώσσα και μαθηματικά. Επιπλέον, στις εξετάσεις πρέπει να εμπεριέχονται και τα τρία θεματικά πεδία: α) γλώσσα, λογοτεχνία και τέχνες, β) κοινωνικές επιστήμες γ) μαθηματικά, φυσικές επιστήμες και τεχνολογία. Μετά την επιτυχία στις εξετάσεις του Abitur και τη συγκέντρωση της κατάλ-

ληλης βαθμολογίας (ελάχιστος μέσος όρος βαθμολογίας το 4 ή τουλάχιστον 280/300 μονάδες) αποκτάται ο «γενικός τίτλος εισόδου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση» στον οποίο περιλαμβάνεται και η ακαδημαϊκή επίδοση κατά τη φάση της προεπιλογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΑΓΓΑΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

4.1 Βαθμίδες και Δομή

Οι βαθμίδες εκπαίδευσης στο Αγγλικό σύστημα είναι διαιρεμένες σε τέσσερα μέρη και συγκεκριμένα α) στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (primary education), β) τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (secondary education), γ) τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση (further education) και δ) την τριτοβάθμια εκπαίδευση (higher education). Η πρόοδος του κάθε μαθητή στο σχολείο υπολογίζεται με κάποια στάδια κλειδιά. Καθένα από αυτά τα στάδια καλύπτει και έναν αριθμό από σχολικές χρονιές, ξεκινώντας από το στάδιο κλειδί 1 και καταλήγοντας στο στάδιο 4. Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει παιδιά ηλικίας από 5 έως 7 χρονών, το δεύτερο στάδιο ηλικίες από 7 έως 11 χρονών, το τρίτο στάδιο μαθητές από 11 έως 14 χρονών και το τέταρτο στάδιο μαθητές από 14 έως 16 χρονών. Τα στάδια 1 και 2 πραγματοποιούνται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στα 11 του χρόνια ένας μαθητής θα προχωρήσει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και θα ολοκληρώσει τα στάδια 3 και 4 (Mc Lean M-Υφαντή, 1990).

Βέβαια οι μαθητές αξιολογούνται στο τέλος κάθε σταδίου με σημαντικότερη αξιολόγηση αυτή των δεκαέξι τους χρόνων κατά την οποία λαμβάνουν το Γενικό Πιστοποιητικό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και για να χρησιμοποιήσουμε τον αγγλικό όρο GCSE ή General Certificate of Secondary Education. Το τελευταίο είναι ένας τίτλος σπουδών, που λαμβάνεται συνήθως σε μια σειρά μαθημάτων από τους μαθητές ηλικίας 14 έως 16 ετών και είναι το κύριο μέσο για την αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών στο τέλος της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ας εξετάσουμε, όμως, κάποιες ουσιαστικές πληροφορίες για τις βαθμίδες και την εκπαιδευτική δομή της Αγγλίας. Η δομή της εκπαίδευσης σχηματίστηκε από τότε που η κυβέρνηση έδωσε τις πρώτες επιχορηγήσεις σε σχολεία, το 1833, και η δημόσια πρωτοβάθμια εκπαίδευση έγινε ελεύθερη, καθολική και υποχρεωτική ανάμεσα στα 1870 και 1880. Με τον Εκπαιδευτικό νόμο του 1944, η δευτεροβάθμια εκπαίδευση έγινε καθολική. Με μια κυβερνητική εγκύκλιο του 1965 τα ενιαία δευτεροβάθμια σχολεία αντικατέστησαν το προηγούμενο σύστημα των διαφοροποιημένων σχολείων, για τα οποία τα παιδιά επιλέγονταν στην ηλικία των 11 χρόνων. Από τότε, λίγες σχετικά αλλαγές έχουν συντελεστεί στη δομή του συστήματος αφού η έμφαση δόθηκε στην ποιότητα και την αποδοτικότητα (Mc Lean M-Υφαντή, 1990).

Η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για παιδιά ηλικίας από 5 έως 16 ετών (το ανώτερο όριο επεκτάθηκε από την ηλικία των δεκαπέντε στα δεκαέξι χρόνια το 1974 και θα ανέβει στα δεκαοχτώ χρόνια μέχρι το 2015). Υπάρχουν παραλλαγές στους εκπαιδευτικούς κανονισμούς ανάμεσα στις Τοπικές Εκπαιδευτικές Αρχές (LEAs) αλλά παρουσιάζονται κοινά σε όλες τις Τοπικές Εκπαιδευτικές Αρχές, το πρωτοβάθμιο σχολείο με έξι τάξεις για παιδιά ηλικίας από 5 έως 11 χρόνων και το δευτεροβάθμιο ενιαίο σχολείο με επτά τάξεις για μαθητές ηλικίας από 11 έως 18 ετών.

Ένα ποσοστό περίπου 8% των μαθητών πηγαίνει σε ιδιωτικά σχολεία, που περιλαμβάνουν τα πολύ υψηλού κύρους ανεξάρτητα ιδιωτικά σχολεία, απ' όπου προέρχεται ακόμα η κοινωνική ελίτ. Οι Χριστιανικές (Καθολικές και Διαμαρτυρόμενες) εκκλησίες, καθώς επίσης και οι Ιουδαϊκές ομάδες διευθύνουν σχολεία, τα οποία κατά μεγάλο μέρος χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση και διαφέρουν από τα άλλα δημόσια σχολεία μόνο ως προς τον θρησκευτικό τους προσανατολισμό. Σ' αυτά τα σχολεία φοιτά το 8% περίπου του συνόλου των μαθητών (Mc Lean M–Υφαντή, 1990).

Τα πρωτοβάθμια σχολεία εξυπηρετούν κυρίως παιδιά που ανήκουν στο άμεσο περιβάλλον τους. Με την κατάργηση των εξετάσεων στη δεκαετία του 1960 τα πρωτοβάθμια σχολεία στην Αγγλία παρουσίασαν μια ατομικιστική και προοδευτική διδασκαλία που επικυρώθηκε με έναν αριθμό κυβερνητικών εκθέσεων από τις αρχές του εικοστού αιώνα. Αυτή η κατάσταση υπονομεύεται, ίσως, με το κρατικό αναλυτικό πρόγραμμα και με τις κρατικές εξετάσεις. Όμως, αξιοσημείωτες ρυθμίσεις που στηρίζουν ένα προοδευτικό πρωτοβάθμιο σχολείο, όπως είναι η ισότητα τα θέσης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και το γεγονός ότι οι μαθητές δεν επαναλαμβάνουν την ίδια τάξη, δεν έχουν απειληθεί.

Τρία ήταν τα είδη των δευτεροβάθμιων σχολείων πριν από το 1960. Το 25% περίπου των μαθητών επιλέγονταν με εξετάσεις στην ηλικία των έντεκα χρόνων για τα ακαδημαϊκά σχολεία, που παρείχαν μια σειρά ακαδημαϊκών μαθημάτων και μετά από φοίτηση πέντε χρόνων οδηγούσαν στο «O-level» του GCE (Γενικό Πιστοποιητικό Εκπαίδευσης) και μετά από σπουδές σε δύο επιπλέον τάξεις κατέληγαν στο «A-level» (επίπεδο του GCE), που παρείχε τη δυνατότητα εισόδου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα δευτεροβάθμια τεχνικά σχολεία προορίζονταν να δώσουν μια τεχνολογική περισσότερο κατεύθυνση, σε αντίθεση με τα ακαδημαϊκά σχολεία, αν και πολύ λίγα από τα σχολεία αυτά ιδρύθηκαν (περίπου 2%). Η πλειονότητα των μαθητών πήγαινε στα δευτεροβάθμια σύγχρονα σχολεία, που παρείχαν μια πρακτική μάλλον και λιγότερο απαιτητική εκπαίδευση σε τέσσερις τάξεις μέχρι την ηλικία των δεκαπέντε χρόνων (Mc Lean M–Υφαντή, 1990).

Αυτό το τριμερές εκπαιδευτικό σύστημα φάνηκε να υπονομεύει τη δυνατότητα ίσων ευκαιριών με το να καθορίζει το μέλλον των παιδιών στην ηλικία των έντεκα χρόνων. Τα δευτεροβάθμια ενιαία σχολεία, που δέχονταν όλα τα παιδιά μιας περιοχής άρχισαν να ιδρύονται από το 1944, αλλά μόνο με την κρατική κυβερνητική εγκύκλιο του 1965 λειτούργησαν ευρέως στα πιο πολλά μέρη της χώρας. Σχέδια για τα ενιαία σχολεία συντάχθηκαν από τις Τοπικές Εκπαιδευτικές Αρχές (LEAs) και εφαρμόστηκαν εκεί. Οι Τοπικές Αρχές που διευθύνονταν από Εργατικούς ενεργούσαν πολύ πιο γρήγορα από εκείνες των οποίων η ηγεσία απαρτιζόταν από Συντηρητικούς. Το 1980, το 90% σχεδόν των μαθητών φοιτούσε σε ενιαία σχολεία και μόνο ένας μικρός αριθμός των Τοπικών Εκπαιδευτικών Αρχών (LEAs) διατήρησε τα ακαδημαϊκά σχολεία.

Τα ενιαία σχολεία διαχωρίζονταν, επίσης εσωτερικά. Η διδασκαλία με κριτήρια επίδοσης των μαθητών σε όλα τα μαθήματα επικράτησε στα πιο πολλά σχολεία, που είχαν ανταποκριθεί στο προηγούμενο τριμερές σύστημα. Μόνο οι πιο ικανοί, που αποτελούσαν το 25% του μαθητικού συνόλου, προχωρούσαν στο «GCE O-level» επίπεδο. Ένα πιστοποιητικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με περιορισμένη ακτινοβολία, το «CSE» καθιερώθηκε το 1965 για παιδιά ηλικίας δεκαέξι ετών με μέτριες ικανότητες. Πολλά σχολεία κατάργησαν το «streaming» στις κατώτερες βαθμίδες κατά τη δεκαετία του 1970, αλλά, μόλις το 1986, οι εξετάσεις του «GCE O-level» και του «CSE» συγχωνεύτηκαν σε ένα μόνο τύπο εξετάσεων, που αποσκοπούσε στο «Γενικό Πιστοποιητικό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» (Mc Lean M-Υφαντή, 1990).

Τα ενιαία σχολεία συνήθως περιελάμβαναν μαθητές ηλικίας από έντεκα έως δεκαοχτώ ετών, αν και σε μερικές Τοπικές Αρχές χωρίζονταν σε δύο επίπεδα όταν οι μαθητές ήταν ηλικίας δεκατεσσάρων ή δεκαέξι χρόνων. Εντούτοις, η πλειονότητα των μαθητών αποχωρούσε από το σχολείο στην ηλικία των δεκαπέντε μέχρι το 1974, ή των δεκαέξι χρόνων. Ακόμα και το 1983, μόνο το 40% των δεκαπεντάχρονων μαθητών φοιτούσε στο σχολείο. Στις τελευταίες δύο τάξεις του ενιαίου σχολείου, όπως και στο ακαδημαϊκό σχολείο, η έμφαση δινόταν σε εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές με τρία μαθήματα, τα οποία προετοίμαζαν τους μαθητές για την είσοδό τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το κρατικό αναλυτικό πρόγραμμα, που καθορίζει εννέα υποχρεωτικά μαθήματα για όλους τους μαθητές μέχρι την ηλικία των δεκαέξι ετών, δεν επηρεάζει την εκπαίδευση των μαθητών μετά τα δεκαέξι.

Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, μετά την ηλικία των δεκαέξι ετών παρέχεται σε ξεχωριστά κολλέγια «Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης» (Colleges of Further Education) και σπάνια μόνο στα ενιαία σχολεία. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση παρέχεται, από παράδοση, στους εργαζόμενους νέους με βάση ένα πρόγραμμα μερικής φοίτησης ή ημερη-

σιας απαλλαγής από την εργασία τους. Αυτοί οι μαθητευόμενοι σε επαγγέλματα ειδικευμένων εργατών προετοιμάζονται για εξετάσεις σε συγκεκριμένους τομείς από το συμβούλιο «City and Guild Council», ή το «Συμβούλιο Επιχειρήσεων και Τεχνικής Εκπαίδευσης». Με την άνοδο της ανεργίας των νέων, στα μισά της δεκαετίας του 1970, εισήχθησαν μαθήματα για μαθητές ηλικίας από δεκαέξι έως δεκαοχτώ ετών με χαμηλές επιδόσεις, τα οποία περιλάμβαναν πρακτική εξάσκηση στην εργασία. Μια κριτική για όλα τα είδη τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι ότι αυτά διαφέρουν από τη γενική εκπαίδευση ως προς την οργάνωση και το περιεχόμενο (Mc Lean M-Υφαντή, 1990).

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση παρεχόταν, μέχρι το 1960, σχεδόν αποκλειστικά στα πανεπιστήμια. Από τότε και εξής, αναπτύχθηκε ο «δημόσιος τομέας» τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στα πολυτεχνεία και στα κολλέγια τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με σκοπό να δώσει ένα μεγαλύτερο επαγγελματικό και τεχνικό προσανατολισμό. Αυτά τα ιδρύματα «δημόσιου τομέα» καταλαμβάνουν περίπου το μισό των συνολικών θέσεων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι σπουδές είναι εξειδικευμένες και οι περισσότεροι σπουδαστές προετοιμάζονται για την απόκτηση ενός πτυχίου μετά από τρία χρόνια σπουδές σ' ένα γνωστικό αντικείμενο (π.χ. Μαθηματικά, Ιστορία, Μηχανολογία κλπ). Τα υψηλού συναγωνισμού κριτήρια εισαγωγής, η πολύ εξειδικευμένη προετοιμασία στην ανώτερη βαθμίδα των δευτεροβάθμιων σχολείων και η παροχή υποτροφιών σε όλα τα παιδιά πλην αυτών που προέρχονται από εύπορες οικογένειες έχει καταστήσει βέβαιο το γεγονός ότι το 90% εκείνων που εισάγονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ολοκληρώνουν τις σπουδές τους μέσα σε τρία ή τέσσερα χρόνια (Mc Lean M-Υφαντή, 1990).

4.2 Αναλυτικό πρόγραμμα

Το αγγλικό εκπαιδευτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από μακρά παράδοση αποκεντρωτισμού. Με τον εκπαιδευτικό νόμο, όμως, του που θεσπίστηκε το 1988 και άρχισε να εφαρμόζεται από το 1989, καθιερώνεται ένα κρατικό αναλυτικό πρόγραμμα. Έτσι διακόπτεται μια εκπαιδευτική παράδοση σχεδόν 70 ετών. Το παραπάνω θεσμικό κείμενο επιβάλλει κεντρικές ρυθμίσεις, που αναφέρονται σε όλες τις παραμέτρους του αναλυτικού προγράμματος (αρχές, στόχοι, περιεχόμενα, αξιολόγηση). Πρόκειται δηλαδή για ένα καταλυτικό πρόγραμμα γνωστό στη διεθνή βιβλιογραφία, ως «κλειστό αναλυτικό πρόγραμμα». Το νέο Α.Π. αναφέρεται σε μαθητές ηλικίας 5-16 ετών και έχει ως βασικές αρχές-κριτήρια τα παρακάτω (Mc Lean M-Υφαντή, 1990):

- α) να προάγει την πνευματική, ηθική, καλλιτεχνική και σωματική ανάπτυξη των μαθητών.
- β) να προετοιμάζει τους μαθητές για τις ευθύνες, τις ευκαιρίες και τις δεξιότητες της ενήλικης ζωής.
- γ) να γίνει αποδεκτό από κάθε μαθητή.
- δ) να προάγει τη μάθηση σ' όλους τους βασικούς χώρους γνώσης και εμπειρίας.

Στο Κρατικό Αναλυτικό Πρόγραμμα διατυπώνονται με λεπτομέρεια οι μαθησιακοί στόχοι που θα πρέπει να πετύχουν οι μαθητές. Οι στόχοι αυτοί καθορίζονται με διατάγματα και περιλαμβάνουν το εύρος των γνώσεων και δεξιοτήτων που θα πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές. Αναφέρονται σε 10 επίπεδα προόδου, που καλύπτουν την αναμενόμενη επίδοση των μαθητών κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής φοίτησης και συνδέονται με 4 βασικές βαθμίδες. Η 1η περιλαμβάνει τα δύο χρόνια του νηπιαγωγείου και τις δύο πρώτες τάξεις του δημοτικού (ηλικίες 5-7), η 2η τις τέσσερις τελευταίες του δημοτικού (ηλικίες 7-11), η 3η τις τρεις πρώτες τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ηλικίες 11-14) και η 4η τις δύο τελευταίες τάξεις της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (ηλικίες 14-16). Στο τέλος κάθε βαθμίδα θα δίνονται έλεγχοι για τη συνολική επίδοση των μαθητών σ' αυτή τη βαθμίδα (ηλικίες 7, 11, 14 και 16).

Τα μαθήματα που θα πρέπει να διδαχθούν με βάση το συγκεκριμένο Α.Π. διακρίνονται σε μαθήματα «κορμού» και «βασικά» μαθήματα. Ως μαθήματα «κορμού» θεωρούνται τα Αγγλικά, τα Μαθηματικά και οι Φυσικές Επιστήμες. Στα «βασικά» μαθήματα συγκαταλέγονται η τεχνολογία, η ιστορία, η γεωγραφία, η μουσική, η ζωγραφική, η φυσική αγωγή και για τους μαθητές ηλικίας 11-16 χρονών μια ξένη γλώσσα. Με τα μαθήματα αυτά επιδιώκεται να καλυφθούν οι βασικές γνώσεις στην ανάγνωση, τη γραφή, τα μαθηματικά και την πληροφορική. Το Α.Π. προβλέπεται να καλύψει και άλλους τομείς, όπως επαγγελματικός προσανατολισμός, αγωγή υγείας, κοινωνική αγωγή και ζητήματα διαπολιτισμικής αγωγής. Τέλος, δίνεται βάρος στη θρησκευτική αγωγή που θεωρείται απαραίτητη για τους μαθητές όλων των σχολείων (Mc Lean M & Υφαντή, 1990).

Βασικό στοιχείο του Α.Π. είναι η αξιολόγηση, που διαλαμβάνεται ως το κέντρο της διαδικασίας για τη βελτίωση των γνώσεων των παιδιών. Προβλέπεται ένα κρατικό σύστημα αξιολόγησης με βασικούς στόχους:

- α) την παροχή πληροφοριών στους εκπαιδευτικούς και την ανατροφοδότηση των μαθητών.
- β) τη συγκέντρωση πληροφοριών για τη συνολική πρόοδο των μαθητών.
- γ) τη διευκόλυνση της επικοινωνίας με τους γονείς μέσα από την ενημέρωσή τους και
- δ) τη συγκριτική προσέγγιση των μαθησιακών αποτελεσμάτων

Η αξιολόγηση αποδίδεται με 10βάθμια αριθμητική κλίμακα και συνδυάζει τα κρατικά τεστ και τις εκτιμήσεις του δασκάλου. Τα κρατικά τεστ γίνονται στις ηλικίες 7,11,14 και 16 ετών και τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα αυτών των ηλικιών δίνονται στη δημοσιότητα. Έτσι, το ευρύ κοινό μπορεί να κρίνει την επίδοση ενός σχολείου ή μιας περιοχής. Οι γονείς βασισμένοι σε αυτή την πληροφόρηση θα μπορούν να επιλέγουν σε ποιο σχολείο θα στείλουν τα παιδιά τους, ένα δικαίωμα που το κατοχυρώνουν μέσω του Α.Π. (McLean M., Υφαντή Α., 1990)

Για το σχεδιασμό του Α.Π., αναλαμβάνουν σημαντικούς ρόλους το Συμβούλιο Κρατικού Αναλυτικού Προγράμματος (NCC) και το Συμβούλιο Εξετάσεων και Αξιολόγησης (SEAC). Επίσης, με το νόμο του 1988 ιδρύθηκαν και προστέθηκαν στα ήδη υπάρχοντα συμβούλια ακόμα δύο: η Επιτροπή Ανάπτυξης Σχολικού Α.Π. (το SCDC) και το Συμβούλιο Εξετάσεων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (SEC). Παρατηρούμε, λοιπόν, πως με το νόμο του 1988 καθιερώνεται ένα εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα, συγκεντρωτικό, με υποχρεωτικά μαθήματα και μαθήματα κορμού για όλους τους μαθητές της γενικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Κάτι τέτοιο, έρχεται σε αντίθεση με την ιστορικά διαμορφωμένη παράδοση σχετικά με τη διαμόρφωση των Α.Π..

Οι Άγγλοι δάσκαλοι διέθεταν εδώ αρκετή αυτονομία, που καταργείται με τον λεπτομερή καθορισμό των μαθημάτων και της ύλης που θα διδάξουν. Οι δάσκαλοι σχεδίαζαν μόνοι τους το περιεχόμενο ενός μαθήματος, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται και στις ανάγκες των «δύσκολων» μαθητών. Το νέο εθνικό Α.Π. καταργεί αυτή τους δυνατότητα. Ακόμη, ασκεί αρνητική επίδραση στα κίνητρα των μαθητών που η ύπαρξή τους αποτελεί το κλειδί για καλά μαθησιακά αποτελέσματα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, υπήρξαν κάποια νέα εκπαιδευτικά μεταρρυθμιστικά μέτρα και οι στόχοι που τέθηκαν προϋπήρχαν με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1988 αλλά εμπλουτίστηκαν ως εξής:

α) Η βελτίωση της αυτοεικόνας των μαθητών όσον αφορά τις ικανότητές τους και την αφοσίωσή τους στη μάθηση και η κατάρτισή τους με βασικές δεξιότητες, όπως η κριτική, λογικό-μαθηματική, δημιουργική, πρωτοποριακή και ηγεμονική σκέψη, η κατανόηση ενός υγιούς τρόπου ζωής, της ταυτότητας τους (τοπικής, εθνικής, Ευρωπαϊκής και παγκόσμιας) και των επιστημονικών και καλλιτεχνικών επιτευγμάτων της κοινωνίας.

β) Η προώθηση κοινωνικών αξιών και η αυτονομία/ολοκλήρωση των μαθητών διαμέσου της πνευματικής, ηθικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ανάπτυξής τους, καθώς επίσης και του σεβασμού προς το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη.

γ) Η προώθηση συναισθηματικής ισορροπίας των μαθητών, της κοινωφελούς εργασίας και της ανταπόκρισής τους σε προκλήσεις για αλλαγές και ποικιλία.

δ) Η προετοιμασία των μαθητών για τα μελλοντικά στάδια της ζωής τους όσον αφορά τη μάθηση και την εργασία – η κατάρτισή τους για κατάλληλες επιλογές.

Σχετικά με το Αναλυτικό Πρόγραμμα, με την εκπαιδευτική πράξη του 1996 τμήμα 351 αντικαταστάθηκε το πρώην τμήμα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1988 και αναφέρει ότι: κάθε μαθητής έχει δικαίωμα σε ένα αναλυτικό πρόγραμμα το οποίο είναι ισορροπημένο και βασισμένο στις ανάγκες του, προωθεί την ψυχική, ηθική, πολιτισμική, διανοητική και φυσική ανάπτυξη τόσο των μαθητών όσο και της κοινωνίας και προετοιμάζει τους μαθητές για τις ευκαιρίες, υπευθυνότητα και εμπειρίες της ενήλικης ζωής. Επίσης, γίνεται σαφές πως ο διδακτικός χρόνος κάθε μαθήματος ημερησίως δεν μπορεί να προσδιοριστεί πλήρως, με εξαίρεση τις ώρες ημερησίως για γλώσσα και μαθηματικά (Mc Lean M & Υφαντή, 1990).

Ένα ακόμα σημαντικό κομμάτι αλλαγής είναι το γεγονός ότι παρέχεται η δυνατότητα εξαίρεσης από τα μαθήματα και τις εξετάσεις, μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αλλά και η παροχή θρησκευτικής αγωγή και καθημερινής προσευχής ή άλλου είδους πράξης θρησκευτικής λατρείας σε όλα τα σχολεία εκτός των παιδικών σταθμών. Τέλος, δίνεται η δυνατότητα απελευθέρωσης από τα λεπτομερώς περιγραφικά προγράμματα σπουδών για τα μαθήματα της ιστορίας, της γεωγραφίας, της μουσικής, της φυσικής αγωγής, των καλλιτεχνικών και του σχεδιασμού και τεχνολογίας (εκπαιδευτική πράξη 1998). Παρά ταύτα, τα σχολεία όφειλαν να συμπεριλάβουν αυτά τα επονομαζόμενα δευτερεύοντα μαθήματα στο εβδομαδιαίο πρόγραμμά τους, αλλά ο προγραμματισμός και η συχνότητά τους αποτελούσε έργο των εκπαιδευτικών

Τη φετινή χρονιά (2011) η κυβέρνηση έχει αναγγείλει την επανεξέταση του υπάρχοντος Αναλυτικού προγράμματος αναφέροντας πως είναι σημαντικό να γίνει διάκριση μεταξύ του Εθνικού Αναλυτικού Προγράμματος και του ευρύτερου σχολικού προγράμματος. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει πως, όπως έχει αναπτυχθεί, το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα έχει έρθει για να καλύψει περισσότερα μαθήματα και να επιβάλλει καλύτερα αποτελέσματα. Η πρόθεσή της κυβέρνησης είναι πως το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα πρέπει να εξορθολογιστεί, ώστε να αντικατοπτρίζει ορθά το σώμα των βασικών γνώσεων σε βασικά μαθήματα και να μην απορροφά τη συντριπτική πλειοψηφία του χρόνου διδασκαλίας στα σχολεία. Την επανεξέταση αυτή θα οργανώσει και θα διαχειρίζεται το Υπουργείο Παιδείας. Βέβαια, στην αναδιάρθρωση θα συμμετέχει και μια ομάδα εμπειρογνομόνων η οποία θα αποτελείται από σεβαστούς ακαδημαϊκούς, καθώς και μια συμβουλευτική επιτροπή που θα αποτελείται

κυρίως από επιτυχημένους διευθυντές καθώς και από εκπροσώπους της ανώτερης εκπαίδευσης.

Με λιτές προδιαγραφές το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα θα απελευθερώσει τους εκπαιδευτικούς και θα τους δώσει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν την επαγγελματική τους κρίση για το σχεδιασμό προγραμμάτων των μαθημάτων τους, που θα ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών τους. Επίσης, τα ανεξάρτητα σχολεία θα έχουν μεγαλύτερη ελευθερία στο να κατασκευάσουν τα δικά τους προγράμματα σπουδών σε μαθήματα εκτός του Εθνικού Αναλυτικού Προγράμματος και να αναπτύξουν προσεγγίσεις για τη μάθηση και τη μελέτη που θα το συμπληρώσουν. Τέλος, το εθνικό πρόγραμμα σπουδών θα εξακολουθήσει να αποτελεί νομική υποχρέωση για τα σχολεία, αλλά θα διατηρήσει επίσης τη σημασία του ως εθνικό σημείο αναφοράς «αριστείας» για όλα τα σχολεία, παρέχοντας στους γονείς τη δυνατότητα κατανόησης αυτού που το παιδί τους θα πρέπει να αναμένεται να γνωρίζει σε κάθε στάδιο της σταδιοδρομίας του σχολείου του (Department for Education, 2011).

Το νέο πρόγραμμα σπουδών θα αναπτυχθεί σύμφωνα με τις αρχές της ελευθερίας, της υπευθυνότητας, της δικαιοσύνης και της βελτίωσης των προτύπων για όλα τα παιδιά και θα θέσει τους παρακάτω στόχους:

- α) να ενσαρκώσει την αυστηρότητα και τα υψηλά πρότυπα και να δημιουργήσει μια συνοχή σε ό,τι διδάσκεται στα σχολεία.
- β) να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν έναν πυρήνα βασικών και απαραίτητων γνώσεων στα κυριότερα μαθήματα.
- γ) να δοθεί στους εκπαιδευτικούς η ελευθερία να χρησιμοποιούν τον επαγγελματισμό και την εμπειρία τους, ώστε να βοηθήσουν όλα τα παιδιά αξιοποιώντας τις δυνατότητές τους.

Πρόθεσή της κυβέρνησης είναι η συστηματική και συνολική αναθεώρηση του εθνικού προγράμματος σπουδών, γι' αυτό και η αναδιάρθρωσή του θα δρομολογηθεί σε δύο φάσεις. Οι υπουργοί έχουν καταλήξει πως η καλύτερη μέθοδος να το κάνουν αυτό είναι με έναν δομημένο τρόπο, ώστε να εξασφαλιστεί η συνοχή και η συνέπεια στη συγκεκριμένη προσέγγισή αλλά και να διασφαλίσουν ότι θα έχουν στη διάθεσή τους τον απαραίτητο χρόνο, ώστε να προβούν ευρέως σε διαβουλεύσεις και να λάβουν σοβαρά υπόψη τα σχετικά πολυσύνθετα θέματα (Department for Education, 2011).

Επίσης, έχουν συμπεράνει πως θα πρέπει να επικεντρωθούν πρώτα στο συνολικό σχήμα και τη φύση του εθνικού προγράμματος σπουδών, γι' αυτό και πρώτα απ' όλα επιζητούν να ξεκαθαρίσουν πως το περιεχόμενο της ύλης θα παραμείνει υποχρεωτικό σε όλα τα τέσσερα βασικά μαθήματα, δηλαδή: τα αγγλικά, τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες και τη φυσική αγωγή. Η δεύτερη φάση της αναθεώρησης μπορεί τότε να επικεντρωθεί στην ανάπτυξη

του νόμου και σε μη νόμιμα Προγράμματα Σπουδών των άλλων μαθημάτων, αφότου όμως έχουν ληφθεί αποφάσεις για τη συνολική διαμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος.

Επιπλέον, με την σταδιακή εφαρμογή του νέου εθνικού προγράμματος σπουδών θα δοθεί στα σχολεία περισσότερος χρόνος για να προετοιμαστούν για τη διδασκαλία του νέου αυτού προγράμματος. Αναγνωρίζεται, βεβαίως, πως το μεταβατικό έτος 2013/14 θα παρουσιάσει ορισμένες προκλήσεις και δυσκολίες για τα σχολεία. Αναμφίβολα, όμως, θα εξετασθεί, ως μέρος της αναθεώρησης, τι είδους επιπρόσθετα μέτρα στήριξης ενδέχεται να χρειαστούν τα σχολεία, ώστε να μπορέσουν να διαχειριστούν ομαλά τη μετάβαση από το παλαιό στο νέο πρόγραμμα σπουδών το συγκεκριμένο έτος (Department for Education, 2011).

Τα μαθήματα που θα παραμείνουν υποχρεωτικά και στα τέσσερα βασικά στάδια και θα γίνουν το επίκεντρο της αρχικής φάσης της αναθεώρησης, όπως προαναφέραμε, είναι: τα αγγλικά, τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες και η φυσική αγωγή. Κατά την αναθεώρηση θα εξεταστεί κατά πόσο καθένα από τα υπόλοιπα μαθήματα, όπως για παράδειγμα: τέχνη και σχέδιο, σχεδιασμός και τεχνολογία, γεωγραφία, ιστορία, ΤΠΕ, σύγχρονες ξένες γλώσσες και μουσική, θα πρέπει να είναι μέρος του Εθνικού Αναλυτικού Προγράμματος, με νομικό Πρόγραμμα Σπουδών, και αν ναι, τότε σε ποιά από τα βασικά στάδια.

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τα τέσσερα βασικά μαθήματα θα δημοσιευθεί το φθινόπωρο του 2012, και η διδασκαλία του θα ξεκινήσει από τον Σεπτέμβριο του 2013. Τα νέα Προγράμματα Σπουδών για όλα τα άλλα μαθήματα που θα αποτελούν μέρος του νέου εθνικού προγράμματος σπουδών ή δεν θα έχουν υποχρεωτικά προγράμματα σπουδών θα είναι διαθέσιμα στα σχολεία μέχρι το Σεπτέμβριο του 2013, με τη διδασκαλία τους στα σχολεία να πραγματοποιείται από τον Σεπτέμβριο του 2014. Πέρα από αυτό, η αναθεώρηση θα παρέχει συμβουλές σχετικά με το εάν το νέο πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να εφαρμόζεται σταδιακά, και αν ναι, με ποιο τρόπο (Department for Education, 2011).

Η κυβέρνηση καθιστά σαφές πως μέχρι να εισαχθεί το νέο Α.Π., τα δημόσια σχολεία έχουν νομική υποχρέωση να συνεχίσουν να ακολουθούν το τρέχον Εθνικό Πρόγραμμα Σπουδών για τα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια σχολεία. Βέβαια, το υλικό του Α.Π. που υπάρχει στις επίσημες ιστοσελίδες την QCDA και DfE συρρικνώθηκε, σύμφωνα με την υπόσχεσή του αρμόδιου υπουργού «να μειώσει το ποσό της καθοδήγησης και του υλικού που απευθύνεται στα σχολεία, έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί να είναι ελεύθεροι να χρησιμοποιούν την επαγγελματική τους κρίση περισσότερο».

Το αξιοσημείωτο στην αναδιάρθρωση αυτή είναι, η προσπάθεια της κυβέρνησης να ακούσει τις απόψεις, όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων και έτσι να δημιουργηθεί μια εποικοδομητική βάση συζήτησης πάνω σε θέματα που αφορούν το εκπαιδευτικό σύστημα της

χώρας και τις επικείμενες αλλαγές. Γι' αυτό το λόγο ενισχύει και το διάλογο με διάφορες εκπαιδευτικές κοινότητες και εμπειρογνώμονες, για το θέμα της επανεξέτασης του Α.Π., πάνω στο οποίο θα χτιστεί μια βάση τεκμηρίωσης και δόμησης προτάσεων και θέσεων, με τη συμβολή, βεβαίως, των δασκάλων και των αντιπροσώπων τους. Έτσι, μόλις ξεκινήσει η δημοσίευση των προτάσεων, θα υπάρξει και μια ευρείας κλίμακας περαιτέρω δημόσια διαβούλευση, πριν από τις τελικές αποφάσεις (Department for Education, 2011).

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε πως οι κυριότεροι στόχοι της επανεξέτασης και αναδιάρθρωσης του Α.Π. είναι οι εξής:

α) να δώσει στους δασκάλους μεγαλύτερη επαγγελματική ελευθερία στον τρόπο που οργανώνουν και να διδάσκουν το πρόγραμμα σπουδών.

β) να αναπτύξει ένα εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα που θα λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για όλα τα σχολεία και θα προσφέρει στους νέους τις γνώσεις που χρειάζονται για να προχωρήσουν με σιγουριά προς την επιτυχία, μέσω της εκπαίδευσής τους, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των διαφορετικών μαθησιακών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με ανώτερο επίπεδο αλλά και εκείνους με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες.

γ) να καθοριστούν αυστηρές απαιτήσεις για τις επιδόσεις των μαθητών, οι οποίες θα ανταποκρίνονται σε αυτές των υψηλότερων επιδόσεων του κόσμου.

δ) να επιτρέψει στους γονείς να καταλάβουν τί γνώσεις θα πρέπει να έχουν κατακτήσει τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια της σχολικής τους σταδιοδρομίας και να μπορέσουν να υποστηρίξουν ανάλογα την εκπαίδευσή τους (Department for Education, 2011).

4.3 Νομοθεσία – Χρηματοδότηση

Το αγγλικό σύστημα διοίκησης της εκπαίδευσης χαρακτηρίζεται από αποκεντρωτισμό. Η Αγγλία και η Ουαλία είναι χωρισμένες σε εκατόν δέκα έξι Τοπικές Εκπαιδευτικές Αρχές (LEAs), οι οποίες ελέγχονται από αντιπροσώπους εκλεγμένους τοπικά και διοικούνται από τοπικούς υπαλλήλους. Η εξουσία των «LEAs» περιλαμβάνει λήψη αποφάσεων σχετικά με την ίδρυση σχολείων, το διορισμό και την αμοιβή των εκπαιδευτικών. Οι χρηματοδοτήσεις γίνονται σε τοπικό επίπεδο, αν και ενισχύονται με επιχορηγήσεις από την κεντρική κυβέρνηση, με ποσά που ανέρχονται στο 40% περίπου επί του συνόλου. (McLean M., Υφαντή Α., 1990)

Η κρατική κυβέρνηση εισάγει τη νομοθεσία και το Υπουργείο Παιδείας και Επιστήμης ασχολείται με την τριτοβάθμια εκπαίδευση με τη βοήθεια Συμβουλίων που συνεργάζονται

μεταξύ τους, που συνεργάζονται μεταξύ τους, και παρακολουθεί το επίπεδο (standards) των σχολείων με τους κρατικούς επιθεωρητές. Ελέγχει, επίσης, εάν είναι επαρκής ο αριθμός των εκπαιδευτικών, τη μισθολογική τους κλίμακα, την επιμόρφωσή τους και τα προσόντα τους.

Με τον εκπαιδευτικό νόμο του 1988, οι εξουσίες της κεντρικής και τοπικής κυβέρνησης και των σχολείων χωριστά έχουν υποστεί αλλαγές. Ένα κρατικό αναλυτικό πρόγραμμα έχει καθοριστεί για πρώτη φορά μετά από εβδομήντα σχεδόν χρόνια και έχει τεθεί σε εφαρμογή από το 1989 και εξής. Αυτό το αναλυτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει συγκεκριμένα μαθήματα σπουδών μαζί με το περιεχόμενό τους. Κρατικές εξετάσεις προτείνονται για όλους τους μαθητές των δημόσιων σχολείων στις ηλικίες των επτά, έντεκα, δεκατεσσάρων και δεκαέξι ετών (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Οι αρμοδιότητες των σχολείων και των γονέων, παρουσιάζονται επίσης ενισχυμένες με τον Εκπαιδευτικό Νόμο του 1988. Οι γονείς μπορούν να διαλέξουν το σχολείο που θα στείλουν τα παιδιά τους μέσα σε μια Τοπική Εκπαιδευτική Αρχή, ώστε οι επιλογές τους να είναι σύμφωνες με τις απόψεις τους για την ποιότητα του συγκεκριμένου σχολείου. Το διοικητικό συμβούλιο καθενός σχολείου πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης περιλαμβάνει εκλεγμένους αντιπροσώπους των εκπαιδευτικών και των γονέων, αποκτά πολύ μεγαλύτερη αυτονομία αφού έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί όλους τους οικονομικούς πόρους που διαθέτει η Τοπική Εκπαιδευτική Αρχή. Εάν μια πλειονότητα γονέων πάρει κάποιες σχετικές αποφάσεις, ένα σχολείο μπορεί να αποδεσμευθεί από τον έλεγχο της Τοπικής Εκπαιδευτικής Αρχής και να λαμβάνει χρήματα κατευθείαν από την κεντρική κυβέρνηση. Ο Εκπαιδευτικός Νόμος του 1988 ενισχύσει, με αυτόν τον τρόπο, την εξουσία της κρατικής κυβέρνησης και των διοικητικών συμβουλίων καθενός σχολείου σε βάρος των ισχυρότατων παλαιότερα Τοπικών Εκπαιδευτικών Αρχών (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

4.4 Κατάρτιση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Από τη δεκαετία του 1950 και εξής, το επάγγελμα του εκπαιδευτικού στην Αγγλία παρουσιάζει διαφορετικές δομές σε σύγκριση με τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες. Υπάρχει μια βασική βαθμίδα, στην οποία βρίσκονται όλοι οι εκπαιδευτικοί σε οποιοδήποτε επίπεδο εκπαίδευσης κι αν διδάσκουν και οποιαδήποτε είναι τα αρχικά τους προσόντα. Το τελευταίο κριτήριο αφορά, ως επί το πλείστον, την εξέλιξή τους (McLean M., Υφαντή Α., 1990). Υπάρχουν τρεις ανώτερες βαθμίδες σε διαφορετικά μισθολογικά κλιμάκια. Η είσοδος στις ανώτερες βαθμίδες σχετίζεται με τις επιπλέον αρμοδιότητες που οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν στο σχολείο. Μπορεί, για παράδειγμα, ένας εκπαιδευτικός να είναι υπεύθυνος για την

οργάνωση της διδασκαλίας ενός συγκεκριμένου μαθήματος στο σχολείο, ή για τη φροντίδα και την καθοδήγηση των μαθητών σε έναν ευρύ τομέα του σχολείου. Υπάρχουν μεγαλύτερες αναλογίες εκπαιδευτικών στις ανώτερες βαθμίδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από ό,τι στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών δεν ήταν ενιαία μέχρι το 1979, οπότε καθιερώθηκαν δύο διαφορετικές κατευθύνσεις μάλλον παρά ξεχωριστά επίπεδα. Υπάρχει, από παράδοση, μια διάκριση ανάμεσα στην πανεπιστημιακή και τη μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Η μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση των δασκάλων γινόταν σε διδασκαλία, αυτά επονομάστηκαν κολέγια εκπαίδευσης, στη δεκαετία του 1960, τα οποία παρείχαν μαθήματα διετούς φοιτήσεως για την απόκτηση του «πτυχίου εκπαίδευσης» (Certificate of Education), το οποίο περιελάμβανε γενικές ακαδημαϊκές σπουδές σε ένα ή δύο γνωστικά αντικείμενα καθώς, επίσης, και επαγγελματικές σπουδές που αφορούσαν στην εκπαίδευση και πρακτική εξάσκηση των δασκάλων. Το 1959, οι σπουδές αυτές επεκτάθηκαν σε τρία χρόνια. Ο επιπλέον χρόνος αφιερώθηκε, κατά μεγάλο μέρος, σε ανώτερου επιπέδου γενικές ακαδημαϊκές σπουδές (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Από τα μισά της δεκαετίας του 1960, ορισμένοι από τους καλύτερους αποφοίτους των κολεγίων εκπαίδευσης επιλέγονταν να συνεχίσουν τις σπουδές τους για τέταρτο χρόνο, με σκοπό να αποκτήσουν το πτυχίο «Bachelor of Education» (B.Ed.). Κατά τη δεκαετία του 1970, τα μαθήματα για την απόκτηση του «Certificate», ή του «B.Ed» γίνονταν σε πολυτεχνεία και κολέγια ανώτατης εκπαίδευσης, τα οποία είχαν αντικαταστήσει τα κολέγια εκπαίδευσης και όπου διδάσκονταν μαθήματα για την απόκτηση πτυχίων ισότιμων με εκείνα των πανεπιστημίων. Από το 1978, όλοι οι σπουδαστές ξεκίνησαν τα μαθήματα για το «B.Ed» με τα ίδια τυπικά προσόντα εισαγωγής που απαιτούσαν τα πανεπιστήμια. Οι σπουδές που κατέληγαν στο «Certificate of Education» προετοίμαζαν κυρίως εκπαιδευτικούς για το πρωτοβάθμιο σχολείο. Οι πτυχιούχοι όμως δεν περιορίζονταν στην πρωτοβάθμια μόνο εκπαίδευση.

Ένας αριθμός εκπαιδευτικών των δευτεροβάθμιων σύγχρονων-μαζικών σχολείων καθώς και των ενιαίων σχολείων είχε αποφοιτήσει από τα κολέγια εκπαίδευσης με πτυχίο «Certificate of Education». Εκείνοι, επίσης, που έχουν πτυχίο «B.Ed» διδάσκουν και στα πρωτοβάθμια και στα δευτεροβάθμια ενιαία σχολεία. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί ορισμένων ειδικοτήτων, όπως είναι οι ειδικότητες της γυμναστικής και των τεχνικών, του σχεδίου και της τεχνολογίας έχουν συνήθως πτυχίο «B.Ed» (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Αν και όσοι έχουν πτυχίο «B.Ed» είναι τυπικά ισότιμοι με τους πτυχιούχους πανεπιστημίων, ανεπίσημα με το επίπεδό τους, ιδιαίτερα όταν διδάσκουν στην ανώτερη βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μπορεί να θεωρηθεί κατώτερο. Πράγματι, το πρόγραμμα

σπουδών για το «B.Ed» με τα μαθήματα επαγγελματικής φύσεως και τις πρακτικές ασκήσεις διδασκαλίας, τα οποία εκτείνονται καθ' όλη τη διάρκεια των τεσσάρων χρόνων σπουδών και γίνονται παράλληλα με τα ακαδημαϊκά μαθήματα φαίνεται να διαφέρει από την πανεπιστημιακή εκπαίδευση και να θεωρείται ως μια καλύτερη προετοιμασία για την παιδαγωγική του πρωτοβάθμιου σχολείου.

Μέχρι το 1972, η κατοχή ενός πανεπιστημιακού πτυχίου, χωρίς καμία σπουδή σε θέματα εκπαίδευσης ή προετοιμασία για διδασκαλία θεωρείτο επαρκής για έναν εκπαιδευτικό. Στην πράξη, οι πτυχιούχοι πανεπιστημίων, μέχρι τη δεκαετία του 1960, δίδασκαν κυρίως στα ακαδημαϊκά επιλεκτικά σχολεία. Από τις αρχές του εικοστού αιώνα, πολλοί πτυχιούχοι με «BA» ή «BSc» πτυχία, μετά από πανεπιστημιακές σπουδές τριών ή τεσσάρων ετών, αποκτούσαν με μονοετή φοίτηση το «Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Εκπαίδευσης» (PGCE), το οποίο περιοριζόταν συνήθως σε ένα σ' ένα ακαδημαϊκό γνωστικό αντικείμενο. Από τη δεκαετία του 1950 και εξής, η πλειονότητα των αποφοίτων πανεπιστημίων παρακολουθούσε το πρόγραμμα μαθημάτων «PGCE», αν και δεν ήταν υποχρεωτικό μέχρι το 1972 (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Το πρόγραμμα σπουδών του «PGCE» περιελάμβανε καθαρά επαγγελματικές σπουδές στην εκπαίδευση και πρακτικές ασκήσεις διδασκαλίας. Τα σχετικά μαθήματα διδάσκονταν σε τμήματα παιδαγωγικής των πανεπιστημίων, αν και στη δεκαετία του 1970 μερικά «PGCE» μαθήματα γίνονταν σε πολυτεχνεία και κολέγια ανώτατης εκπαίδευσης. Οι περισσότεροι «PGCE» σπουδαστές προετοιμάζονταν για να καλύψουν θέσεις στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μολονότι από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, δημιουργήθηκε μια εξειδίκευση που αφορούσε το πρωτοβάθμιο σχολείο. Η διάκριση ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, που παρακολουθούσαν το πρόγραμμα μαθημάτων για το πτυχίο «B.Ed» σε πολυτεχνεία και κολέγια ανώτατης εκπαίδευσης και στους εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που αποκτούσαν έναν πανεπιστημιακό τίτλο και κατόπιν το μεταπτυχιακό δίπλωμα «PGCE», πράγμα που δεν ήταν πάντοτε απόλυτο, υπέστη μεγαλύτερο ρήγμα στη δεκαετία του 1980. Επιπλέον, μια διαφορά αναπτύχθηκε ανάμεσα στις κατευθύνσεις για το «B.Ed» και το «PGCE» που αφορούσε στην προπαρασκευή των εκπαιδευτικών. Η καθεμιά θέση είχε τους υποστηρικτές και τους επικριτές της.

Οι σπουδές των εκπαιδευτικών, που καταλήγουν είτε στο «Certificate of Education», είτε στο «B.Ed» ή στο «PGCE», ελέγχονται, κατά παράδοση, από εκείνους που διδάσκουν στα Κολέγια Εκπαίδευσης, στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ή στα Πανεπιστημιακά Τμήματα Παιδαγωγικής. Στην πράξη, αυτοί ασκούσαν έλεγχο σε ό,τι είχε σχέση με τα προσόντα και την αποφοίτηση των εκπαιδευτικών, καθόσον τα ίδια τα ιδρύματα ή τα Πανεπιστήμια, στα

οποία εκείνοι ανήκαν, κατέθεταν τις εξετάσεις. Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστήμης θεωρούσε ως διπλωματούχους εκπαιδευτικούς όλους σχεδόν όσους όριζαν ως διπλωματούχους τα ιδρύματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών. Επιπλέον, καθόριζε για τους πτυχιούχους εκπαιδευτικούς μια ιατρική εξέταση και την ικανοποιητική ολοκλήρωση ενός έτους (του πρώτου) διδασκαλίας στα σχολεία. Παράπονα εκφράστηκαν, παρ' όλα αυτά, ότι η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ήταν κατά πολύ απομακρυσμένη από την επιρροή των πεπειραμένων εν υπηρεσία εκπαιδευτικών και επιθεωρητών (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Κατά τη δεκαετία του 1980, οι αλλαγές στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών επικεντρώθηκαν σε διαδικασίες που σχετίζονταν με την επιλογή των υποψήφιων φοιτητών και το περιεχόμενο σπουδών. Το 1983, έγιναν προτάσεις να περιλαμβάνονται οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί στις ομάδες επιλογής των εισαγόμενων φοιτητών. Αυτό αποσκοπούσε στο να επιλέγονται οι σπουδαστές με βάση την ανταπόκρισή τους και την επάρκειά τους στις πρακτικές ασκήσεις διδασκαλίας, όπως και στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις. Παρόμοιες αλλαγές αφορούσαν και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Έμφαση δόθηκε στην αύξηση της πρακτική άσκησης στα σχολεία, πράγμα που επικύρωσε και η κυβερνητική εγκύκλιος, το 1983, με τίτλο «Teaching Quality» (Ποιότητα Διδασκαλίας). Επιπλέον τα προγράμματα μαθημάτων των κολεγίων και των πανεπιστημίων όλο και περισσότερο υφίσταντο τον έλεγχο του Υπουργείου Παιδείας μέσω των κρατικών επιθεωρητών και ενός συμβουλευτικού συμβουλίου (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

4.5 Αξιολόγηση

Από τα μισά της δεκαετίας του 1970 το ενδιαφέρον για την ποιότητα της εκπαίδευσης είχε επικεντρωθεί στις διαφοροποιήσεις που εμφανίζουν τα σχολεία. Αυτό αποτέλεσε το θέμα των κυβερνητικών εκθέσεων με τους τίτλους «Education in schools: a consultative document» και «Better schools» (Καλύτερα Σχολεία, 1985) και έγινε αντικείμενο ερευνητικών προγραμμάτων. Ήδη από το 1977, είχε εκφραστεί η ανάγκη να δημιουργηθεί ένα κρατικό αναλυτικό πρόγραμμα με αποκορύφωμα τον Εκπαιδευτικό Μεταρρυθμιστικό Νόμο του 1988, ο οποίος έχει αναφερθεί και παραπάνω. Επίσης, ένα άλλο θέμα αφορούσε την ανάγκη δημιουργίας υψηλών επιπέδων ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και, κατά συνέπεια, την αξιολόγησή τους. Στις κρατικές εκθέσεις με τους τίτλους «Teaching Quality» (Ποιότητα διδασκαλίας, 1983) και «Better Schools», έμφαση δόθηκε στην εκτενέστερη επιμόρφωση των εν υπηρεσία εκπαιδευτικών, ιδιαίτερος σε σύντομα μαθήματα επαγγελματικής φύσεως, τα

οποία σχετίζονται άμεσα με τη βελτίωση της διδασκαλίας στην τάξη. Εξάλλου, είχαν γίνει συζητήσεις σχετικά με την αξιολόγηση των δεξιοτήτων των δόκιμων εκπαιδευτικών, χωρίς όμως να καταλήξουν σε κάποια κοινή συμφωνία (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Μια πρόταση, διατυπώθηκε και επικράτησε στα τέλη της δεκαετίας του 1980, με στόχο την βελτίωση της ποιότητας του έργου των εκπαιδευτικών. Η συγκεκριμένη πρόταση αξίωνε να κρίνεται δημόσια το έργο του κάθε σχολείου χωριστά και να ασκούν πίεση οι γονείς σε σχολεία και εκπαιδευτικούς με περιορισμένο έργο, με σκοπό να βελτιωθούν. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, οι επιθεωρητές επικύρωναν στις εκθέσεις τους την ανάμειξη των γονέων στην αξιολόγηση του έργου του σχολείου. Είχε ζητηθεί, γι' αυτό το λόγο από τα σχολεία να δημοσιεύουν τα συνολικά αποτελέσματα των εξωτερικών εξετάσεων ώστε να μπορούν οι γονείς να κάνουν συγκρίσεις. Με τον Εκπαιδευτικό Νόμο του 1988, η αξιολόγηση των μαθητών, η δημοσίευση των αποτελεσμάτων των εξετάσεων και η επιλογή των σχολείων από τους γονείς αποτέλεσαν την κύρια κυβερνητική στρατηγική για να βελτιωθεί η ποιότητα της διδασκαλίας των εκπαιδευτικών.

Στο αγγλικό σύστημα εκπαίδευσης, η αξιολόγηση των μαθητών πριν από την ηλικία των δεκαέξι ετών είναι, από παράδοση, λιγότερο τυπική και επίσημη σε σύγκριση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Με την κατάργηση, στη δεκαετία του 1960, των επιλεκτικών εξετάσεων στην ηλικία των έντεκα χρόνων για την εισαγωγή στα ακαδημαϊκά σχολεία, η αξιολόγηση των μαθητών ήταν περιορισμένη μέχρι την ηλικία των δεκαέξι και δεν υπήρχε καμιά παράδοση που να πιστοποιεί το ενδεχόμενο επανάληψης της ίδιας τάξης. Όλα τα παιδιά προχωρούσαν αυτόματα από τη μία τάξη στην άλλη με βάση το επιχείρημα ότι τα σχολεία απαρτίζονταν από ομάδες παιδιών χρονολογικά ταξινομημένες, οι οποίες θα διαταράσσονταν με την επανάληψη της τάξης (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Όπως σημειώθηκε παραπάνω, το βασικό σύστημα αξιολόγησης των μαθητών στα δευτεροβάθμια σχολεία από το 1950 ήταν το «Γενικό Πιστοποιητικό Εκπαίδευσης» ή «GCE». Αυτό σχεδιάστηκε αρχικά για τους μαθητές των ακαδημαϊκών σχολείων και είχε έναν ακαδημαϊκό προσανατολισμό. Διέφερε από τις εξετάσεις στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες σε ορισμένα σημαντικά σημεία. Πρώτα απ' όλα υπήρχαν δύο επίπεδα: το «Ο' - level» επίπεδο (Ordinary Level), στο οποίο έφταναν συνήθως οι μαθητές στην ηλικία των δεκαέξι χρόνων μετά από πέντε χρόνια φοίτηση στο δευτεροβάθμιο σχολείο, και ένα προχωρημένο επίπεδο, το «Α' - level» (Advanced Level), στο οποίο κατέληγαν δυο χρόνια αργότερα και απ' όπου υπήρχε η δυνατότητα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι επιτυχίες στο «Ο' - level» αφορούσαν το καθένα μάθημα χωριστά και οι υποψήφιοι μπορούσαν να επιλέγουν όσα μαθήματα ήθελαν ή συνδυασμό αυτών. Το θέμα ήταν ότι η προσωπική επιλογή των μαθητών και

οι συγκεκριμένες ειδικότητες των σχολείων θα μπορούσαν να επιφέρουν εξαιρετικά αποτελέσματα. Σήμαινε, επίσης, ότι κανένα ενιαίο κρατικό αναλυτικό πρόγραμμα δεν θα μπορούσε να ισχύσει στο σύστημα εξετάσεων (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Δεύτερον, η διετής φοίτηση στο επίπεδο «A' - level» ήταν πάρα πολύ εξειδικευμένη. Οι μαθητές στις πιο πολλές περιπτώσεις παρακολουθούσαν τρία μόνο μαθήματα και δεν είχαν κανένα κίνητρο να επιλέξουν περισσότερα, δεδομένου ότι η εισαγωγή στα πανεπιστήμια, ακόμη και στα πιο προνομιούχα τμήματα των ιδρυμάτων με πολύ υψηλό κύρος, βασιζόταν στους βαθμούς δύο ή τριών μαθημάτων. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι μαθητές εξειδικεύονταν σε τρία αντικείμενα, που σχετίζονταν μεταξύ τους και συνέχιζαν τις σπουδές τους στις ίδιες γνωστικές περιοχές. Ολοφάνερο γίνεται, λοιπόν, πως με αυτόν τον τρόπο δεν προάγεται η πολύπλευρη και πολυποίκιλη γνώση αλλά η στεία εξειδίκευση που έχει σαν κύριο στόχο την εισαγωγή σε μια ανάλογη πανεπιστημιακή σχολή.

Οι «GCE» εξετάσεις ήταν κοινωνικά επιλεκτικές και υποστήριζαν μια υπερβολικά ακαδημαϊκή προσέγγιση. Οι σπουδές στο επίπεδο «O' - level» είχαν σχεδιαστεί για το 20% των μαθητών, με αποτέλεσμα να γίνουν ένα μέσο διαφοροποίησης ανάμεσα στους μαθητές των ενιαίων σχολείων, όταν αυτά ιδρύθηκαν τη δεκαετία του 1960. Το 1964, καθιερώθηκαν χωριστές εξετάσεις «CSE» (Πιστοποιητικό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) με σκοπό να βοηθήσουν τους μαθητές με μέτριες ικανότητες. Αυτές αντικατόπτριζαν τις εξετάσεις επιπέδου «O' - level» ως προς την οργάνωσή τους, ουδέποτε όμως απέκτησαν το κύρος των «GCE» εξετάσεων. Μόλις το 1986 οι εξετάσεις «GCE O' - level» και «CSE» συνδυάστηκαν σε ένα τύπο εξετάσεων, που κατέληγε στο «Γενικό Πιστοποιητικό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» (GCSE) (McLean M., Υφαντή Α., 1990).

Η φοίτηση των μαθητών στα σχολεία, η οποία χαρακτηριζόταν από την απουσία των εξετάσεων μέχρι την ηλικία των δεκαέξι χρόνων, έχει αλλάξει με τον Εκπαιδευτικό Νόμο του 1988. Σε ένα χρονικό διάστημα από δύο έως τέσσερα χρόνια, ξεκινώντας από το 1989 καθιερώθηκαν συγκεκριμένες κρατικές εξετάσεις για όλα τα παιδιά και τα νεαρά άτομα στις ηλικίες των έντεκα, δεκατεσσάρων, και δεκαέξι χρόνων (επίσης λιγότερο τυποποιημένες εξετάσεις θα ισχύουν για παιδιά ηλικίας επτά ετών). Το περιεχόμενο αυτών των εξετάσεων αντικατοπτρίζει και το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα και πρόθεση είναι να μπορούν οι γονείς να πληροφορούνται τις επιδόσεις των παιδιών τους με βάση συγκεκριμένα εθνικά κριτήρια. Επιπλέον, είναι σε θέση να κρίνουν το έργο του σχολείου και των εκπαιδευτικών.

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αποτέλεσαν μια τέλεια αποδέσμευση από τις εθνικές παραδόσεις της Αγγλίας, σύμφωνα με τις οποίες οι εκπαιδευτικοί είχαν μεγάλη ελευθερία ως προς τον τρόπο που σχεδίαζαν το περιεχόμενο της διδασκαλίας τους. Τελικά, το αγγλικό

εκπαιδευτικό σύστημα θα είναι περισσότερο άκαμπτο σε σχέση με εκείνο που ισχύει στη Γερμανία και τη Γαλλία, όπου οι εξετάσεις είναι καλά, βέβαια, εδραιωμένες, τις έχουν όμως αναλάβει κατά το μεγαλύτερο μέρος τους οι εκπαιδευτικοί του σχολείου. (McLean M., Υφαντή Α., 1990)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρηθεί μια σύγκριση των εκπαιδευτικών συστημάτων που παρουσιάστηκαν, δηλαδή του εκπαιδευτικού συστήματος της Αγγλίας, στις Φινλανδίας, της Γερμανίας και της Ελλάδας. Τα συγκρίσιμα στοιχεία που επιλέχθηκαν ήταν αυτά της δομής, των βαθμίδων και του αναλυτικού προγράμματος. Η βασική παραδοχή, πριν προχωρήσουμε στη σύγκριση των υπό εξέταση συστημάτων, είναι ότι η διάρθρωση ενός εκπαιδευτικού συστήματος, όπως, βέβαια και άλλα εσωτερικά και εξωτερικά χαρακτηριστικά του αποτελούν την έκφραση συγκεκριμένων ιδεολογικοπολιτικών επιλογών και κοινωνικής φιλοσοφίας. Είναι το αποτέλεσμα της επιρροής που ασκούν σε κάθε χώρα οι πολιτικοί, κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες. Άρα και η δομή ενός εκπαιδευτικού συστήματος δεν αποτελεί μια ουδέτερη επιλογή, αλλά είναι προϊόν μιας συγκεκριμένης εκπαιδευτικής πολιτικής που εκφράζει συγκεκριμένες κοινωνικές ανάγκες και ομάδες (Μπουζάκης, 1993).

Κατ' αρχάς, η ηλικία εισαγωγής των παιδιών στο σχολείο είναι διαφορετική από χώρα σε χώρα. Θα μπορούσε, όμως να μιλήσει κανείς για μια γενική τάση να σταθεροποιηθεί στα 6 χρόνια. Στη χώρα μας, η ηλικία εισαγωγής είναι τα 6 χρόνια, κάτι που ισχύει και για την Γερμανία, ενώ στην Φινλανδία η ηλικία αυτή αυξάνεται κατά ένα χρόνο, δηλαδή τα 7 έτη. Η Αγγλία είναι η χώρα, στην οποία η ηλικία εισαγωγής είναι τα 5 χρόνια και είναι η μικρότερη ηλικία εισαγωγής στο σχολείο. Η πρακτική και οι θεσμικές προϋποθέσεις για την εισαγωγή ενός παιδιού στο σχολείο, έγκειται στο χαρακτήρα του νηπιαγωγείου (αυτοτελής βαθμίδα ή βαθμίδα προετοιμασίας ή και προετοιμασίας για το δημοτικό σχολείο), στον τρόπο θεσμοθετημένης ή μη σύνδεσης νηπιαγωγείου-δημοτικού, στη δυνατότητα πρόωρης ή καθυστερημένης εισαγωγής στο σχολείο, διακοπής φοίτησης, και τέλος στη δυνατότητα απόρριψης ή ακώλυτης προαγωγής των παιδιών στα πλαίσια της γενικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Στις χώρες που εξετάζουμε, εκτός της Ελλάδας, προβλέπεται η δυνατότητα πρόωρης σχολικής φοίτησης, εφόσον διαπιστωθεί, (συνήθως με τεστ) η ύπαρξη «σχολικής ετοιμότητας». Στην περίπτωση της Γερμανίας, ωστόσο, προβλέπεται και η δυνατότητα διακοπής στην σχολική φοίτηση ή η καθυστερημένη ένταξη στο σχολείο. Η διάρκεια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι τα 6 χρόνια για την Ελλάδα, την Αγγλία και την Φινλανδία, αν και στην τελευταία η βασική εκπαίδευση είναι εννιάχρονη από τα 7 έως τα 16 χρόνια και τα τέσσερα χρόνια για την Γερμανία. Η Γερμανία έχει τα λιγότερα έτη φοίτησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, κι αυτό γιατί τα παιδιά από την ηλικία των 10 ετών δίνουν εξετάσεις για την

εισαγωγή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση έχει μεγαλύτερη διάρκεια στις τρεις από τις τέσσερις χώρες που εξετάζουμε, δίνοντας την δυνατότητα στους μαθητές για μια πιο ολοκληρωμένη φοίτηση, χωρίς την απότομη διακοπή που υπάρχει την Γερμανία.

Η δομή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα τέσσερα εκπαιδευτικά συστήματα δεν είναι ενιαία. Διαφοροποιείται ανάλογα με το αν έχουμε να κάνουμε με την παραδοσιακή κάθετη διάρθρωση ενός εκπαιδευτικού συστήματος ή με την οριζόντια. Στην πρώτη περίπτωση (κάθετη διάρθρωση) πρόκειται για το παραδοσιακό σύστημα διάρθρωσης ενός εκπαιδευτικού συστήματος, όπου μετά από μια κοινή πρωτοβάθμια εκπαίδευση ακολουθεί μια διαφορετική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ακόμη και στον υποχρεωτικό πρώτο κύκλο της). Η διαφορετικότητα εδώ έγκειται στα περιεχόμενα μάθησης (αναλυτικά προγράμματα), στο επιστημονικό επίπεδο των εκπαιδευτικών, στις προϋποθέσεις φοίτησης, στην υλικοτεχνική υποδομή και στις διαφορετικές εκπαιδευτικές διεξόδους που δίνουν τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσα από διαφορετικούς σχολικούς τίτλους και σχολικούς τύπους. Στους τελευταίους τα παιδιά συνεχίζουν μετά την κοινή υποχρεωτική εκπαίδευση και αποκτούν διαφορετικά προσόντα (Μπουζάκης, 1993).

Κλασικό παράδειγμα, από τις χώρες που εξετάζουμε, παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος κάθετης διάρθρωσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με τρεις αυτοτελείς και μεταξύ τους ανεξάρτητους τύπους σχολείων αποτελεί η Γερμανία. Βασικά χαρακτηριστικά αυτής της διάρθρωσης είναι η πρώιμη επιλογή των μαθητών. Μια τέτοια πρώιμη επιλογή, στην ηλικία των 11 ετών όπως προαναφέραμε, επηρεάζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό, απ' ό,τι θα γινόταν αργότερα βαθμό από εξωσχολικούς παράγοντες (οικογένεια, περιβάλλον, κλπ). Με την πρώιμη επιλογή προκαθορίζεται η μελλοντική επαγγελματική και κοινωνική σταδιοδρομία των μαθητών, αφού η σχολική πορεία μέσα από τρεις ανισότιμους τύπους σχολείων με διαφορετικές εκπαιδευτικές, επαγγελματικές και κοινωνικές διεξόδους είναι πολύ δύσκολα ανατρέψιμη. Έτσι, με την κάθετη διάρθρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ένα εκπαιδευτικό σύστημα αντανakλά, αντικατοπτρίζει και αναπαράγει το κοινωνικό status quo.

Σε αντίθεση με την κάθετη διάρθρωση ενός εκπαιδευτικού συστήματος βρίσκεται η οριζόντια διάρθρωση που αποτελεί υπέρβαση της πρώτης και έχει τη μορφή του ενιαίου σχολείου. Αυτό τον τύπο διάρθρωσης ακολουθεί, η Φινλανδία με την εννιάχρονη βασική εκπαίδευση, όπου οι μαθητές μετά τα έξι πρώτα χρόνια «πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης» συνεχίζουν την βασική εκπαίδευση τους έως τα 16 τους. Την βασική εκπαίδευση ακολουθεί η γενική δευτεροβάθμια ανώτερη εκπαίδευση με μαθητές ηλικίας 16-19 ετών, η οποία τελειώνει με την εξέταση εγγραφής στο Πανεπιστήμιο, που επιτρέπει την πρόσβαση σε όλες τις σπουδές τριτο-

βάθμιας εκπαίδευσης. Η Ελλάδα, αποτελεί κι εδώ μια ιδιαιτερότητα γιατί, ενώ η 9χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση έχει ως διάρθρωση και λειτουργία τα χαρακτηριστικά της οριζόντιας διάρθρωσης, ταυτόχρονα όμως δεν έχει τα βασικά χαρακτηριστικά του ενιαίου σχολείου, αφού διατηρείται η αυτοτέλεια, η αυτονομία και η ανεξαρτησία των δύο βαθμίδων με έντονη την παιδαγωγική ασυνέχεια σε σχέση με το δημοτικό σχολείο, παρά τη θεσμική πρόβλεψη (Ν. 1566/85) για τη διασφάλιση της συνέχειας των αναλυτικών προγραμμάτων δημοτικού-γυμνασίου (Μπουζάκης, 1993).

Στο δεύτερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κυριαρχεί ακόμη παρά τις προσπάθειες ενιαιοποίησης, η κάθετη διάρθρωση με τους διαφορετικούς τύπους σχολείων (περιεχόμενα, διέξοδοι, προϋποθέσεις φοίτησης κλπ). Συνήθως, μετά τον υποχρεωτικό 9χρονο ή 10χρονο κύκλο γενικής εκπαίδευσης διαμορφώνονται δύο εκπαιδευτικές διέξοδοι: η μία αποτελεί προέκταση της γενικής υποχρεωτικής και οδηγεί στα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα με την παροχή δυνατότητας για απόκτηση «ακαδημαϊκού απολυτηρίου», η άλλη είναι με τεχνικό-επαγγελματικό προσανατολισμό και οδηγεί είτε σε τριτοβάθμια τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (σε ΑΕΙ μόνο με δυσκολία και υπό προϋποθέσεις) είτε με απόκτηση διαφόρων επιπέδων ειδίκευσης στην παραγωγική διαδικασία.

Το σύστημα του δεύτερου επιπέδου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης υπάρχει σε όλες τις χώρες, μόνο που στην Φινλανδία οι μαθητές της επαγγελματικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν και αυτοί το δικαίωμα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η Φινλανδία, λοιπόν, προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες εισόδου των μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και δεν αποκλείει κανέναν. Αρχικά, με το σύστημα ενιαίας εκπαίδευσης παρέχει μια πολύπλευρη, βασική μόρφωση σε όλα τα παιδιά ηλικίας 7-16 χρόνων και μετά την ολοκλήρωση της μόρφωσης αυτής οι μαθητές 16-19 ετών προερχόμενοι είτε από την γενική είτε από την επαγγελματική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορούν να σπουδάσουν. Αυτό το σύστημα έρχεται σε αντίθεση με τις άλλες τρεις χώρες και ειδικότερα με την Γερμανία, στην οποία οι μαθητές ήδη από τα 11 χρόνια τους αποφασίζεται αν θα εισαχθούν στις σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Συγκεκριμένα, για τα υπόλοιπα συστήματα οι διαφορετικοί σχολικοί τύποι με τη σαφή διάκριση ανάμεσα στο γενικό και το τεχνικό-επαγγελματικό προσανατολισμό δίνουν και διαφορετικές εκπαιδευτικές διεξόδους, αφού δεν είναι δυνατή σε όλους τους τύπους σχολείων η απόκτηση του «ακαδημαϊκού απολυτηρίου». Στην τελευταία περίπτωση, η ροή των μαθητών προς τον τελευταίο κύκλο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διαμορφώνεται έγκαιρα αμέσως μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση, έτσι ώστε να είναι δύσκολα αναστρέψιμη. Έχουμε, λοιπόν, μια σαφή διάκριση με βάση την οποία κάποιοι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν το

δικαίωμα εισόδου στο Πανεπιστήμιο και κάποιοι άλλοι όχι, με την κατάσταση αυτή να διαμορφώνεται από αρκετά νωρίς.

Αναφορικά με το δεύτερο συγκρίσιμο στοιχείο, το αναλυτικό πρόγραμμα, η σύνταξη του για κάποιες χώρες είναι αυστηρά κρατική υπόθεση, ενώ για κάποιες άλλες είναι μια συμμετοχική διαδικασία, όπου λαμβάνουν μέρος όλοι οι εκπαιδευτικοί φορείς. Η Αγγλία είναι το σημαντικότερο παράδειγμα χώρας, της οποίας η αποκεντρωτική εκπαιδευτική παράδοση των 70 ετών καταργήθηκε με τον νόμο του 1988. Έτσι, με αυτόν τον νόμο το Αναλυτικό πρόγραμμα έγινε μια «κλειστή κρατική υπόθεση», συγκεντρωτικού χαρακτήρα κάτι που επηρέασε το αγγλικό εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς μέχρι τότε οι Άγγλοι δάσκαλοι διέθεταν αρκετή αυτονομία στον καθορισμό των μαθημάτων και της ύλης και ο μαθητές επαρκή γνωστικά κίνητρα. Για το σχεδιασμό του Α.Π., αναλαμβάνουν σημαντικούς ρόλους το Συμβούλιο Κρατικού Αναλυτικού Προγράμματος και το Συμβούλιο Εξετάσεων και Αξιολόγησης. Επίσης, με το νόμο του 1988 ιδρύθηκαν και προστέθηκαν στα ήδη υπάρχοντα συμβούλια ακόμα δύο: η Επιτροπή Ανάπτυξης Σχολικού Α.Π. και το Συμβούλιο Εξετάσεων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Βέβαια, τη φετινή χρονιά (2011) η κυβέρνηση έχει αναγγείλει την αναδιάρθρωση του Α.Π., σύμφωνα με την οποία προβλέπεται η απελευθέρωση των δασκάλων και η δυνατότητα να σχεδιάζουν τα μαθήματα τους με τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών. Η αναδιάρθρωση αυτή θα γίνει σταδιακά, και δοθεί χρόνος για προκαταρκτική δοκιμή του Α.Π. στα σχολεία έτσι ώστε να δοκιμαστεί, προτού οριστικοποιηθεί. Επίσης, στη σύνταξη του νέου Α.Π. θα δημιουργηθεί μια εποικοδομητική βάση συζήτησης και θα ενισχυθεί ο διάλογος με εκπαιδευτικές κοινότητες, εμπειρογνώμονες και όλους όσους συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παρατηρούμε, λοιπόν, πως παρά τον κρατισμό του Α.Π., υπάρχει η ευκαιρία να συζητηθούν οι αλλαγές με εκπαιδευτικούς φορείς, γονείς και δασκάλους και να δοκιμαστούν πριν εισαχθούν τελειωτικά στα σχολεία.

Στην Γερμανία, ισχύει ακόμη η αποκέντρωση της εκπαίδευσης καθώς τα Αναλυτικά Προγράμματα για το δημοτικό σχολείο, καθώς και για τους άλλους τύπους σχολείων, βρίσκονται υπό την ευθύνη του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτιστικών Θεμάτων των ομόσπονδων κρατών, δηλαδή, το Α.Π. κάθε κρατιδίου στηρίζεται στο τοπικό σύνταγμα του. Τα Α.Π. είναι διατυπωμένα με μια γενική μορφή ώστε να προσφέρουν στους δασκάλους αρκετή ευελιξία και ελευθερία στην διδακτική τους πράξη. Επίσης, στη δημιουργία ή την αναθεώρηση του Αναλυτικού Προγράμματος συμμετέχει μια επιτροπή από εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, συμπεριλαμβανομένων των διευθυντών σχολείων, σχολικούς επιθεωρητές, εκπροσώπους των ερευνητικών ιδρυμάτων του σχετικού κρατιδίου και σε μικρότερο βαθμό

εμπειρογνώμονες των σχετικών κλάδων από τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αξιοσημείωτο είναι πως ενώσεις γονέων και κηδεμόνων καθώς και αντιπροσωπευτικά σώματα μαθητών έχουν το δικαίωμα να συμβουλέψουν την αρμόδια επιτροπή και να καταθέσουν τις προτάσεις τους. Υπάρχει και σε αυτό το εκπαιδευτικό σύστημα, λοιπόν, η δυνατότητα να συμμετέχουν ο φορείς της εκπαίδευσης, αυτοί που βιώνουν την εκπαιδευτική πραγματικότητα καθημερινά και γνωρίζουν από πρώτο χέρι τι πρέπει αλλάξει.

Περίπου το ίδιο αποκεντρωτικό σύστημα ισχύει και για την Φινλανδία, στην οποία το Αναλυτικό Πρόγραμμα συντάσσεται από τους τοπικούς φορείς παροχής εκπαίδευσης και από τα σχολεία με βάση το βασικό αναλυτικό πρόγραμμα, που καταρτίζεται από το Φινλανδικό Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης. Οι δήμοι και τα σχολεία, επίσης, έχουν σημαντικές αρμοδιότητες κατά τη λήψη αποφάσεων για το Α.Π., για να εξασφαλιστεί ότι η διδασκαλία καλύπτει τοπικές ανάγκες. Επίσης, στη διαμόρφωση του Α.Π. εμπλέκονται οι δάσκαλοι, οι γονείς και κηδεμόνες αλλά και οι μαθητές. Οι κατευθυντήριες γραμμές περιλαμβάνουν κατ' ουσία, τους γενικούς στόχους και σκοπούς του ενιαίου σχολείου και το κεντρικό περιεχόμενο των μαθημάτων. Για την διατύπωση του Α.Π. της βασικής εκπαίδευσης, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο Α.Π. της προσχολικής εκπαίδευσης, στην διατήρηση της συνοχής της βασικής εκπαίδευσης και στις αποφάσεις που παίρνονται από τις τοπικές αρχές με σεβασμό στα παιδιά και την σχολική μόρφωση.

Η κατάσταση στην Ελλάδα, βέβαια, είναι πολύ διαφορετική σε σχέση με τις χώρες που προαναφέραμε. Στη χώρα μας τα αναλυτικά προγράμματα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καταρτίζονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ) που εισηγείται προς το Υπουργείο Παιδείας, το οποίο και τα εγκρίνει και εφαρμόζονται σε όλα τα σχολεία της επικράτειας. Ο κρατισμός, στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι εμφανέστατος. Στη διαδικασία σύνταξης του Α.Π. συμμετέχει μόνο το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και το Υπουργείο Παιδείας, χωρίς καμιά άλλη ανάμειξη εκπαιδευτικών, δασκάλων, γονέων και μαθητών.

Η σύνταξη του Α.Π. είναι μια κλειστή διαδικασία στην οποία συμμετέχουν άνθρωποι οι οποίοι πολλές φορές δεν έχουν καμία επαφή με τις σχολικές αίθουσες και την εκπαιδευτική πραγματικότητα. Ο δάσκαλος δεν έχει πολλές ευκαιρίες ευελιξίας και ελευθερίας ως προς τον προγραμματισμό και τη διδασκαλία του, σε αντίθεση με την Γερμανία και την Φινλανδία, στις οποίες το Α.Π. είναι κάποιος γενικοί κανόνες και οδηγίες, τους οποίους ο εκπαιδευτικός ακολουθεί αλλά σε καμία περίπτωση δεν τον περιορίζουν. Βέβαια, το κυριότερο πρόβλημα του Α.Π. στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι, όπως προαναφέρθηκε, πως δεν λαμβάνει υπόψη του ανθρώπους που βιώνουν καθημερινά την εκπαίδευση, αλλά παραμένει πιστό στις αλλαγές που προωθούν ορισμένοι Πανεπιστημιακοί που απέχουν από την σχολική τάξη.

Συγκρίνοντας, λοιπόν, τις τέσσερις αυτές χώρες διαπιστώνουμε πως το μονοπώλιο της σύνταξης του Α.Π. από το κράτος είναι ελληνικό φαινόμενο. Σε όλες τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες συμμετέχουν άνθρωποι που έχουν καθημερινή επαφή με τα σχολεία και γνωρίζουν τα προβλήματά του από πρώτο χέρι. Το Υπουργείο Παιδείας θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη του αυτόν τον τρόπο σύνταξης και αναθεώρησης αναλυτικού προγράμματος, γιατί είναι σίγουρο πως μόνο καλά αποτελέσματα θα επιφέρει στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η κρίση στην ελληνική εκπαίδευση αποτελεί ένα χρόνιο φαινόμενο, ιδιαίτερα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Στις συχνές διακηρύξεις κρίσης, έχουν προταθεί μέτρα/ μεταρρυθμίσεις προκειμένου να «θεραπευτεί η διαγνωσμένη εκπαιδευτική ασθένεια». Τέτοιες προσπάθειες, οι οποίες ήταν και αρκετές, έχουν ένα συγκεκριμένο και ατελέσφορο ιστορικό επιτυχίας. Έτσι, η πορεία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα είχε παρομοιαστεί με την κατάρα του Σίσυφου, μια αδιάκοπη, κοπιώδης και ανολοκλήρωτη προσπάθεια. Όπως, η Ελληνική πολιτική, με την οποία είναι στενά συνδεδεμένη η μεταπολεμική ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης, σηματοδοτείται από ασυνέπεια, ανεκπλήρωτες υποσχέσεις και προσδοκίες, συνέχειες και ασυνέχειες, αυστηρά εδραιωμένα πολιτισμικά πρότυπα, μεταρρύθμιση και μη μεταρρύθμιση. Το Ελληνικό σύστημα διακρίνεται από ένα μοναδικό τρόπο επανόδου στο παρελθόν, παρά τις επίμονες προσπάθειες για αλλαγή.

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα, μπορεί εννοιολογικά και ιδεολογικά να θεωρηθεί σαν μια παραλλαγή αυτού που ο Andre Gorz έχει κάπου αποκαλέσει «ρεφορμιστική μεταρρύθμιση», σε αντίθεση με τη «ριζοσπαστική» ή τη «δομική» μεταρρύθμιση και η μεταρρυθμιστική κίνηση σαν «εκπαιδευτικός ρεφορμισμός». Οι βασικοί εννοιολογικοί άξονες ήταν: εκπαιδευτικός «εκσυγχρονισμός» και εκπαιδευτικός «εκδημοκρατισμός», με κύρια έμφαση στις εκπαιδευτικές ή σχολειοκεντρικές αναπροσαρμογές που αφορούν, μεταξύ των άλλων, τις δομές, τα αναλυτικά προγράμματα, και την παιδαγωγική, για να γίνει το σύστημα εσωτερικά και εξωτερικά πιο αποτελεσματικό και κοινωνικά πιο δίκαιο.

Επικρατούσε η άποψη ότι το σχολικό σύστημα ήταν αναχρονιστικό και αναποτελεσματικό (χαμηλές επιδόσεις των μαθητών, χαμηλό επίπεδο εκπαιδευτικών, αναχρονιστικά και άσχετα αναλυτικά προγράμματα που παρουσιάζουν μια υπέρμετρη έμφαση στην ανθρωπιστική, ακαδημαϊκή παιδεία υποτιμώντας παράλληλα την τεχνική/επαγγελματική εκπαίδευση, στην αυταρχική παιδαγωγική, σε μια ασύγχρονη δυσαρμονική, μη λειτουργική, διπλή εκπαιδευτική/επαγγελματική πυραμίδα, κλπ). Γι' αυτό η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση θα πρέπει να επιδιώκει τη διόρθωση τέτοιων δυσαρμονιών (να αναβαθμίσει την ποιότητα διδασκαλίας, να εκσυγχρονίσει τα αναλυτικά προγράμματα, να ενισχύσει την τεχνική/επαγγελματική εκπαίδευση και την επιστημονική γνώμη, να αλλάξει τους μηχανισμούς επιλογής, πχ. εξετάσεις, να αναδιοργανώσει τη δομή του συστήματος κλπ). Με μια τέτοια προοπτική, η μεταρρύθμιση

ήταν διορθωτική ή ρεφορμιστική, δηλαδή εξωτερική και μορφολογική, όχι δομική. Σ' αυτές τις ρεφορμιστικές θέσεις ήταν ολοφάνερες μεταξύ των άλλων (Καζαμίας, 1993):

- 1) Οι οικονομικές απόψεις και αντιλήψεις για την αναπτυξιακή αξία της εκπαίδευσης, ιδιαίτερα της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης στο ανθρώπινο κεφάλαιο.
- 2) Οι φιλελεύθερες δημοκρατικές ιδέες για την ισότητα των ευκαιριών στην εκπαίδευση και για ένα παρεμβατικό κράτος πρόνοιας, καθώς επίσης και η άποψη ότι η επέκταση των εκπαιδευτικών παροχών μπορεί να εξασφαλίσει την πρόοδο, την κοινωνική κινητικότητα και την ανεμισσόμενη οικονομική ευμάρεια και ανάπτυξη. Τα συγκεκριμένα μεταρρυθμιστικά μέτρα που έλαβαν οι διάφορες κυβερνήσεις περιελάμβαναν τα παρακάτω:

α) Αναδιοργάνωση της δομής του σχολικού συστήματος και συγκεκριμένα:

- ❖ Επέκταση της δωρεάν υποχρεωτικής εκπαίδευσης από τα 6 στα 9 χρόνια, ώστε να περιλαμβάνει το 6/ετές πρωτοβάθμιο σχολείο και το 3/ετές γενικό γυμνάσιο (1964, 1976, 1985)
- ❖ Αναδιάρθρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το 6/ετές γενικό και προαιρετικό γυμνάσιο αντικαθίσταται από το 3/ετές γενικό και υποχρεωτικό γυμνάσιο και από το 3/ετές επιλεκτικό γενικό και τεχνικό/επαγγελματικό λύκειο, ή από τις μονοετείς και διετείς τεχνικές/επαγγελματικές σχολές (1964, 1976, 1985)
- ❖ Το Λύκειο (ανώτερος κύκλος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) χωρίζεται σε δύο τύπους: το γενικό λύκειο και το τεχνικό/επαγγελματικό λύκειο.
- ❖ Αλλαγές στο σύστημα των εξετάσεων: καταργούνται οι κρατικές εξετάσεις από το γυμνάσιο στο λύκειο και οι Πανελλήνιες εξετάσεις για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (1976) αντικαθίστανται από τις Πανελλαδικές εξετάσεις (ΠΑΣΟΚ).
- ❖ Ίδρυση των μεταλυκειακών κέντρων (ΠΑΣΟΚ) και, σε πειραματική βάση, των ενιαίων πολυκλαδικών λυκείων (ΠΑΣΟΚ).
- ❖ Ενιαία μεταρρύθμιση στη διοίκηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΠΑΣΟΚ, 1982).

β) Καθιέρωση της δημοτικής, της καθομιλουμένης γλώσσας Νεοελληνικής γλώσσας, ως γλώσσας διδασκαλίας σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (1964, 1976 και μετά επί κυβερνήσεως ΠΑΣΟΚ).

γ) Διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών κειμένων από μετάφραση (1964, 1976 και επί ΠΑΣΟΚ).

δ) Αλλαγές στην εκπαίδευση των νηπιαγωγών και των δασκάλων. Κατάργηση των διετών Παιδαγωγικών Ακαδημιών και ένταξη της εκπαίδευσης των δασκάλων στα Πανεπιστήμια, πράγμα που σήμαινε την επέκταση της διάρκειας των σπουδών από δύο σε τέσσερα χρόνια (1982).

ε) Αντικατάσταση των σχολικών επιθεωρητών από τους σχολικούς συμβούλους (1985) και των Κέντρων Ανώτερης Τεχνικής Εκπαίδευσης από τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ).

Αυτές οι μεταρρυθμίσεις, που εισήχθησαν με μεγάλη αισιοδοξία, δεν ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες. Γενικά, η ιστορική ετυμηγορία καταμαρτυρεί ότι αυτές δεν επέφεραν τις προσδοκώμενες αλλαγές. Εκτός, από μερικές τροποποιήσεις, βασικά προβλήματα, αδυναμίες ή ανεπάρκειες του συστήματος παρέμειναν. Η εκπαιδευτική κρίση συνεχίζεται και συγκεκριμένα (Καζαμίας 1993):

- 1) Παρά την επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε εννιά χρόνια, ένας μεγάλος αριθμός μαθητών, ιδιαίτερα από μη-αστικές περιοχές δεν απολαμβάνουν αυτό το δικαίωμα. Επιπλέον, ο τριετής υποχρεωτικός κύκλος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (δηλαδή το τριετές γυμνάσιο) είναι βασικά ίδιος με τον με τον προηγούμενο κατώτερο κύκλο του εξαετούς γυμνασίου.
- 2) Παρά το γεγονός ότι ένας μεγάλος αριθμός μαθητών στην Ελλάδα προωθείται προς την τριτοβάθμιας εκπαίδευση (ΑΕΙ, ΤΕΙ κλπ) οι μηχανισμοί επιλογής (εξετάσεις) εξακολουθούν να διαφοροποιούν το μαθητικό πληθυσμό που προέρχεται από αγροτικές περιοχές ή κατώτερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα.
- 3) Τα ιδιωτικά σχολεία και τα φροντιστήρια ακμάζουν, παρά τις σοσιαλιστικές δηλώσεις για το αντίθετο
- 4) Στην Ελλάδα, παραδόξως μπορεί να πει κανείς, γίνεται περισσότερος λόγος για τη ελλιπή παιδαγωγική κατάρτιση παρά για την ελλιπή επιστημονική γνώση των εκπαιδευτικών.
- 5) Οι μαθητές συνεχίζουν να προτιμούν τα γενικά σχολεία αφήνοντας τους άλλους τύπους σχολείων ατροφικούς.
- 6) Το διπλό ανοικτό δίκτυο (γενικό-τεχνικό) διατηρεί τον διαφορετικό του ρόλο στις αντίστοιχες κοινωνικές ομάδες και παραμένει ασύμβατος με την αγορά εργασίας.

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, προσπαθώντας να πάει ένα βήμα παραπέρα την εκπαίδευση στην Ελλάδα έχει ανακοινώσει από το περασμένο έτος (2010), τρέχουσες μεταρρυθμίσεις και πρωτοβουλίες σχετιζόμενες με το "Στρατηγικό Πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στην εκπαίδευση και την κατάρτιση 2020". Ο πρώτος σκοπός της είναι να αναπτύξει στρατηγικές για τη δια βίου μάθηση και κινητικότητα. Έτσι, ως μέρος μίας προσπάθειας να βρεθούν στο

επίκεντρο οι ανάγκες του κάθε πολίτη και να αμβλυνθούν οι κοινωνικές ανισότητες μέσω της άρσης των εκπαιδευτικών αδιεξόδων, ψηφίστηκε το Σεπτέμβριο του 2010 ο νέος νόμος για τη δια βίου μάθηση (νόμος 3879/2010). Στόχος είναι η ανάπτυξη της δια βίου μάθησης μέσω εναλλακτικών εκπαιδευτικών διαδρομών καθώς και η αλληλεπίδραση των φορέων της με αυτούς της διασφάλισης της ποιότητας ώστε να συνδεθεί τελικά με την απασχόληση και η παροχή της να πραγματοποιείται και εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος. Το νέο νομοθετικό πλαίσιο έχει σαφείς αρχές και θέτει ρεαλιστικούς ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους καθώς και συγκεκριμένες πολιτικές προτάσεις για την υλοποίηση των στόχων αυτών. Ανταποκρίνεται δε στη σύγχρονη ανάγκη αλλαγής του μαθησιακού μοντέλου αλλά και στην κοινωνική ανάγκη της εστίασης του ενδιαφέροντος της πολιτείας στο όφελος του εκπαιδευομένου.

Το Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων το 2010, στο πλαίσιο της νέας πολιτικής για τη διά βίου μάθηση, πρότεινε τη δημιουργία ενός Εθνικού Πλαισίου Προσόντων σε αντιστοιχία με το ευρωπαϊκό. Η πρωτοβουλία αναπτύχθηκε διότι μέχρι σήμερα στην Ελλάδα δεν υπήρχε ένα ενιαίο σύστημα αναγνώρισης και πιστοποίησης προσόντων που να συμπεριλαμβάνει όλες τις μορφές εκπαίδευσης, κατάρτισης και επαγγελματικής εμπειρίας. Στόχος της συγκρότησης ενός ενιαίου Εθνικού Πλαισίου Προσόντων είναι όλες οι μορφές τυπικής, μη τυπικής και άτυπης μάθησης όλων των βαθμίδων να συσχετίζονται μεταξύ τους και τα αποτελέσματά τους να αναγνωρίζονται και να πιστοποιούνται στη βάση μιας συμφωνίας, που θα διασφαλίζει την ποιότητα και την αμοιβαία εμπιστοσύνη κράτους και κοινωνικών εταίρων (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Κατά αυτόν τον τρόπο το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων θα ενισχύει τη διαφάνεια στα επαγγελματικά προσόντα, θα διευκολύνει την πρόσβαση και την πρόοδο σε διαδικασίες διά βίου μάθησης και θα υποστηρίζει καλύτερα τη σχέση εκπαίδευσης και κατάρτισης με την εργασία. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων συμπεριλαμβάνει εξ αρχής όλους τους φορείς που συμμετέχουν κατά οποιονδήποτε τρόπο στην εκπαίδευση και την κατάρτιση στην Ελλάδα: φορείς πιστοποίησης, φορείς αναγνώρισης ακαδημαϊκών τίτλων και επαγγελματικών δικαιωμάτων, φορείς διασφάλισης ποιότητας, κοινωνικούς εταίρους και φυσικά τους ίδιους τους πολίτες. Η δημιουργία του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων ολοκληρώθηκε το 2010. Η δημόσια διαβούλευση για το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων διήρκησε από τις αρχές Μαρτίου έως τις αρχές του Σεπτεμβρίου του 2010 και ακολούθησε ο νόμος 3879/2010 που το καθιέρωσε.

Δεύτερο μέλημα του ΥΠΕΠΘ είναι η βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης σε μια σειρά δεξιοτήτων και ικανοτήτων που θα πρέπει να αποκτήσουν εκπαιδευτικοί και εκπαιδευόμενοι. Αυτή η βελτίωση ξεκινάει με την εκμάθηση ξένων γλωσσών, όπου η αναβάθμιση της παρεχόμενης ξενόγλωσσης παιδείας και κατάρτισης στη δημόσια εκπαίδευση γίνεται σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αθηνών με σκοπό να διαμορφωθεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο και να εκπονηθούν σχετικές επιμέρους μελέτες. Εκπονείται νέο ενιαίο πρόγραμμα σπουδών για όλες τις σύγχρονες γλώσσες του σχολικού προγράμματος.

Αυτό ακολουθεί τις αρχές του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες του Συμβουλίου της Ευρώπης, το οποίο ορίζει μια εξάβαθμη κλίμακα επιπέδων γλωσσομάθειας, που έχει υιοθετηθεί και από το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας (ΚΠΓ). Συνεπώς, το πρόγραμμα αυτό προσδιορίζει ό,τι απαιτείται από κάθε Έλληνα χρήστη μιας ξένης γλώσσας σε κάθε επίπεδο – από το Α1 (αρχική γνώση) έως το Γ2 (άριστη γνώση). Από το Σεπτέμβριο του 2010 εφαρμόζεται πιλοτικό πρόγραμμα εκμάθησης της αγγλικής γλώσσας σύμφωνα με τα παραπάνω σε 60 Δημοτικά σχολεία και 30 Γυμνάσια σε διαφορετικούς νομούς της χώρας. Η πρόταση είναι η αποφοίτηση από το Δημοτικό να συνδέεται με πιστοποίηση Α2 (βασική γνώση) ή Β1 (μέτρια γνώση) και η αποφοίτηση από το Γυμνάσιο με πιστοποίηση Β2 (καλή γνώση) (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Όσον αφορά την επαγγελματική εξέλιξη των εκπαιδευτικών από το Σεπτέμβριο του 2010 και με στόχο την ολοκλήρωση του προγράμματος σε μια τριετία, ξεκίνησε η επιμόρφωση του συνόλου των εκπαιδευτικών, που προσπαθεί να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχει η διαρκής εξέλιξη των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.). Η επιμόρφωση εστιάζεται στους τομείς: α) επιστημονικό αντικείμενο, β) παιδαγωγικές μέθοδοι, γ) νέες τεχνολογίες και δ) στελέχη καθοδήγησης και διοίκησης της εκπαίδευσης. Τα σχετικά προγράμματα επιμόρφωσης περιλαμβάνουν τα εξής μέρη: α) βασικό σεμινάριο, β) εκπαίδευση από απόσταση και γ) σεμινάριο ανατροφοδότησης. Η διάρκεια των επιμορφωτικών προγραμμάτων υπολογίζεται σε 200 ώρες εκ των οποίων 50 ώρες δια ζώσης και 150 ώρες εξ αποστάσεως. Η επιμόρφωση είναι εξειδικευμένη και συνδέεται άρρηκτα με τις αλλαγές στα προγράμματα σπουδών, τα οποία οι εκπαιδευτικοί καλούνται να τα εφαρμόσουν αλλά και να τα συνδιαμορφώσουν. Αντίστοιχα, θα υπάρχει επιμόρφωση στις διδακτικές πρακτικές που συνοδεύουν τα προγράμματα. Ως στόχος τέθηκε η επιμόρφωση να ξεκινήσει τουλάχιστον έξι μήνες πριν την πιλοτική εφαρμογή των νέων προγραμμάτων σπουδών και με το ρυθμό που αυτά αρχίζουν να υλοποιούνται.

Στο πλαίσιο της αναβάθμισης του προσωπικού που ασχολείται με την εκπαίδευση εντάσσεται η αλλαγή του τρόπου επιλογής των στελεχών της διοίκησης της εκπαίδευσης. Με το Ν. 3848/2010 επιχειρείται η ισότιμη πρόσβαση των εκπαιδευτικών στη διαδικασία επιλογής καθώς και η διεύρυνση της βάσης των υποψηφίων. Για την επιλογή συνεκτιμώνται οι γνώσεις και οι ικανότητες που έχουν προκύψει από την εμπειρία. Καθίσταται, επίσης, υποχρεωτική η επιμόρφωση σε θέματα διοίκησης της εκπαίδευσης σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης. Παράλληλα υπηρετείται η διαμόρφωση ενός πλαισίου επαγγελματικής εξέλιξης των διοικητικών στελεχών. Προϋπόθεση επιλογής θα είναι η συμμετοχή σε προγράμματα αυτό-αξιολόγησης και, σε δεύτερη φάση, αξιολόγησης. Εκτός από τον προαναφερθέντα νόμο 3879/2010, μία δημόσια διαβούλευση έλαβε χώρα τον Ιούνιο του 2010 ως μέρος μιας εθνικής στρατηγικής για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Σχετικά με τη βελτίωση των ικανοτήτων των μαθητών το υπουργείο Παιδείας επιχειρεί, με την καινούργια προσέγγιση για τη λειτουργία των σχολείων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, να αποκτήσει ο Μαθητής μεγαλύτερη ικανότητα και άνεση στη χρήση, προφορική και γραπτή, της ελληνικής γλώσσας. Να έρχεται σε επαφή με το λογοτεχνικό πλούτο, το θέατρο, τη μουσική, την ιστορία και τον πολιτισμό γενικότερα. Να αποκτήσει γνωστική επάρκεια στον χειρισμό των μαθηματικών εννοιών, την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή και να αναπτύξει τη μαθηματική λογική και την αφαιρετική ικανότητα. Ταυτόχρονα να κατακτά αντίστοιχες γνώσεις και δεξιότητες στις φυσικές επιστήμες και την τεχνολογία. Ξεκινώντας από το τρέχον σχολικό έτος, αλλαγές στα προγράμματα σπουδών και τις μεθόδους διδασκαλίας καθώς και η σχετική με αυτά επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, αποσκοπούν στην πραγματοποίηση αυτών των στόχων.

Επίσης, δράσεις στην εκπαίδευση, που έχουν λάβει υπόψη τις ανάγκες για δεξιότητες στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα, έχουν πραγματοποιηθεί από το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών δια Βίου Μάθησης, τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού και τον Οργανισμό Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Οι συγκεκριμένοι οργανισμοί ανταποκρίθηκαν στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας χρησιμοποιώντας το ελληνικό σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης για την ανάπτυξη νέων ικανοτήτων (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Άλλες σημαντικές και τρέχουσες μεταρρυθμίσεις και πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο που έχουν να κάνουν με την σχολική εκπαίδευση είναι 1) το σχέδιο για τα ολοήμερα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και 2) το σχέδιο για το «νέο σχολείο». Αναφορικά με το πρώτο σκέλος, σταδιακά όλα τα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μετατρέπονται με

επιλογή σε ολοήμερα με ενιαίο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Οι μαθητές σε αυτά παρακολουθούν μαθήματα ξένης γλώσσας που οδηγούν σε πιστοποίηση, αθλούνται και εξοικειώνονται με τις τέχνες ή άλλες δημιουργικές δραστηριότητες. Στις πρώτες τάξεις η μελέτη (ομαδική ή ατομική) γίνεται εντός του ωραρίου του σχολείου. Για το σχολικό έτος 2010 - 2011 προωθήθηκε ένα σχέδιο άμεσων παρεμβάσεων οι λεπτομέρειες του οποίου αναφέρονται σε:

- μείωση της ύλης,
- διεύρυνση του υποχρεωτικού ωραρίου,
- εστίαση στην ελληνική γλώσσα και τα μαθηματικά,
- στόχευση στην ξένη γλώσσα,
- προτεραιότητα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και
- αύξηση των ωρών που αφορούν τον πολιτισμό και ειδικά τη λογοτεχνία.

Σχετικά με το επονομαζόμενο «νέο σχολείο» το υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων στην προσπάθειά του να αντιμετωπίσει προβλήματα στη λειτουργία των σχολείων και την εκπαίδευση των μαθητών προτάσσει λύσεις βάσει της αρχής «πρώτα ο μαθητής», χωρίς, όμως, να αγνοεί τους άλλους συντελεστές του εκπαιδευτικού έργου. Έχοντας ενσωματώσει τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Βελτίωση των Ικανοτήτων για τον 21ο αιώνα (Ιούλιος 2008) και λάβει υπόψη τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Νοέμβριος 2009), αλλά και τις μελέτες αξιολόγησης, που έγιναν σε ένα βαθμό από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, στοχεύει στη δημιουργία του «νέου σχολείου», ώστε οι νέες γενιές να μπορούν:

- να πατούν στέρεα πάνω σε αξίες και αρχές,
- να συνεχίζουν να αποκτούν γνώσεις σε όλη τη διάρκεια του βίου,
- να συμμετέχουν με επιτυχία στην οικονομική ζωή και να έχουν ευκαιρίες κοινωνικής ανόδου,
- να ασκούν το ρόλο του υπεύθυνου πολίτη και
- να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική και πολιτιστική ζωής

Στο «νέο σχολείο» θα υπηρετούνται οι ακόλουθοι κοινοί σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση εκπαιδευτικοί στρατηγικοί στόχοι: α) η προώθηση της δια βίου μάθησης, β) η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, γ) η προαγωγή της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά και δ) η ενίσχυση της καινοτομίας, της δημιουργικότητας και του επιχειρηματικού πνεύματος. Οι προτεραιότητες που έχουν ήδη περιγραφεί σχετικά με:

- τη δια βίου μάθηση,
- τη λειτουργία ολοήμερων σχολείων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

- την αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών,
- την αναβάθμιση των στελεχών της διοίκησης της εκπαίδευσης,
- τη βελτίωση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας από του μαθητές,
- την παρεχόμενη ξενόγλωσσα παιδεία και
- την ειδική αγωγή

είναι μέρη αυτής της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας για τη συγκρότηση του «νέου σχολείου» (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010).

Με βάση τα παραπάνω τέθηκαν υπόψη των εκπαιδευτικών, των μαθητών, των γονέων και των πολιτών οι αρχές, το πλαίσιο και οι κατ' αρχήν προτάσεις για το για το εν λόγω θέμα. Ύστερα από δημόσια διαβούλευση, το Μάιο του 2010, ψηφίστηκε ο Ν. 3848/2010 οποίος ρυθμίζει θέματα για το «νέο σχολείο», αλλά και ευρύτερα ζητήματα της ελληνικής εκπαίδευσης, που αφορούν (Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe, 2010):

α) Τη διαδικασία του διορισμού των εκπαιδευτικών (διενέργεια διαγωνισμού, τοποθέτηση νεοδιοριζομένων) είτε αυτή αφορά μόνιμο διορισμό είτε διορισμό αναπληρωτή ή ωρομίσθιου εκπαιδευτικού, στη δημόσια και την ιδιωτική εκπαίδευση.

β) Την επιλογή των στελεχών της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως σχολικών συμβούλων, προϊσταμένων διευθύνσεων και γραφείων εκπαίδευσης και διευθυντών σχολείων (προαπαιτούμενα και κριτήρια επιλογής), αλλά και τα συμβούλια που επιλέγουν αυτά τα στελέχη.

γ) Τα θέματα των υπηρεσιακών μεταβολών (μεταθέσεις, αποσπάσεις, μετατάξεις) και της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών.

δ) Τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας των Α.Ε.Ι., που περιλαμβάνει την εκλογή των μελών Δ.Ε.Π., τη διανομή των συγγραμμάτων, την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την έρευνα κ.ά.. Επίσης, ρυθμίζονται θέματα της ανεξάρτητης Αρχής Διασφάλισης της Ποιότητας (Α.ΔΙ.Π.) της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ε) Την εκκλησιαστική εκπαίδευση (εκκλησιαστικά γυμνάσια και λύκεια) και το προσωπικό που απασχολείται στο συγκεκριμένο χώρο της εκπαίδευσης.

στ) Τέλος, τη λειτουργία των Κέντρων Μεταλυκειακής Εκπαίδευσης, που διαδέχθηκαν τα Κολλέγια, και της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας, που από τα τέλη του 2009 εντάχθηκε στην αρμοδιότητα του υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων από το Υπουργείο Ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ένα από τα περισσότερο έκδηλα χαρακτηριστικά της σημερινής εποχής είναι η ολοένα αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των εθνών. Αυτό προκύπτει τόσο από τις διευρυνόμενες οικονομικές συνεργασίες και την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, όσο και από την πολυπλοκότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος κόσμος. Προβλήματα, όπως η ληστρική εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών, η διαταραχή της ισορροπίας του οικοσυστήματος, το συνεχώς διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στον ανεπτυγμένο και αναπτυσσόμενο κόσμο, η πληθυσμιακή έξαρση, η «αφαίμαξη μυαλών» και ο υποσιτισμός έχουν οδηγήσει την ανθρωπότητα στο συμπέρασμα ότι τα προβλήματα αυτά δεν μπορούν να λυθούν σε στενά εθνικά πλαίσια. Με αυτή την οικουμενικότητα και συνθετότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος κόσμος συμπορεύεται η αλληλεξάρτηση των λαών και η διεθνικότητα των διαδικασιών αντιμετώπισης και επίλυσής τους (Μακράκης, 1993).

Πράγματι, όταν δει κανείς στο σύνολό τους τα προβλήματα που επισημάνθηκαν παραπάνω, οδηγείται σε μια ενδιαφέρουσα διαπίστωση, ότι η επιβίωση της ανθρωπότητας συναρτάται άμεσα με τη διεθνή κατανόηση και αλληλεγγύη, καθώς και με την ικανότητα του ατόμου να λειτουργεί σε ένα διεθνοποιημένο περιβάλλον. Ο αντίκτυπος αυτής της διαπίστωσης στη δομή, στην οργάνωση, τον τρόπο και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης είναι καθοριστικός. Η εκπαίδευση θα μπορούσε να είναι το εργαλείο, ο μοχλός, μέσω του οποίου θα επιδιώκονταν η πολιτιστική προσέγγιση των λαών της γης, η προαγωγή της διεθνιστικής αλληλεγγύης και της οικουμενικής συνείδησης (Μακράκης, 1993). Μέσα από τη συνεργασία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εκπαιδευτικά ζητήματα μπορούν όλοι οι Ευρωπαίοι μαθητές να χαράσσουν μια κοινή εκπαιδευτική πορεία σε κάποιες δεξιότητες και γνώσεις.

Το σημαντικότερο μέσο συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων είναι οι ανταλλαγές που χρηματοδοτεί η Ε.Ε. μεταξύ σχολείων και πανεπιστημίων. Για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση υπάρχει το πρόγραμμα Comenius και έχει να κάνει με όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας: μαθητές, εκπαιδευτικούς, δημόσιες αρχές, συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, μη κυβερνητικές οργανώσεις, παιδαγωγικά τμήματα πανεπιστημιακών σχολών και γενικώς, όλο το εκπαιδευτικό προσωπικό. Σαν μέρος του προγράμματος δια βίου μάθησης, το Comenius επιδιώκει την ανάπτυξη της γνώσης και της κατανόησης στους νέους και το εκπαιδευτικό προσωπικό για την ποικιλομορφία την ευρω-

παϊκών γλωσσών, πολιτισμικών στοιχείων και αξιών. Επίσης, βοηθά τους νέους να αποκτήσουν τις βασικές δεξιότητες και ικανότητες για την ζωή, που είναι απαραίτητες για την προσωπική τους ανάπτυξη, για την μελλοντική τους απασχόληση και για την ενεργό συμμετοχή τους σαν πολίτες της Ευρωζώνης. Το πρόγραμμα εξετάζει θέματα που συνδέονται στενά με τις τρέχουσες συζητήσεις και εξελίξεις στην εκπαιδευτική πολιτική και οι προτεραιότητές του καθορίζονται σε ετήσια βάση.

Το πρόγραμμα Comenius έχει σαν πρωταρχικό στόχο την βελτίωση και την αύξηση της κινητικότητας των μαθητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού στην Ε.Ε. αλλά και την ενίσχυση και την αύξηση των εταιρικών σχέσεων μεταξύ σχολείων από διαφορετικά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπολογίζεται ότι μέχρι το 2010 τουλάχιστον 3 εκατομμύρια μαθητές έχουν συμμετάσχει στις κοινές εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Επιπλέον, με το πρόγραμμα αυτό ενθαρρύνεται η εκμάθηση γλωσσών, οι δραστηριότητες καινοτόμου περιεχομένου, οι καλύτερες τεχνικές και υπηρεσίες διδασκαλίας και βελτιώνονται οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις.

Οι προτεραιότητες του προγράμματος εστιάζονται στα κίνητρα για την γνώση και την μεταγνώση, στην απόκτηση βασικών ικανοτήτων για την εκμάθηση ξένων γλωσσών, στην αύξηση του εγγραμματισμού των μαθητών, και την ενίσχυση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας. Επίσης, δίνεται έμφαση στην ύπαρξη ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου, στην διαφοροποίηση της διδασκαλίας, στην συμμετοχή σε αθλητικά γεγονότα και τέλος, στην αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών μειονεκτημάτων που οδηγούν στην πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (Executive Agency, Education, Audiovisual and Culture, 2011).

Η διακίνηση του φοιτητικού και επιστημονικού πληθυσμού αποτελεί ίσως έναν από τους περισσότερο σημαντικούς παράγοντες για την υλοποίηση των στόχων της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με την απόφαση 87/327/ΕΟΚ, θέσπισε το πρώτο μεγάλο κοινοτικό πρόγραμμα στον τομέα της εκπαίδευσης με την επωνυμία ERASMUS. Το πρόγραμμα αυτό αποσκοπεί κατά κύριο λόγο στην προώθηση της διακίνησης των φοιτητών και μελών του εκπαιδευτικού προσωπικού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Μακράκης 1993). Με λίγα λόγια, το ERASMUS είναι η εκπαιδευτική ναυαρχίδα της Ε.Ε. και της κατάρτισης που επιτρέπει σε 200.000 φοιτητές να σπουδάσουν και να εργαστούν στο εξωτερικό κάθε χρόνο και χρηματοδοτεί την συνεργασία μεταξύ ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Ευρώπη.

Ο κυρίαρχος στόχος του προγράμματος είναι να βοηθήσει στη δημιουργία ενός «Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης» και στην προώθηση της καινοτομίας σε όλη την Ευρώπη. Εκτός από τις δράσεις ανταλλαγών («διακρατική κινητικότητα») το ERASMUS

βοηθά τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να εργαστούν από κοινού μέσω εντατικών προγραμμάτων, δικτύων και πολυμερών σχεδίων. Χάρη σε όλες αυτές τις ενέργειες, το ERASMUS έχει γίνει ένας οδηγός για τον εκσυγχρονισμό των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των συστημάτων στην Ευρώπη, και ειδικότερα, έχει εμπνεύσει τη δημιουργία της διαδικασίας της Μπολόνια. Το ERASMUS έγινε μέρος του κοινοτικού προγράμματος δια βίου μάθησης το 2007 και πλέον καλύπτει και νέους τομείς όπως η πρακτική άσκηση των φοιτητών σε επιχειρήσεις. Το πρόγραμμα προβλέπεται να επεκτείνει περαιτέρω τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες που προσφέρει μέσα στα επόμενα χρόνια, με σύνολο τα 3 εκατομμύρια φοιτητές ERASMUS από το 2012.

Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που επιθυμούν να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες του ERASMUS πρέπει να διαθέτουν έναν πανεπιστημιακό χάρτη ERASMUS, ο οποίος αποσκοπεί στην εγγύηση της ποιότητας του προγράμματος με τον καθορισμό ορισμένων θεμελιωδών αρχών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την συνολική υλοποίηση του προγράμματος και η Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού συντονίζει τις διάφορες δραστηριότητες. Οι λεγόμενες «αποκεντρωμένες δράσεις» που προωθούν την κινητικότητα των ατόμων συντονίζονται από τις εθνικές υπηρεσίες στις 33 συμμετέχουσες χώρες. Τις κεντρικές δράσεις, όπως τα δίκτυα, τα πολυμερή σχέδια και την απονομή του Πανεπιστημιακού χάρτη ERASMUS διαχειρίζεται ο Οργανισμός Παιδείας, Οπτικοακουστικών μέσων και Πολιτισμού της Ε.Ε. (Executive Agency, Education, Audiovisual and Culture, 2011).

Όσον αφορά την ενίσχυση της διακίνησης των φοιτητών, αυτή περιλαμβάνει την επίσημη αναγνώριση μέρους σπουδών, όταν πραγματοποιείται σε άλλο μέλος της Κοινότητας και την απαλλαγή από τα δίδακτρα εγγραφής και φοίτησης στο πανεπιστήμιο υποδοχής. Τέλος, περιλαμβάνει την ίση μεταχείριση κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό και τη διατήρηση όλων των δικαιωμάτων που κανονικά δικαιούνται στη χώρα καταγωγής. Πολλές μελέτες δείχνουν ότι η περίοδος σπουδών στο εξωτερικό, όχι μόνο εμπλουτίζει τη ζωή των φοιτητών σε ακαδημαϊκό και επαγγελματικό τομέα, αλλά μπορούν επίσης να βελτιώσουν την εκμάθηση γλωσσών, τις διαπολιτισμικές δεξιότητες, την αυτάρκεια και την αυτογνωσία. Οι εμπειρίες αυτές δίνουν στους σπουδαστές μια καλύτερη αίσθηση του τι σημαίνει να είσαι Ευρωπαίος πολίτης. Επιπλέον, πολλοί εργοδότες εκτιμούν ιδιαίτερος το χρονικό διάστημα στο εξωτερικό, γεγονός που αυξάνει την μελλοντική εύρεση εργασίας και τις προοπτικές απασχόλησης των φοιτητών (Executive Agency, Education, Audiovisual and Culture, 2011).

Το πρόγραμμα Leonardo Da Vinci χρηματοδοτεί την πρακτική εργασία στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οι πρωτοβουλίες του προγράμματος καμιαίν-

νται από την παροχή εξάσκησης στο εξωτερικό που να συνδέεται με την επαγγελματική εκπαίδευση του κάθε ατόμου έως μεγάλης κλίμακας προσπάθειες συνεργασίας. Σαν κομμάτι της Δια Βίου Μάθησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Προγράμματος, το πρόγραμμα είναι ο οικονομικός φορέας πολλών ειδών δραστηριοτήτων, διαφορετικών κλιμάκων. Αυτά περιλαμβάνουν δυνατότητες κινητικότητας, επιτρέποντας την εκπαίδευση των σπουδαστών σε μια άλλη χώρα και σχέδια συνεργασίας για τη μεταφορά ή την ανάπτυξη καινοτόμων πρακτικών. Οι άνθρωποι που μπορούν να επωφεληθούν από το πρόγραμμα αυτό κυμαίνονται από ασκούμενους στην αρχική επαγγελματική κατάρτιση σε ανθρώπους που έχουν αποφοιτήσει και δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό.

Με το Leonardo Da Vinci δίνεται η ευκαιρία στους οργανισμούς στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης να εργαστούν με εταίρους από όλη την Ευρώπη, να ανταλλάξουν τους καλύτερους τρόπους πρακτικής και να αυξήσουν την εμπειρογνομosύνη του προσωπικού τους. Στόχος του προγράμματος είναι να καταστεί η επαγγελματική εκπαίδευση πιο ελκυστική για του νέους και να βοηθήσει τους ανθρώπους να αποκτήσουν νέες δεξιότητες, γνώσεις και προσόντα, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη συνολική ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας (Executive Agency, Education, Audiovisual and Culture, 2011).

Διαπιστώνουμε λοιπόν, πως εδώ και αρκετά χρόνια έχει δρομολογηθεί η συνεργασία των Ευρωπαϊκών χωρών σε ζητήματα της εκπαίδευσης μέσα από την δημιουργία προγραμμάτων ανταλλαγής μαθητών και φοιτητών, που σαν στόχο έχει την διεύρυνση των οριζόντων τους. Οι μαθητές/φοιτητές έρχονται σε επαφή με άλλα συστήματα εκπαίδευσης, γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας των αντίστοιχων εκπαιδευτικών τους ιδρυμάτων (πρωτοβάθμιων, δευτεροβάθμιων, τριτοβάθμιων) και βελτιώνουν τις μαθησιακές τους ικανότητες και δεξιότητες. Ακόμα, με αυτόν τον τρόπο έρχονται σε επαφή με την κουλτούρα και το πολιτισμό συμμαθητών τους σε άλλες χώρες, μαθαίνουν για την ιστορία και τον πολιτισμό τους και ενισχύεται η ταυτότητα τους, σαν Ευρωπαίων πολιτών. Βέβαια, η συνεργασία των χώρων της Ευρώπης στο θέμα της εκπαίδευσης, δεν πρόκειται να σταματήσει ποτέ ή να περιοριστεί μόνον στην ανταλλαγή μαθητών/φοιτητών. Το σίγουρο είναι πως ο εκπαιδευτικός κόσμος περιμένει καινούργιες προτάσεις για υλοποίηση από τους υπεύθυνους για εκπαιδευτικά θέματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα εκπαιδευτικά συστήματα και στις τέσσερις χώρες που εξετάσαμε δε δημιουργήθηκαν σε μία νύκτα, αλλά είναι αποτέλεσμα πολλών και συνεχών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων. Οι αλλαγές αυτές τις περισσότερες φορές προωθούνται από το εκάστοτε πολιτικό σύστημα, για να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές ανάγκες. Για παράδειγμα, θα μπορούσαμε να πούμε πως το αυστηρό σύστημα της Γερμανίας όσον αφορά την εισαγωγή των μαθητών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχει σχέση με το πολύ συντηρητικό της παρελθόν, που έχει διαποτίσει τη γερμανική ψυχολογία και αντίληψη των εκπαιδευτικών ζητημάτων. Από την άλλη μεριά η Φινλανδία είναι μια χώρα που προσφέρει πολλές ευκαιρίες μάθησης στους νέους, χωρίς να τους διαχωρίζει από την ηλικία των 11 χρόνων.

Στις δύο από τις τέσσερις χώρες (Φινλανδία, Γερμανία), το εκπαιδευτικό σύστημα είναι αποκεντρωμένο και έτσι η διαμόρφωσή του δεν είναι αυστηρή υπόθεση του κράτους, αλλά όλου του εκπαιδευτικού κόσμου. Βέβαια, και στην Αγγλία, τη Γερμανία και τη Φινλανδία η εκπαίδευση είναι βασισμένη πάνω στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε χώρας και πολλές φορές και κάθε δήμου. Κανένα από τα τρία εκπαιδευτικά συστήματα δεν είναι ίδιο με τα άλλα, αν εξαιρέσουμε κάποια γενικά εξωτερικά χαρακτηριστικά (λόγου χάρη τον αποκεντρωτισμό που προαναφέρθηκε) αλλά η κάθε χώρα βασίζεται στο μαθητικό δυναμικό της και συνθέτει ανάλογα και το εκπαιδευτικό της σύστημα.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, ωστόσο, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Κάθε νέα κυβέρνηση από τη στιγμή που εκλέγεται έχει σαν πρωταρχικό της μέλημα να μεταρρυθμίσει ολόκληρη την εκπαίδευση. Όπως έχει περιγραφεί και παραπάνω όμως, όλες οι ελληνικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις πέφτουν στο κενό και μένουν ανολοκλήρωτες και ατελέσφορες. Έτσι, το εκπαιδευτικό σύστημα παραμένει ίδιο και αναλλοίωτο, παρόλες τις μεταβολές που μπορεί να συμβαίνουν στην κοινωνία και οι οποίες επιτάσσουν αλλαγές. Στο γεγονός αυτό, συμβάλλουν και οι προσπάθειες των κυβερνήσεων να μεταφέρουν κάθε φορά ξένα μοντέλα. Για παράδειγμα το αγγλοσαξονικό ή το σκανδιναβικό, στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Καλό θα ήταν να αναρωτηθεί, βέβαια, κάποιος για τις πιθανότητες επιτυχίας ενός ξένου μοντέλου προγραμματισμένου για τις ανάγκες του δικού του μαθητικού κόσμου σε μια άλλη χώρα, όπως η Ελλάδα. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας, δημιούργημα Ελλήνων και όχι μια αντιγραφή ενός ξένου συστήματος εκπαίδευσης, γιατί με τον τρόπο αυτό θα παραμένει είτε ανεφάρμοστο είτε

αναποτελεσματικό. Το Υπουργείο Παιδείας, κάθε φορά που προετοιμάζεται για αλλαγές θα πρέπει να αφουγκράζεται τις ανάγκες μαθητών, εκπαιδευτικών και γονέων και να συνεργάζεται ανάλογα. Με συνεχείς έρευνες σε σχολεία και πανεπιστήμια θα είναι σε θέση να κατανοεί τις ανάγκες του μαθητικού και εκπαιδευτικού πληθυσμού και να προχωράει στις απαραίτητες αλλαγές. Σημαντικό είναι, επίσης, οι αλλαγές αυτές να προχωράνε από κάτω προς τα πάνω, δηλαδή από την πρωτοβάθμια προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς τα τελευταία χρόνια γινόμαστε μάρτυρες μιας άκαρπης προσπάθειας να αλλάξει η παιδεία στην Ελλάδα ξεκινώντας από τα πανεπιστήμια. Οι εκπαιδευτικές αλλαγές θα πρέπει να αποφασίζονται, όχι «εκκλισμένων των θυρών», αλλά αντιθέτως με τη συμβολή των ανθρώπων που εργάζονται καθημερινά στα σχολεία και γνωρίζουν από πρώτο χέρι τί πρέπει να αλλάξει και να βελτιωθεί. Ο εκσυγχρονισμός του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος απαιτεί εις βάθος μελέτη της κατάστασης, και ιδέες που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας.

Σχετικά, με τη συνεργασία των Ευρωπαϊκών χωρών σε θέματα εκπαίδευσης, είδαμε πως υπάρχουν προγράμματα ανταλλαγής μαθητών και φοιτητών, όπως το Comenius, Erasmus, και Leonardo Da Vinci, όπου τους δίνεται η ευκαιρία να ανοίξουν τους εκπαιδευτικούς τους ορίζοντες σε Ευρωπαϊκά πλαίσια, να αναπτύξουν δεσμούς συνεργασίας με σχολεία άλλων χωρών και να προωθηθούν καινοτόμες ιδέες, οι οποίες θα βελτιώνουν την εκπαίδευση. Βέβαια, οι χώρες που είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να συνεργάζονται και σε άλλα εκπαιδευτικά θέματα και μαθήματα που έχουν άμεση σχέση με την καθημερινότητα όλων των Ευρωπαίων μαθητών. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να δρομολογηθεί η δημιουργία ενός μαθήματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ή αγωγής υγείας με κοινό πρόγραμμα σπουδών και κοινούς στόχους που θα εφαρμόζεται από όλες τις χώρες και θα προωθεί την οικολογική συνειδητοποίηση των μαθητών.

Συμπερασματικά, το εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι ένας άκαμπος μηχανισμός αλλά ένα ζωντανό κύτταρο της κοινωνίας, καθώς μέσα από αυτό μορφώνονται και ανδρώνονται οι μελλοντικοί πολίτες της Ευρώπης. Η συνεχής αξιολόγησή του και βελτίωση θα πρέπει να είναι από τις πρώτες υποχρεώσεις στην ατζέντα των Υπουργείων Παιδείας σε κάθε Ευρωπαϊκή χώρα αλλά και των υπεύθυνων σε θέματα παιδείας στην Ευρωβουλή. Τελικά, η βελτιστοποίηση της εκπαίδευσης, αποτελεί τη βάση δημιουργίας όλο και περισσότερων μορφωμένων και συνειδητοποιημένων Ευρωπαίων και θα πρέπει να είναι πρωταρχικό μέλημα όλων των κρατών της Ευρώπης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Archived Information. (1998) *An Overview of the German System of Education*, Στο δικτυακό τόπο: <http://www2.ed.gov/pubs/GermanCaseStudy/chapter1a.html> (προσπελάστηκε 27/4/2011)
- ❖ Eurydice, Information on Educational Systems and Policies in Europe. (2010), *National Systems and Policies*. Στο δικτυακό τόπο: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php (προσπελάστηκε 20/4/2011)
- ❖ Executive agency, Education, Audiovisual and Culture (2011), *Lifelong Learning* (προσπελάστηκε 20/5/2011)
- ❖ Καζαμίας, Α. (2000). Η Κατάρα του Σίσυφου στην ελληνική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Στο: Σ. Μπουζάκη, *Συγκριτική Παιδαγωγική III: Θεωρητικά, μεθοδολογικά προβλήματα και σύγχρονες τάσεις στη διεθνή εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg
- ❖ Μακράκης Β. (1993). Η διεθνοποίηση της εκπαίδευσης: Η περίπτωση της Ευρωπαϊκής κοινότητας. Στο: Σ. Μπουζάκη, *Συγκριτική Παιδαγωγική III: Θεωρητικά, μεθοδολογικά προβλήματα και σύγχρονες τάσεις στη διεθνή εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg
- ❖ Μπουζάκης Σ. (1990). *Συγκριτική Παιδαγωγική: Η εκπαίδευση στην Ευρώπη*, Αθήνα: Gutenberg
- ❖ Μπουζάκης Σ. (1990). *Συγκριτική Παιδαγωγική II: Θεωρητικές προσεγγίσεις και ξένα εκπαιδευτικά συστήματα*, Αθήνα: Gutenberg
- ❖ Μπουζάκης Σ. (1990). *Συγκριτική Παιδαγωγική III: Θεωρητικά, μεθοδολογικά προβλήματα και σύγχρονες τάσεις στη διεθνή εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg
- ❖ Mc Lean M. & Υφαντή Α. (1990). Η εκπαίδευση στην Αγγλία και Ουαλία με ειδικότερη αναφορά στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών, αξιολόγηση εκπαιδευτικών και αξιολόγηση μαθητών. Στο: Σ. Μπουζάκη, *Συγκριτική Παιδαγωγική II: Θεωρητικές προσεγγίσεις και ξένα εκπαιδευτικά συστήματα*. Αθήνα: Gutenberg

- ❖ Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας Γερμανίας. (2008). *Fit for the future with training and a profession*. Στο δικτυακό τόπο: <http://www.bmbf.de/en/544.php> (προσπελάστηκε 25/4/2011)
- ❖ Πρεσβεία Φινλανδίας Ελλάδα. (2009). *Το εκπαιδευτικό σύστημα της Φινλανδίας*. Στο δικτυακό τόπο: <http://www.finland.gr/public/default.aspx?nodeid=40022&contentlan=30&culture=el-GR> (προσπελάστηκε 17/4/2011)
- ❖ Secretariat of the Standing Conference of Ministers of Education and Cultural Affairs of the Lander. (2009). *The educational System in the Federal Republic of Germany*, Στο δικτυακό τόπο: <http://www.kmk.org/information-in-english/the-education-system-in-the-federal-republic-of-germany.html> (προσπελάστηκε 25/4/2011)
- ❖ Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων & Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (1998). *Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών* (Ε.Π.Π.Σ.). Αθήνα
- ❖ Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων & Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2001). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών* (Δ.Ε.Π.Π.Σ.). Αθήνα
- ❖ Υπουργείο Παιδείας Αγγλίας. (2011). *Review of the national Curriculum in England: Frequently Asked Questions*, Στο δικτυακό τόπο: <http://www.education.gov.uk/schools/teachingandlearning/curriculum/a0061710/review-of-the-national-curriculum-in-england-frequently-asked-questions/> (προσπελάστηκε 12/2/2011)
- ❖ Υπουργείο Παιδείας της Φινλανδίας. (2010). *Education*. Στο δικτυακό τόπο: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/?lang=en> (προσπελάστηκε 17/4/2011)
- ❖ Φιλανδικό Εθνικό Συμβούλιο Εκπ/σης. (2010). *Education*. Στο δικτυακό τόπο: <http://www.oph.fi/english/education> (προσπελάστηκε 17/4/2011)
- ❖ Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως. (1985). Νόμος Υπ' Αριθμόν 1566 - Δομή και Λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις (Αθήνα, αρ. Φύλλου 167, τεύχος πρώτο).

- ❖ Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (1995) Νόμος Υπ' Αριθμόν 2327 - Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, ρύθμιση θεμάτων έρευνας παιδείας και μετεκπαίδευσης εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις (Αθήνα, αρ. Φύλλου 156, τεύχος πρώτο).
- ❖ Χρυσοφίδης Κ. (1990). Το εκπαιδευτικό σύστημα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Στο: Σ. Μπουζάκη, *Συγκριτική Παιδαγωγική: Η εκπαίδευση στην Ευρώπη*, Αθήνα: Gutenberg
- ❖ Qualifications and curriculum (2011) *About the primary curriculum*. Στο δικτυακό τόπο: <http://www.qcda.gov.uk/curriculum/35.aspx> (προσπελάστηκε 12/2/2011)

ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΟΥ, ΕΛΒΕΝΗ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙ-	
ΤΙΤΛΟΣ - ΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ	
ΒΟΡΕΙΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗ	
ΑΠΕΞΗ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΥ ^{ΠΑΠΑΔΑΣ.}
A-11-11	

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τηλ.: 24210 06300

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000105453